

Latvijas
Biozinātņu un tehnoloģiju
universitāte

Pētījuma

Par veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību

starpposma atskaite

(2023. gada darba uzdevumi)

Līgums Nr. 10.9.1-11/23/1986-e

Projekta vadītājs: Dr.oec. Aleksejs Nipers

2023. gada novembris

Satura rādītājs

Izmantotie saīsinājumi.....	3
Ievads	4
1. Latvijā īstenotās veterināro zāļu cenu politikas analīze	5
1.1. Veterināro zāļu apriti regulējošie normatīvie akti	5
1.2. Veterināro zāļu cenas regulējošie mehānismi	7
1.3. Pievienotās vērtības nodokļa likmes veterinārajām zālēm ES valstīs	10
2. Latvijas veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu tirgus novērtējums	12
2.1. Veterināro zāļu tirdzniecība	12
2.1.1. Veterināro zāļu tirdzniecība Eiropā.....	12
2.1.2. Veterināro zāļu realizācijas statistika Latvijā.....	15
2.2. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēju raksturojums.....	21
2.3. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu un zāļu pircēju raksturojums	32
2.3.1. Mājsaimniecības ar mājas/istabas dzīvniekiem.....	32
2.3.2. Latvijas lauku saimniecības.....	33
3. Veterināro zāļu cenu salīdzinājums Baltijas valstīs	36
3.1. Antimikrobiālās veterinārās zāles	36
3.2. Pretparazitārās veterinārās zāles.....	37
3.3. Nesteroīdo pretiekaisuma un kortikosteroīdu grupu veterinārās zāles.....	38
3.4. Veterinārās vakcīnas.....	38
3.5. Kardiovaskulārās veterinārās zāles.....	39
4. Zāļu cenu politikas ietekmes uz veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību novērtējums	40
4.1. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamība	40
4.1.1. Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu izvietojums	40
4.1.2. Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu piedāvāto pakalpojumu analīze	43
4.2. Veterināro izdevumu analīze Latvijas mājsaimniecībās	53
4.3. Veterināro izmaksu analīze Latvijas lauku saimniecībās	55
4.3.1. FADN datu analīze.....	55
4.3.2. SUDAT datu analīze	60
Secinājumi.....	69
Izmantotā literatūra.....	73
Pielikumi	75

Izmantotie saīsinājumi

Saīsinājumi	Saīsinājumu atšifrējums
Animalhealth-Europe	asociācija, kas pārstāv veterināro zāļu, vakcīnu un citu dzīvnieku veselības produktu ražotājus Eiropā
BIOR	Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības vides zinātniskais institūts BIOR
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DT	datortomogrāfija
ECOICOP	Apvienoto Nāciju Organizācijas individuālā patēriņa klasifikācija atbilstoši mērķim (angl. European Classification of Individual Consumption according to Purpose)
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
FADN	Eiropas Savienības lauku saimniecību uzskaites datu tīkls (angl. Farm Accountancy Data Network)
FEDIAF	Eiropas mājdzīvnieku barības rūpniecības federācija (angl. European Pet Food Industry Federation)
FVE	Eiropas Veterinārārstu federācija (angl. Federation of Veterinarians of Europe)
km	kilometri
LBTU	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte
LDC	Lauksaimniecības datu centrs
LR	Latvijas Republika
L/s	lauksaimniecības
LV	Latvija
LVB	Latvijas Veterinārārstu biedrība
LVGMC	Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs
mg/PCU	miligrami, rēķinot uz populācijas korekcijas vienību
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MR	magnētiskā rezonanse
M75	NACE sadaļa "Veterinārie pakalpojumi"
NACE	saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Kopienā
Nr.	numurs
NSAID	nesteroīdās pretiekaisuma zāles
pp	procentpunkts
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
red.	redakcija
SI	ražošanas nozares vienības standarta izlaide
Snap	in vitro tests antigēnu un antivielu noteikšanai suņu serumā, plazmā vai asinīs
SUDAT	Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls
tūkst.	tūkstošs
u.c.	un citi
VMF	LBTU Veterinārmedicīnas fakultāte
%	procenti

Ievads

Pētījuma mērķis ir veikt valstī īstenotās zāļu cenu politikas ietekmes uz veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību novērtējumu un analizēt atšķirīgu PVN likmju ietekmi uz veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību, valsts budžetu un pārtikas cenām.

Kopējais pētījuma periods ir divi gadi un kopējie darba uzdevumi divu gadu pētījumam ir:

1. Valstī īstenotās zāļu cenu politikas ietekme uz veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību novērtējums.
2. PVN atšķirīgo likmju finansiālās ietekmes salīdzinājums uz veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību.
3. Analīzes veikšana par iespējamu atšķirīgu PVN likmju ietekmi uz valsts budžetu (veterinārajām zālēm un veterinārmedicīniskajiem pakalpojumiem).
4. PVN likmes izmaiņu (veterinārajām zālēm un veterinārmedicīniskajiem pakalpojumiem) ietekme uz pārtikas cenām novērtējums.

Pētījuma darba uzdevumi ir sadalīti divās daļās - 2023. gadam un 2024. gadam. 2023. gadam ir noteikti sekojoši darba uzdevumi:

1. Valstī īstenotās zāļu cenu politikas analīze.
2. Latvijas veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu tirgus novērtējums.
3. Indikatīvais veterināro zāļu cenu salīdzinājums Baltijas valstīs.
4. Zāļu cenu politikas ietekmes uz veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību novērtējums.

Līdz ar to pētījuma 2023. gada starpposma atskaite sastāv no četrām nodaļām, kas ietver šim gadam paredzēto uzdevumu izpildi.

Pētījuma pirmajā nodaļā ir veikts veterināro zāļu aprites normatīvā regulējuma apskats, novērtēti veterināro zāļu cenu regulējošie mehānismi Latvijā un apkopota informācija par pievienotās vērtības nodokļa likmēm veterinārajām zālēm un pakalpojumiem ES dalībvalstīs.

Otrajā nodaļā ir veikts veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu tirgus novērtējums, apkopojot informāciju par veterināro zāļu tirdzniecības apjomiem un tendencēm Eiropā un Latvijā, raksturojot veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzējus – Latvijas veterinārmedicīniskās prakses iestādes, un zāļu un pakalpojumu pircējus, kuri iedalās divos lielos segmentos – mājas/istabas dzīvnieku īpašnieki un produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku īpašnieki.

Pētījuma trešajā nodaļā ir apkopota informācija par dažādu nozīmīgāko veterināro zāļu grupu cenām Latvijā, Lietuvā un Igaunijā, kā arī analizētas šo cenu atšķirības.

Ceturtajā nodaļā ir novērtēta veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamība dažādos aspektos. Tāpēc šajā pētījuma nodaļā ir apkopota informācija gan par veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēju teritoriālo izvietojumu un piedāvāto pakalpojumu klāstu, gan novērtēts veterinārmedicīnisko pakalpojumu un zāļu pieejamības finansiālais aspekts no pakalpojumu saņēmēju - Latvijas iedzīvotāju un lauku saimniecību, viedokļa.

Daļa no pētījuma ietvaros 2023. gada laikā iegūtajiem datiem tiks izmantoti turpmākai 2024. gada pētījuma uzdevumu izpildei un konsolidētā pētījuma sagatavošanai.

1. Latvijā īstenotās veterināro zāļu cenu politikas analīze

Veterināro zāļu aprīte, līdzīgi kā cilvēkiem paredzēto zāļu aprīte, ES tiek stingri regulēta, lai tādējādi garantētu drošu zāļu lietošanu kā attiecībā uz pacientu, ārstu/veterinārārstu, tā arī uz vidi. Zāļu aprīte sevī ietver tādus posmus, kā to ražošana, reģistrācija, imports, eksports, piegāde, izplatīšana, kontrole un lietošana. Lai minētos posmus padarītu izsekojamus un skaidrus, ES izstrādāts vienots regulējums, kura ietvaros tiek harmonizēti zāļu aprīti regulējošie nacionālie tiesību akti. Ar zāļu aprīti saistītās prasības un procedūras neapšaubāmi ietekmē zāļu cenu un tādējādi arī to pieejamību patērētājiem.

1.1. Veterināro zāļu aprīti regulējošie normatīvie akti

Svarīgākos veterināro zāļu aprītes posmus Eiropas Savienības (ES) valstīs regulē seši sekojoši Eiropas Parlamenta un Padomes vai Eiropas Komisijas (EK) izdoti tiesību akti:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 2019/6 par veterinārajām zālēm, ar ko atceļ Direktīvu Nr. 2001/82/EK¹ - reglamentē veterināro zāļu laišanu tirgū, ražošanu, importēšanu un eksportēšanu, piegādāšanu un izplatīšanu, kā arī procesu, kā attiecībā uz tām īsteno farmakovigilanci, kā tās kontrolē un lieto;
- 2) EK deleģētā Regula (ES) Nr. 2021/805, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 2019/6 II pielikumu² - nosaka prasības attiecībā uz veterināro zāļu ražošanas dokumentācijas sagatavošanu pirms zāļu laišanas tirgū;
- 3) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 726/2004, ar ko nosaka cilvēkiem paredzēto un veterināro zāļu reģistrēšanas un uzraudzības Kopienas procedūras un izveido Eiropas Zāļu aģentūru³ - nosaka zāļu reģistrācijas, uzraudzības un to lietošanas izraisīto blakusparādību uzraudzības procedūras, taču neietekmē dalībvalstu iestāžu pilnvaras attiecībā uz zāļu cenu noteikšanu vai to iekļaušanu valsts veselības aizsardzības sistēmā vai sociālās nodrošināšanas shēmās, pamatojoties uz veselības, ekonomikas un sociālajiem apstākļiem;
- 4) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 470/2009, ar ko nosaka Kopienas procedūras farmakoloģiski aktīvo vielu atlieku pieļaujamo daudzumu noteikšanai dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktos, ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 2377/90 un groza Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu Nr. 2001/82/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 726/2004⁴ - ar mērķi nodrošināt pārtikas nekaitīgumu, šajā regulā ir noteiktas farmakoloģiski aktīvo vielu atlieku maksimāli pieļaujamās koncentrācijas dzīvnieku izcelsmes pārtikā, kā arī atsaucēs vērtības tām vielām, kurām nav noteiktas šādas koncentrācijas;
- 5) EK Regula (ES) Nr. 37/2010 par farmakoloģiski aktīvajām vielām un to klasifikāciju pēc to atlieku maksimāli pieļaujamā satura⁵ - nosaka un klasificē farmakoloģiski aktīvās vielas pēc to atlieku maksimāli pieļaujamā satura;
- 6) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 2022/839, ar ko nosaka pārejas noteikumus par tādu veterināro zāļu iepakojumu un marķējumu, kas atļauts vai reģistrēts saskaņā ar Direktīvu 2001/82/EK vai Regulu (EK) Nr. 726/2004⁶ - nosaka, ka veterinārās zāles, kas bija atļautas vai reģistrētas saskaņā ar Direktīvu Nr. 2001/82/EK vai Regulu (EK) Nr. 726/2004 un kas atbilst Direktīvas Nr. 2001/82/EK 58.-64. panta prasībām, redakcijā, kas bija piemērojama 2022. gada 27. janvārī, drīkst laist tirgū līdz 2027. gada 29. janvārim, pat ja to marķējums un, attiecīgā gadījumā, lietošanas instrukcija neatbilst Regulas (ES) Nr. 2019/6 10.-16. pantam.

¹ EP Regula (ES) Nr. 2019/6. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32019R0006&qid=1613144575498>

² EK Regula (ES) Nr. 2021/805. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0805&qid=1694173186637>

³ EP Regula (EK) Nr. 726/2004. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2004/726/oj/?locale=LV> -

⁴ EP Regula (EK) Nr. 470/2009. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32009R0470&qid=1403766228072>

⁵ EK Regula (ES) Nr. 37/2010. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32010R0037&qid=1448286072641>

⁶ EP Regula (ES) Nr. 2022/839. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32022R0839>

Ņemot vērā jomas specifiku, augstos cilvēka, dzīvnieka un vides veselības apdraudējuma riskus, kas var rasties, lietojot veterinārās zāles, to aprites nosacījumi ir kompleksi un regulējums sarežģīts. Jāatzīmē, ka šo regulu nosacījumi attiecas uz visām Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstīm un ar tiem tiek harmonizēti šo valstu nacionālās likumdošanas akti, tāpēc prasības nav unikālas Latvijai un, vērtējot salīdzinošā kontekstā starp ES dalībvalstīm, tieši neietekmē veterināro zāļu un pakalpojumu cenu. Savukārt nacionālajā likumdošanā – likumos un Ministru kabineta noteikumos ietvertās nianšes, var būt specifiskas katrai valstij, tāpēc daudz vairāk spēj ietekmēt nacionālo veterināro zāļu un pakalpojumu tirgu, kā arī radīt atšķirīgas situācijas starp valstīm.

Latvijā veterināro zāļu apriti regulē sekojoši tiesību akti - likumi un Ministru kabineta noteikumi:

- 1) Farmācijas likums⁷ - nosaka valsts institūciju kompetenci farmācijas uzraudzībā un kontrolē, definē zāles un farmaceitiskos produktus, nosaka gan cilvēkiem, gan dzīvniekiem paredzēto zāļu pētniecības, ražošanas, reģistrācijas un aprites pamatprasības, nosaka pamatprasības, kā zāļu ražotājiem, tā izplatītājiem no lieltirgotavas līdz aptiekai, regulē zāļu un to aktīvo vielu importu un citas ar farmāciju saistītas prasības;
- 2) MK noteikumi Nr. 600 “Veterināro zāļu reģistrēšanas kārtība”⁸ - nosaka veterināro zāļu reģistrēšanas kārtību, kas ir harmonizēta ar ES regulām un analoga visās EEZ valstīs;
- 3) MK noteikumi Nr. 326 “Veterināro zāļu izplatīšanas un kontroles noteikumi”⁹ - regulē veterināro zāļu aprites jautājumus saistībā ar to izplatīšanu vairumtirdzniecībā (lieltirgotavās), aptiekās un tīmekļvietnēs, veterināro zāļu atbilstošu uzglabāšanu un iznīcināšanu, kā arī neregistrētu veterināro zāļu importa un izplatīšanas nosacījumus;
- 4) MK noteikumi Nr. 327 “Veterināro zāļu ieviešanas un izvešanas kārtība”¹⁰ - nosaka izvešanas un ieviešanas nosacījumus, tai skaitā no trešajām valstīm;
- 5) MK noteikumi Nr. 336 “Informācijas apkopošanas un statistikas veidošanas kārtība veterināro zāļu aprites jomā”¹¹ - nosaka prasības informācijas apkopšanai par veterinārajām zālēm attiecībā uz zāļu aprītē iesaistītajām personām - ražotājiem, lieltirgotavām, importētājiem, veterinārajām aptiekām u.c.;
- 6) MK noteikumi Nr. 831 “Noteikumi par ierobežojumiem zāļu lietošanā dzīvniekiem un prasības dzīvnieku un to izcelsmes produktu aprītei, ja dzīvniekiem lietotas zāles”¹² - nosaka veterināro zāļu lietošanas mērķus, ierobežojumus attiecībā uz dzīvniekiem, no kuriem iegūs pārtiku, kā arī pārtikas aprites nosacījumus gadījumos, kad lietotas veterinārās zāles;
- 7) MK noteikumi Nr. 405 “Noteikumi par darbībām ar narkotiskajām un psihotropajām vielām un zālēm veterinārmedicīniskās prakses iestādēs”¹³ - regulē veterinārārstu darbību narkotisko un psihotropo vielu lietošanas gadījumos;
- 8) MK noteikumi Nr. 246 “Veterināro zāļu izraisīto blakusparādību uzraudzības kārtība”¹⁴ - nosaka veterinārārsta, farmaceita un veterināro zāļu reģistrācijas apliecības turētāja (īpašnieka) pienākumus veterināro zāļu blakusparādību uzraudzībā;
- 9) MK noteikumi Nr. 169 “Veterināro zāļu reklamēšanas kārtība”¹⁵ - nosaka prasības veterināro zāļu reklāmai un reklāmas ierobežojuma gadījumos;

⁷ Farmācijas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=43127>

⁸ MK noteikumi Nr. 600 “Veterināro zāļu reģistrēšanas kārtība”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=141448&from=off>

⁹ MK noteikumi Nr. 326 “Veterināro zāļu izplatīšanas un kontroles noteikumi”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=282518>

¹⁰ MK noteikumi Nr. 327 “Veterināro zāļu ieviešanas un izvešanas kārtība”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/282519-veterinaro-zalu-ievesanas-un-izvesanas-kartiba>

¹¹ MK noteikumi Nr. 336 “Informācijas apkopošanas un statistikas veidošanas kārtība veterināro zāļu aprites jomā”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/282531-informacijas-apkoposanas-un-statistikas-veidosanas-kartiba-veterinaro-zalu-aprites-joma>

¹² MK noteikumi Nr. 831 “Noteikumi par ierobežojumiem zāļu lietošanā dzīvniekiem un prasības dzīvnieku un to izcelsmes produktu aprītei, ja dzīvniekiem lietotas zāles”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=195586&from=off>

¹³ MK noteikumi Nr. 405 “Noteikumi par darbībām ar narkotiskajām un psihotropajām vielām un zālēm veterinārmedicīniskās prakses iestādēs”. Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/324244-noteikumi-par-darbibam-ar-narkotiskajam-un-psihotropajam-vielam-un-zalem-veterinarmedicinisiskas-prakses-iestades>

¹⁴ MK noteikumi Nr. 246 “Veterināro zāļu izraisīto blakusparādību uzraudzības kārtība”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=155764>

¹⁵ MK noteikumi Nr. 169 “Veterināro zāļu reklamēšanas kārtība”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=154196&from=off>

- 10) MK noteikumi Nr. 35 “Kārtība, kādā izsniedzamas, apturamas, pārreģistrējamas un anulējamas speciālās atļaujas (licences) veterinārfarmaceutiskajai darbībai”¹⁶ - nosaka prasības speciālo atļauju saņemšanai, apturēšanai un citām darbībām tām personām, kuras nodarbojas ar veterinārfarmaceutisko darbību;
- 11) MK noteikumi Nr. 319 “Noteikumi par veterināro zāļu ražošanu un kontroli, kārtību, kādā veterināro zāļu ražotājam izsniedz labas ražošanas prakses sertifikātu, un par veterināro zāļu ražošanu atbildīgās amatpersonas kvalifikācijas un profesionālās pieredzes prasībām”¹⁷ - nosaka sertifikācijas prasības zāļu ražošanas uzņēmumiem;
- 12) MK noteikumi Nr. 337 “Zāļu iegādes, uzglabāšanas, uzskaites, lietošanas un iznīcināšanas noteikumi veterinārmedicīniskās prakses iestādēs”¹⁸ - nosaka zāļu iegādes, uzskaites, uzglabāšanas, lietošanas un iznīcināšanas prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēs.

Analizējot nacionālos tiesību aktus, kas regulē ar veterināro zāļu apriti saistītās darbības, jāsecina, ka regulējums ir plašs un sarežģīts. Aprites sākotnējie posmi - zāļu ražošanas un reģistrēšanas prasības, ir salīdzināmi visās EEZ valstīs, tomēr valstīs ar nelielu iedzīvotāju un dzīvnieku skaitu un līdz ar to mazāku tirgu, tās var būtiski ietekmēt komersantu vēlmi ražot, reģistrēt un pat izplatīt zāles attiecīgajā dalībvalstī. Īpaši jāuzsver zāļu reģistrēšana, kas ir svarīgs ar zāļu izplatīšanas uzsākšanu saistīts process. Obligāts, kā arī sarežģīts un dārgs reģistrācijas process var tikt uzskatīts kā zināma tirgus barjera, jo atbilstoši Farmācijas likuma 17. panta pirmajai daļai Latvijā atļauts izplatīt tikai Latvijas Republikā reģistrētas un Latvijas zāļu reģistrā un Veterināro zāļu reģistrā iekļautas zāles (izņemot Farmācijas likuma 12. panta 7. punktā minētos gadījumus, kā, piemēram, retu slimību gadījumā, kad dzīvniekam nepieciešamās zāles nav reģistrētas Latvijā, un Farmācijas likuma 20. pantā paredzētos gadījumus, kad zāļu un vielu reģistrācija nav nepieciešama). Visi veterināro zāļu aprites posmi un to atbilstības nodrošināšana netieši ietekmē veterināro zāļu ražošanas un izplatīšanas izmaksas, līdz ar to arī to gala cenu. Tomēr, vērtējot regulējuma samērīgumu, jāņem vērā sabiedrības ieguvumi, nodrošinot drošu veterināro zāļu apriti.

1.2. Veterināro zāļu cenas regulējošie mehānismi

Lai arī cilvēkiem un dzīvniekiem paredzēto zāļu apriti noteicošās prasības ir līdzīgas, tomēr attiecībā uz cenu veidošanās mehānisma regulāciju pastāv būtiskas atšķirības. Veterināro zāļu cenas veidošanos nosaka brīvā tirgus pamatprincipi, kamēr cilvēkiem paredzēto zāļu cenas veidošana Latvijā ir samērā stingri regulēta ar MK noteikumiem Nr. 803 “Noteikumi par zāļu cenu veidošanās principiem”¹⁹. Cilvēkiem paredzēto zāļu cenu regulācija skaidrojama ar valsts atbildību cilvēku ārstēšanas pieejamības nodrošināšanā, jo virkne medikamentu smagu un hronisku slimību ārstēšanā ir valsts pilnībā vai daļēji kompensēti.

Veterinārās nozares atšķirības veterināro zāļu kontekstā labi raksturo Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 2019/6 par veterinārajām zālēm 4. punkts: *“Pieredze ir apliecinājusi, ka attiecībā uz zālēm veterinārās nozares vajadzības būtiski atšķiras no cilvēkiem paredzēto zāļu nozares vajadzībām. Cilvēkiem paredzēto zāļu un veterināro zāļu tirgos jo īpaši atšķiras ieguldījumu dzinuli. Piemēram, veterināro zāļu nozarē ir dažnedažādas dzīvnieku sugas, tāpēc tirgus ir fragmentēts un ir nepieciešami lieli ieguldījumi, lai esošu veterināro zāļu atļauju no vienas dzīvnieku sugas paplašinātu uz citu sugu. Turklāt veterinārajā nozarē pilnīgi atšķirīgi darbojas cenu noteikšanas mehānismi. Attiecīgi veterināro zāļu cenas parasti ir daudz zemākas par cilvēkiem paredzēto zāļu cenām. Dzīvniekiem paredzētās*

¹⁶ MK noteikumi Nr. 35 “Kārtība, kādā izsniedzamas, apturamas, pārreģistrējamas un anulējamas speciālās atļaujas (licences) veterinārfarmaceutiskajai darbībai”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225260>

¹⁷ MK noteikumi Nr. 319 “Noteikumi par veterināro zāļu ražošanu un kontroli, kārtību, kādā veterināro zāļu ražotājam izsniedz labas ražošanas prakses sertifikātu, un par veterināro zāļu ražošanu atbildīgās amatpersonas kvalifikācijas un profesionālās pieredzes prasībām”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=157312>

¹⁸ MK noteikumi Nr. 337 “Zāļu iegādes, uzglabāšanas, uzskaites, lietošanas un iznīcināšanas noteikumi veterinārmedicīniskās prakses iestādēs”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/333186-zalu-iegades-uzglabasanas-uzskaites-lietosanas-un-iznicinasanas-noteikumiveterinarmedicinisiskas-prakses-iestades>

¹⁹ MK noteikumiem Nr. 803 “Noteikumi par zāļu cenu veidošanās principiem”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/120074-noteikumi-par-zalu-cenu-veidosanas-principiem>

*farmācijas nozares apjoms veido tikai niecīgu daļu no cilvēkiem paredzēto zāļu farmācijas nozares apjoma...*²⁰

Varētu uzskatīt, ka veterināro zāļu un pakalpojumu pieejamību var veicināt cenu regulējošu mehānismu ieviešana arī šajā sektorā. Tomēr, analizējot atšķirības starp medicīnas un veterinārmedicīnas nozarēm Latvijā, saskatāmas vairākas būtiskas atšķirības:

- veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji pamatā ir privāti praktizējoši sertificēti veterinārārsti vai privātas veterinārās prakses aprūpes iestādes, kas veidotas atbilstoši “Veterinārmedicīnas likumam”²¹ un MK noteikumu prasībām. Latvijas likumdošanā nav atrodami tiesību akti, kas veterināro pakalpojumu sniedzējiem noteiktu samaksu par sniegtajiem ikdienas pakalpojumiem (izņemot atsevišķus gadījumus infekcijas slimību apkarošanas jomā), no kā secināms, ka tie nesaņem valsts budžeta finansējumu vai līdzfinansējumu, kā tas ir medicīnā, kur MK noteikumi Nr. 555 “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība”²² nosaka, kādos gadījumos medicīniskās aprūpes izmaksas tiek segtas no valsts budžeta;
- veterināro zāļu iegāde iedzīvotājiem nav valsts kompensēta, tāpēc tās izmaksas iedzīvotājiem jāsedz pašiem un tāpēc veterināro zāļu un pakalpojumu cenas tieši neietekmē valsts budžetu;
- likumā “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli”²³ izdevumi par veterinārmedicīniskajiem pakalpojumiem nav noteikti kā attaisnotie izdevumi, tāpēc iedzīvotāju ienākuma nodokļa kompensācija nav iespējama;
- “Pievienotās vērtības nodokļa likumā”²⁴ veterinārajām zālēm, iekārtām, materiāliem un pakalpojumam nav noteikta samazināta pievienotās vērtības nodokļa (PVN) likme, kā tas ir cilvēkiem paredzētajām zālēm (12%), medicīnas iekārtām, aparatūrai (12%) un medicīniskajiem pakalpojumiem, kuri ar PVN netiek aplikti vispār;
- kā uzsvērts arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 2019/6 par veterinārajām zālēm - veterināro zāļu tirgus apjoms ir būtiski mazāks salīdzinājumā ar cilvēkiem paredzēto zāļu tirgu, tas veido tikai niecīgu daļu no kopējā farmācijas tirgus, tāpēc ir svarīgi ieinteresēt zāļu ražotāju vai izplatītāju kompānijas reģistrēt savus zāļu produktus arī Latvijas tirgum.

Kā redzams no iepriekš uzskaitītajām atšķirībām, veterināro zāļu un pakalpojumu tirgū ir maz vai pat nav speciāli radītu pakalpojumu pieejamību veicinošu apstākļu, kā tas ir cilvēku medicīnā un farmācijā. Turklāt nelielais tirgus ir būtisks šķērslis jaunu un retāk lietotu veterināro zāļu pieejamības nodrošināšanai Latvijā. Uzcelojuma griestu noteikšana veterinārajām zālēm varētu vēl vairāk atturēt ražotājus no savu produktu reģistrācijas un izplatīšanas Latvijā, uz ko norāda arī daļa aptaujāto ekspertu. Viens no ekspertiem ierosina liberalizēt veterināro zāļu tirgu, radot elastīgākus mehānismus zāļu kustībai vismaz starp EEZ valstīm²⁵.

Veterināro zāļu reģistra dati²⁶ norāda, ka būtiski samazinās nacionālā procedūrā reģistrēto veterināro zāļu skaits. Tā piemēram, ja 2021. un 2022. gadā Nacionālajā, centralizētajā vai paralēlā importa procedūrā gadā vidēji tika reģistrēti 175 zāļu nosaukumi, tad 2023. gada pirmajos 10 mēnešos tādi ir tikai 43. Arī eksperti mūsu veiktajās intervijās norāda uz sliktu veterināro zāļu pieejamību, īpaši tādās grupās kā antibiotikas, vakcīnas, pretparazitārie līdzekļi un pretalerģijas zāles.

Analizējot cilvēkiem paredzēto zāļu cenu regulāciju Latvijā, LR Konkurences padome savā 2019. gada ziņojumā “Zāļu cenu veidošanās un iespējamie konkurences ierobežojumi, kas ietekmē zāļu finansiālo pieejamību”²⁷ secināja, ka zāļu cenas, neskatoties uz to regulāciju it īpaši dārgo zāļu segmentā, Latvijā ir augstākas nekā citās Baltijas valstīs, kur arī ir līdzīgas regulējošas sistēmas, kas nosaka cilvēkiem

²⁰ EP Regula (ES) Nr. 2019/6. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32019R0006&qid=1613144575498>

²¹ Veterinārmedicīnas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/20436-veterinarmedicinas-likums>

²² MK noteikumi Nr. 555 “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301399-veselibas-aprupes-pakalpojumu-organizesanas-un-samaksas-kartiba>

²³ Likums “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/56880>

²⁴ Pievienotās vērtības nodokļa likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/253451-pievienotas-vertibas-nodokla-likums>

²⁵ Piezīme: pētījuma ietvaros tika veikta nozares ekspertu aptauja, vairāk informāciju par aptauju skat. 4.1.2. nodaļā.

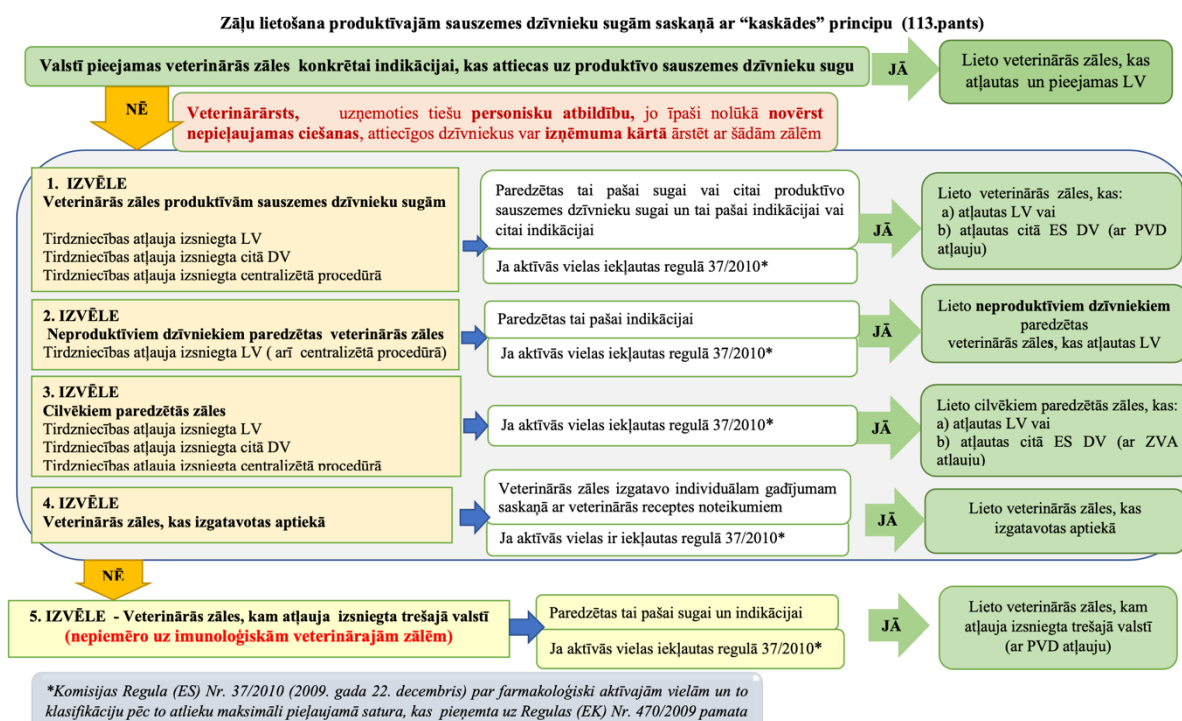
²⁶ PVD. Veterināro zāļu reģistrs. Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/vz>

²⁷ LR Konkurences padome (2019). Zāļu cenu veidošanās un iespējamie konkurences ierobežojumi, kas ietekmē zāļu finansiālo pieejamību. Pieejams: [https://www.kp.gov.lv/sites/kp/files/kp_old/local/documents/Zāļu_cenu_veidošanas_TU_.pdf](https://www.kp.gov.lv/sites/kp/files/kp_old/local/documents/Zalu_cenu_veidošanas_TU_.pdf)

paredzēto zāļu maksimālā uzcenojumu. Te gan jāpiezīmē, ka Latvijā starp Baltijas valstīm ir noteikta augstākā PVN likme cilvēkiem paredzētām zālēm (12%), kamēr Lietuvā un Igaunijā PVN likme zālēm ir attiecīgi 5% un 9%. Lai arī Konkurences padome savos secinājumos neapšaubā nepieciešamību pēc cilvēkiem paredzēto zāļu cenu regulācijas mehānisma, tā tomēr secina, ka zāļu uzcenojuma ierobežošana stimulē lieltirgotavas un aptiekas pārdot (laist tirgū) dārgākas zāles, lai gūtu lielāku peļņu.

Apzinot situāciju veterināro zāļu cenas regulējošajos mehānismos Lietuvā un Igaunijā, ir jāsecina, ka līdzīgi kā Latvijā, nekādi speciāli regulācijas mehānismi veterināro zāļu cenu griestu noteikšanai šajās valstīs nav izveidoti.

Tā kā cilvēkiem un dzīvniekiem paredzēto zāļu aktīvās substances ir līdzīgas vai pat analogas, cilvēkiem paredzētās zāles nereti tiek pielietotas arī veterinārmedicinā. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 2019/6 par veterinārajām zālēm 112., 113. un 114. pantam, veterinārmedicinā var izmantot arī cilvēkiem paredzētās zāles atbilstoši t.s. kaskādes principam (1.1. attēls), tāpēc arī to cilvēkiem paredzēto zāļu cenas un pieejamība, kuras tiek izmantotas veterinārmedicinā, var ietekmēt veterināro pakalpojumu pieejamību un kvalitāti iedzīvotājiem. Jāakcentē arī tas, ka pastāvīga atsevišķu cilvēkiem paredzēto zāļu lietošana veterinārmedicinā var darboties kā bremsējošs faktors analogu veterinārmedicīniskai lietošanai reģistrētu zāļu ienākšanai tirgū.

1.1. attēls. Zāļu lietošana produktīvajiem sauszemes dzīvniekiem saskaņā ar kaskādes principu²⁸

Lai noskaidrotu, cik aktuāla pašlaik ir veterinārmedicinā reģistrēto/neregistrēto veterināro zāļu aizvietošana ar cilvēkiem paredzētajām zālēm atbilstoši kaskādes principam, projekta ietvaros tika veikta Latvijā praktizējošo veterinārārstu aptauja (aptaujas anketa pieejama 1. pielikumā). Veterinārārstu aptaujas dati (128 respondenti) norāda, ka veterinārārsti Latvijā pietiekami bieži kaskādes principa ietvarā saviem pacientiem izmanto vai izraksta cilvēkiem paredzētās zāles. Visbiežāk tas atzīmēts attiecībā uz pretalerģijas līdzekļu grupu, kur 57% no respondentiem mājās/istabas dzīvnieku ārstēšanai izrakstījuši cilvēkiem paredzētās zāles, antibiotiku grupu un intravenozo šķīdumu infūzijas līdzekļu grupu (attiecīgi 48% un 43% no kopējā respondentu skaita). Analizējot zāļu lietojumu attiecībā uz visām dzīvnieku sugām kopumā, cilvēkiem paredzēto intravenozo šķīdumu infūziju zāles kaskādes principa ietvaros lieto 82% no aptaujātajiem veterinārārstiem.

²⁸ ZM. Veterināro zāļu regula un tās piemērošana/Kaskāde/Kaskādes princips. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/kaskades-princips>

Kā biežākos iemeslus šādai rīcībai 34% veterinārārstu attiecībā uz pretalerģijas medikamentu izvēli, 28% attiecībā uz antibiotiku izvēli, un 56% attiecībā uz intravenozo šķīdumu izvēli norāda nepietiekami plašu veterināro zāļu sortimentu. 56% no respondentiem atzīmē, ka viņu izvēli par labu cilvēkiem paredzēto zāļu lietošanai ietekmē arī zāļu cena, kas attiecīgajā gadījumā ir zemāka nekā analogām veterinārmedicīnā reģistrētām zālēm. Lai arī šāda argumentācija zāļu izvēlē neatbilst jau iepriekš pieminētajam un ES regulā noteiktajam kaskādes principam, taču tā ir pamatojama ar iedzīvotāju finansiālo spēju saņemt veterinārmedicīniskos pakalpojumus.

Arī aptaujātie eksperti intervijās pauž bažas par trūcīgo veterināro zāļu sortimentu un veterināro zāļu augsto cenu, kas veterinārārstiem rada grūtības sniegt atbilstošu veterināro pakalpojumu un rada nepieciešamību izmantot cilvēkiem paredzētās zāles. Visi aptaujātie eksperti norāda, ka veterināro zāļu aizvietošana ar cilvēkiem paredzētajām zālēm ir salīdzinoši bieža vai pat ikdienas parādība. Turklāt eksperti atzīmē, ka kaskādes principa ievērošana ne vienmēr ir iespējama un notiek. Kā galvenās medikamentu grupas, kurās notiek zāļu aizvietošana, eksperti nosauc intravenozo šķīdumu infūzijas, antibiotikas, pretalerģiskos līdzekļus, pretiekaisuma līdzekļus, hormonus un zāles neiroloģisko slimību ārstēšanai. Kā galvenos cēloņus, kāpēc notiek zāļu aizvietošana, bieži arī neievērojot kaskādes principu, eksperti nosauc slikto dažādu zāļu formu pieejamību un zāļu cenas atšķirības gadījumos, kad cilvēkiem paredzētās zāles ar tādu pašu aktīvo vielu ir būtiski lētākas.

Svarīgi akcentēt, ka biežāka cilvēkiem paredzēto zāļu lietošana vērojama tieši mazāk specifiskās zāļu grupās – intravenozie šķīdumi, antibiotikas, pretalerģijas zāles, kuru lietošana no klīniskā viedokļa dzīvniekiem ir drošāka. Šīs zāļu grupas tiek plaši lietotas cilvēku medicīnā, to tirgus apjoms ir salīdzinoši liels, bet tirgus cena konkurētspējīga ar analogām zālēm, kas reģistrētas veterinārmedicīnā. Kā uzskatāms piemērs šeit būtu jānosauc cilvēkiem intravenozo šķīdumu infūzijām paredzētās zāles, kas Latvijas tirgū ir pieejamas un ir salīdzinoši lētas, tāpēc analogu veterināro zāļu ienākšanai tirgū nav ekonomiska pamatojuma. To apstiprina daudzu šīs zāļu grupas līdzekļu neesamība veterināro zāļu reģistrā, uz ko norāda arī aptaujātie eksperti.

1.3. Pievienotās vērtības nodokļa likmes veterinārajām zālēm ES valstīs

Pievienotās vērtības nodokļa standartlikme Latvijā ir 21%, tomēr “Pievienotās vērtības nodokļa likums” nosaka gadījumus, kad pakalpojumiem vai precēm tiek piemērota samazināta likme. Attiecībā uz farmācijas nozari samazināta PVN likme - 12%, ir noteikta zālēm, kas iekļautas Zāļu reģistrā vai tiek importētas citā legālā veidā. Tāpat samazinātā 12% PVN likme ir noteikta medicīnas iekārtām un aprīkojumam. Medicīniskie pakalpojumi Latvijā ar PVN vispār netiek aplikti. Šobrīd likums neparedz nekādus PVN atvieglojumus attiecībā uz veterinārajām zālēm, aprīkojumu un veterinārmedicīniskajiem pakalpojumiem.

Jāatzīmē, ka likums “Par pievienotās vērtības nodokli”²⁹ līdz 2008. gada 31. decembrim noteica samazināto 5% PVN likmi gan cilvēkiem, gan dzīvniekiem paredzētajām zālēm.

Atbilstoši informācijai, ko sniedz EK sagatavotais pārskats par PVN likmēm ES dalībvalstīs uz 2021. gada 1. janvāri³⁰ (1.1. tabula), Igaunijā veterinārajām zālēm, līdzīgi kā cilvēkiem paredzētajām zālēm, joprojām ir noteikta samazināta PVN likme - 9%, kamēr PVN standarta likme ir 20%. Lietuvā līdzīgi kā Latvijā, veterinārajām zālēm un pakalpojumiem samazinātā PVN likme netiek noteikta un ir 21%.

²⁹ Likums “Par pievienotās vērtības nodokli”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/34443-par-pievienotas-vertibas-nodokli>

³⁰ European Commission. VAT rates applied in the Member States of the European Union. Situation at 1st January 2021. Pieejams: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2021-06/vat_rates_en.pdf

1.1. tabula. PVN likmes ES dalībvalstīs uz 2021. gada 1. janvāri, %³¹

Valsts	PVN standartlikme, %	Zemākā piemērotā likme farmaceutiskajiem produktiem, %	Pazeminātā likme veterinārajām zālēm, %
Beļģija*	21	6	6
Bulgārija	20	9	nav
Čehija	21	10	10
Dānija	25	25	nav
Vācija	19	7	nav
Igaunija	20	9	9
Īrija*	23	0	0
Grieķija	24	6;13	6;13
Spānija	21	4	10
Francija	20	2,1	nav
Horvātija	25	5	nav
Itālija	22	5	10
Kipra	19	5	nav
Latvija	21	12	nav
Lietuva	21	5	nav
Luksemburga	17	3	3
Ungārija	27	5	nav
Malta	18	0	nav
Nīderlande	21	9	9
Austrija	20	10	nav
Polija	23	8	nav
Portugāle	23	6	nav
Rumānija	19	9	9
Slovēnija	22	9,5	9,5
Slovākija	20	10	nav
Somija	24	10	nav
Zviedrija	25	0	nav

Analizējot situāciju ES kopumā var secināt, ka 11 no 27 ES dalībvalstīm arī dzīvniekiem paredzētajām zālēm ir noteikta samazināta PVN likme, un vairumā gadījumu tā ir vienāda ar PVN likmi cilvēkiem paredzētajām zālēm. Īpaši var izcelt Īriju, kur visām zālēm noteikta 0% likme, kā arī veterinārajiem pakalpojumiem noteikta samazināta 13,5% likme. Līdzīga situācija ir Beļģijā, kur veterinārajiem pakalpojumiem noteikta tāda pati samazinātā likme kā zālēm (6%). Zemākā PVN likme veterinārajām zālēm noteikta Īrijā (0%), Luksemburgā (3%), Beļģijā (6%) un Grieķijā (6% un 13%), bet augstākā PVN likme ir Dānijā un Zviedrijā (25%), kur veterinārajām zālēm tiek piemērota PVN standartlikme.

³¹ European Commission. VAT rates applied in the Member States of the European Union. Situation at 1st January 2021. https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2021-06/vat_rates_en.pdf. Piezīme: ar * apzīmētas valstis, kurās noteikta samazināta PVN likme arī veterinārmedicīniskajiem pakalpojumiem.

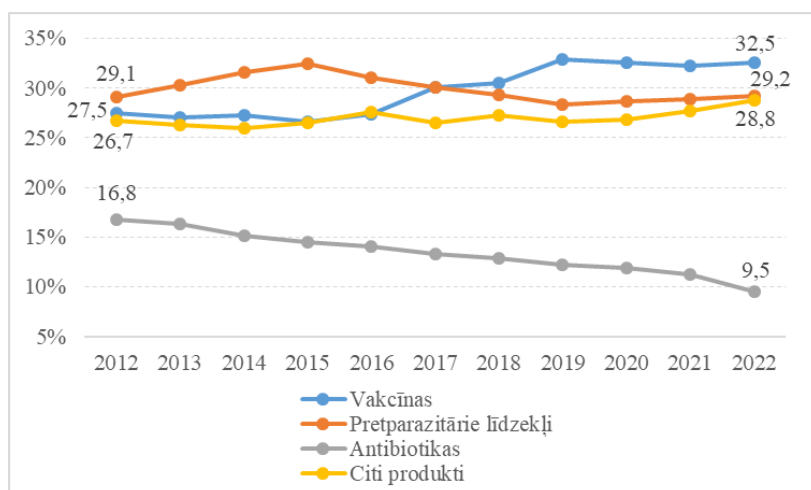
2. Latvijas veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu tirgus novērtējums

Lai raksturotu Latvijas veterināro zāļu un pakalpojumu tirgu, nodaļas ietvaros ir apkopota informācija par veterināro zāļu tirdzniecības apjomiem un tendencēm Eiropā un Latvijā, raksturoti veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji, gan, izmantojot statistikā pieejamo informāciju, gan Eiropas Veterinārārstu federācijas veikto aptauju, kā arī raksturoti veterināro zāļu un pakalpojumu pircēji, kuri iedalās divos lielos segmentos – mājas/istabas dzīvnieku īpašnieki un produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku īpašnieki.

2.1. Veterināro zāļu tirdzniecība

2.1.1. Veterināro zāļu tirdzniecība Eiropā

AnimalhealthEurope informācija norāda uz nepārtraukti augošu veterināro zāļu tirgus tendenci – ja 2016. gadā veterināro zāļu pārdošanas apjoms Eiropā bija 5,5 miljardi eiro, tad 2019. gadā tie bija jau 6,6 miljardi eiro, bet 2022. gadā pārdošanas apjoms sasniedza 7,9 miljardus eiro³².

Avots: AnimalhealthEurope, pieejams: <https://animalhealthurope.eu/facts-and-figures/sales-by-product-category/>.

2.1. attēls. Veterināro zāļu pārdošanas apjoms sadalījumā pēc zāļu kategorijas Eiropā³³ 2012.-2022. gadā, %

2022. gadā lielāko daļu no veterināro zāļu apgrozījuma Eiropā veidoja vakcīnu tirdzniecība (32,5%), pretparazītāro līdzekļu tirdzniecība (29,2%) un pārējo produktu tirdzniecība (28,8%) (2.1. attēls). Analizētā perioda laikā vakcīnu tirdzniecības īpatsvars kopējā apgrozījumā ir pieaudzis par 5,1 procentpunktu, bet visvairāk ir samazinājusies antibiotiku (antimikrobiālo līdzekļu) tirdzniecība, kuras īpatsvars kopējā tirdzniecības apjomā ir krities par 7,3 procentpunktiem – no 16,8% 2012. gadā uz 9,5% 2022. gadā.

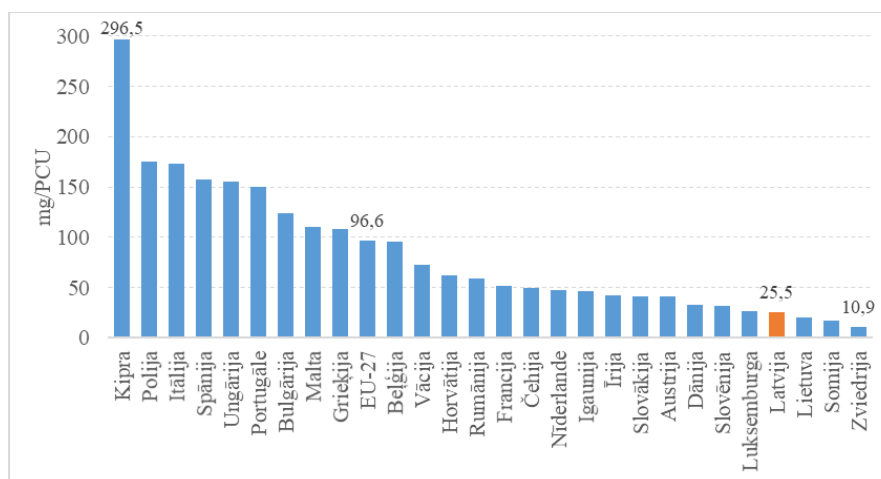
Antibiotiku realizācijas apjoma samazināšanās ir mērķtiecīgs ES politikas īstenošanas rezultāts. ES stratēģijas “No lauka līdz galdam”, kas ir daļa no Eiropas Zaļā kursa, mērķis ir paātrināt pāreju uz ilgtspējīgu pārtikas sistēmu ES līmenī, kas ir godīgāka, veselīgāka un videi draudzīgāka. Atzīstot, ka antibakteriālā rezistence ir problēma, kas ietekmē gan cilvēku, gan dzīvnieku veselību, stratēģijā ir noteikts mērķis līdz 2030. gadam par 50% samazināt kopējo ES lauksaimniecības dzīvniekiem un akvakultūrai paredzēto antimikrobiālo līdzekļu pārdošanu, par atsaucis vērtību izmantojot 2018. gada kopējo veterināro antibiotiku pārdošanas apjomu (no 118,3 mg/PCU 2018. gadā uz 59,2 mg/PCU

³² AnimalhealthEurope. Annual Reports 2016; 2019; 2022. Pieejams: https://www.bft-online.de/fileadmin/bft/publikationen/IFAH_Europe_Annual_Report_2016.pdf; <https://animalhealthurope.eu/about-us/annual-reports/>

³³ Piezīme: ietvertas tādas valstis kā AT, BY, BE, BG, HR, CZ, DK, FI, FR, DE, GR, HU, IE, IL, IT, NL, NO, PL, PT, RO, RU, RS, SK, SI, ES, SE, CH, TR, UA, UK. Neietverto valstu daļa tiek pieskaitīta kā papildus 20%.

2030. gadā). 2021. gadā kopējais pārdošanas apjoms 27 ES dalībvalstīs bija 96,6 mg/PCU, kas atbilst samazinājumam par 21,7 mg/PCU (18,3%), salīdzinot ar 2018. gada atsauces vērtību. Tādējādi dalībvalstis jau ir sasniegušas aptuveni vienu trešdaļu no 50% samazinājuma mērķa, kas noteikts periodam līdz 2030. gadam. Lai sasniegtu stratēģijas “No lauka līdz galdam” mērķi, turpmāko deviņu gadu laikā antimikrobiālo līdzekļu kopējais pārdošanas apjoms jāsamazina vēl par 37,4 mg/PCU³⁴.

Saskaņā ar Eiropas Zāļu aģentūras datiem 2021. gadā produktīvajiem dzīvniekiem paredzēto antibiotiku pārdošana veidoja 98,6% no kopējā antibiotiku pārdošanas apjoma un svārstījās no 2,5 mg/PCU³⁵ Norvēģijā līdz 296,5 mg/PCU Kiprā (2.2. attēls). Vidējais pārdošanas apjoms visās ziņotājvalstīs³⁶ bija 84,4 mg/PCU, bet ES-27 valstīs – 96,6 mg/PCU. Veterināro antibiotiku normalizētais pārdošanas apjoms produktīvajiem dzīvniekiem Latvijā 2021. gadā (25,5 mg/PCU) bija ceturtais zemākais starp visām ES dalībvalstīm. Tomēr apkopojuma metodoloģijā norādīts, ka pārdošanas datus par dažādām valstīm nevajadzētu tieši salīdzināt, jo tos var ietekmēt tādi faktori kā datu avoti, dzīvnieku sugu sastāvs, dzīvnieku audzēšanas sistēmu veidi, antibiotiku izvēle, ārstēšanas protokoli un citi faktori³⁷.

Avots: European Medicines Agency (2022). Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2021. Trends from 2010 to 2021. Twelfth ESVAC report EMA/795956/2022

2.2. attēls. Veterināro antibiotiku pārdošanas apjoms produktīvajiem dzīvniekiem ES dalībvalstīs 2021. gadā, mg/PCU

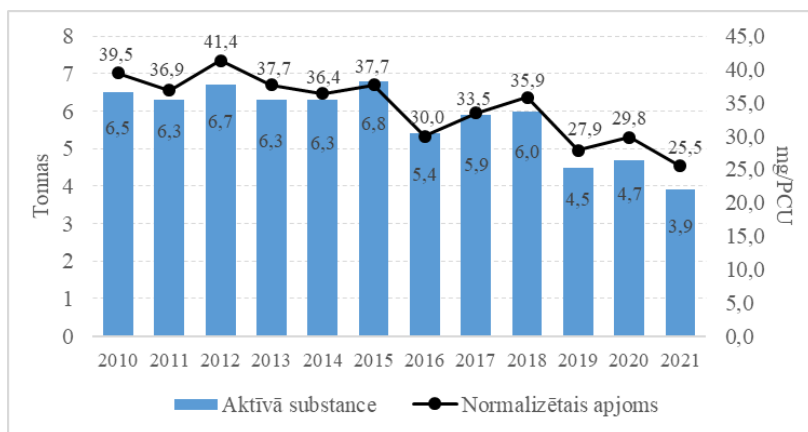
Laika periodā kopš 2010. gada veterināro antibiotiku pārdošanas apjoms produktīvajiem dzīvniekiem Latvijā ir samazinājies par 40% - no 6,5 t aktīvās substances 2010. gadā uz 3,9 t 2021. gadā. Normalizētais veterināro antibiotiku pārdošanas apjoms produktīvajiem dzīvniekiem šajā laika periodā ir samazinājies par 35% (no 39,5 mg/PCU uz 25,5 mg/PCU) (2.3. attēls).

³⁴ European Medicines Agency (2022). Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2021. Trends from 2010 to 2021. Twelfth ESVAC report EMA/795956/2022. Pieejams: https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/sales-veterinary-antimicrobial-agents-31-european-countries-2021-trends-2010-2021-twelfth-esvac_en.pdf

³⁵ Piezīme: PCU (population correction unit) jeb populācijas korekcijas vienība ir izveidota kā pārdošanas datu saucējs, un tā kalpo, lai normalizētu kopējos antibiotiku aktīvās vielas daudzumus, ko katrā valstī pārdod, ar dzīvnieku populāciju, kas katrā valstī varētu tikt apstrādāta ar tām. PCU ietver tikai produktīvos dzīvniekus, t.sk. zirgus un saimniecībā audzētas zivis, jo dati par mājas/istabas dzīvniekiem, piemēram, suņiem un kaķiem, nav pieejami par visām iesaistītajām valstīm. Tāpēc antibiotiku tablešu forma tiek izslēgtas no datu kopām pirms PCU normalizē pārdošanu, jo tiek pieņemts, ka tabletes parasti tiek izrakstītas tikai mājas/istabas dzīvniekiem. 1 PCU = 1 kg dzīvnieku biomasas.

³⁶ Piezīme: informāciju sniedza 27 ES dalībvalstis, kā arī Islande, Norvēģija, Šveice un Apvienotā Karaliste

³⁷ European Medicines Agency (2022). Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2021. Trends from 2010 to 2021. Twelfth ESVAC report EMA/795956/2022. Pieejams: https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/sales-veterinary-antimicrobial-agents-31-european-countries-2021-trends-2010-2021-twelfth-esvac_en.pdf

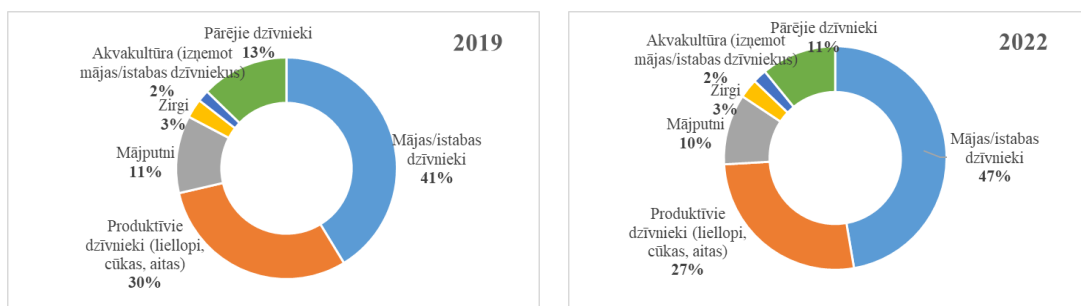

Avots: autoru veidots pēc European Medicines Agency (2022). Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2021. Trends from 2010 to 2021. Twelfth ESVAC report EMA/795956/2022

2.3. attēls. Veterināro antibiotiku pārdošanas apjoms produktīvajiem dzīvniekiem Latvijā 2010.-2021. gadā, tonnās un mg/PCU

Veterināro antibiotiku tablešu formas pārdošanas apjoms nav iekļauts analīzē par produktīvajiem dzīvniekiem (mg/PCU), jo tiek pieņemts, ka tabletes lieto gandrīz tikai mājas/istabas dzīvniekiem, un suņu un kaķu populācijas dati par visām valstīm nav pieejami. Tomēr atsevišķas tablešu formas ir paredzētas ne tikai mājas/istabas dzīvniekiem, jo tās ir atļauts izmantot arī produktīvajiem dzīvniekiem vai kažokzvēriem. Tāpēc arī nav ieteicams veikt tiešus salīdzinājumus starp ziņotājvalstīm, jo tablešu pārdošanas dati nav normalizēti pēc to dzīvnieku biomasas, kurus varētu ārstēt ar šiem produktiem. Saskaņā ar Eiropas Zāļu aģentūras datiem Latvijā 2021. gadā tika realizētas 0,14 t tablešu, kas veidoja 3,14% no kopējā veterināro antibiotiku pārdošanas apjoma, un tātad produktīvajiem dzīvniekiem paredzēto antibiotiku īpatsvars bija nedaudz mazāks nekā Eiropā vidēji – 96,6% no kopējā pārdošanas apjoma³⁸.

Eiropas veterināro zāļu tirgus tendence norāda uz pieaugošu mājas/istabas dzīvnieku daļu no kopējā veterināro zāļu tirdzniecības apjoma – laikā no 2019. gada līdz 2022. gadam mājas/istabas dzīvnieku daļa veterināro zāļu tirdzniecībā ir palielinājusies par 6 procentpunktiem, sasniedzot 47% no kopējā veterināro zāļu apgrozījuma (2.4. attēls). Laika periodā kopš 2019. gada kopējā pārdošanas apjomā Eiropā nedaudz ir samazinājies produktīvajiem dzīvniekiem (-3 procentpunkti), mājputniem (-1 procentpunkts) un pārējiem dzīvniekiem (-2 procentpunkti) paredzēto veterināro zāļu īpatsvars.

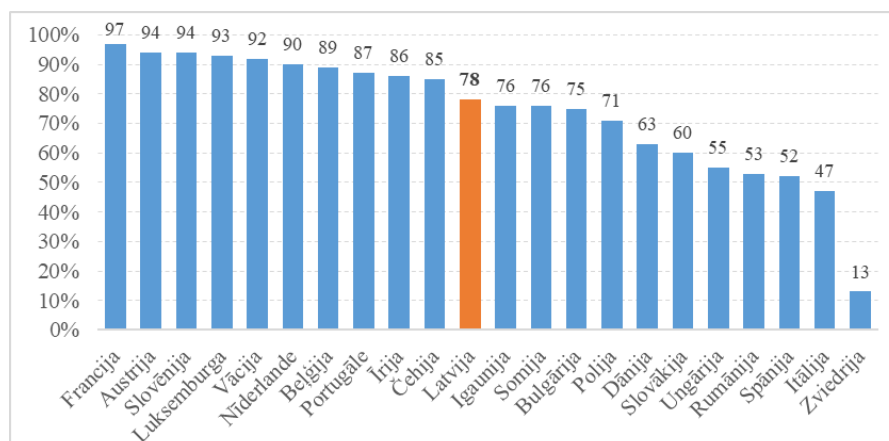
Avots: AnimalhealthEurope, pieejams: <https://animalhealthurope.eu/about-us/annual-reports>

2.4. attēls. Veterināro zāļu pārdošanas apjoms sadalījumā pēc dzīvnieku sugas Eiropā³⁹ 2019. un 2022. gadā, %

³⁸ European Medicines Agency (2022). Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2021. Trends from 2010 to 2021. Twelfth ESVAC report EMA/795956/2022. Pieejams: https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/sales-veterinary-antimicrobial-agents-31-european-countries-2021-trends-2010-2021-twelfth-esvac_en.pdf

³⁹ Piezīme: ietvertas tādas valstis kā AT, BY, BE, BG, HR, CZ, DK, FI, FR, DE, GR, HU, IE, IL, IT, NL, NO, PL, PT, RO, RU, RS, SK, SI, ES, SE, CH, TR, UA, UK. Neietverto valstu daļa tiek pieskaitīta kā papildus 20%.

Saskaņā ar Eiropas veterinārārstu federācijas (turpmāk - FVE) veikto Eiropas veterinārārstu aptauju, veterinārās zāles ir pieejamas vismaz pusē un vairāk no aptaujā iekļauto ES dalībvalstu veterinārārstu pārstāvētajām veterinārmedicīniskajām praksēm (izņēmums ir tikai Zviedrija, kur veterinārās zāles piedāvā tikai 13%) (2.5. attēls).

Avots: autoru veidots pēc FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.5. attēls. Veterinārās zāles piedāvājošo veterinārmedicīnisko prakses iestāžu īpatsvars Latvijā un citās ES dalībvalstīs 2019. gadā, %

Arī Latvijā saskaņā ar aptaujas datiem veterinārās zāles iespējams iegādāties lielākajā daļā aptaujāto veterinārārstu pārstāvēto veterinārmedicīnisko prakses iestāžu (78%).

2.1.2. Veterināro zāļu realizācijas statistika Latvijā

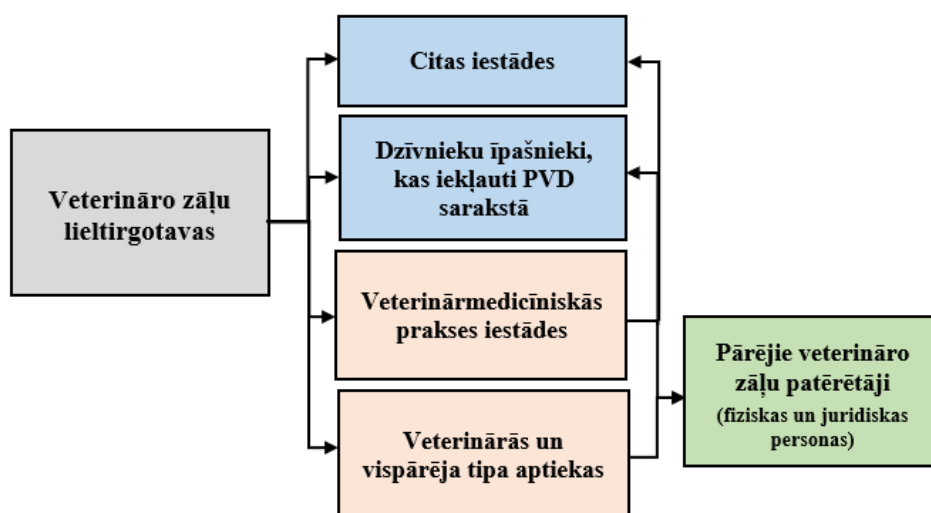
Saskaņā ar Veterinārmedicīnas likumu Latvijā veterinārmedicīniskās prakses ietvaros ārstnieciskā vai profilaktiskā kursa pabeigšanai atļauts, ja nepieciešams, pagatavot un pārdot dzīvniekiem paredzētās zāles⁴⁰.

Pārtikas un veterinārais dienests (PVD) ir apkopota veterināro zāļu izplatīšanas statistika t.s. galapatērētāju grupām, kuras ir definētas MK noteikumos Nr. 336 “Informācijas apkopošanas un statistikas veidošanas kārtība veterināro zāļu aprites jomā”⁴¹. PVD statistikā galapatērētāju grupas ir veterinārās aptiekas, vispārēja jeb atvērta tipa aptiekas, veterinārmedicīniskās prakses iestādes, citas iestādes (izglītības, zinātnes un pētniecības iestādes, valsts kompetentās institūcijas), dzīvnieku īpašnieki, kas iekļauti PVD apstiprinātajā to personu sarakstā, kuras nenodarbojas ar veterinārmedicīnisko praksi, bet iegādājas veterinārās zāles tieši no lieltirgotavas savas darbības nodrošināšanai, kā arī citas lieltirgotavas. Savukārt realizācija ārpus Latvijas ietver eksportu uz trešajām valstīm (valsts, kas nav EEZ valsts) un uz EEZ valstīm izvesto apjomu.

2.6. attēlā ir atspoguļota veterināro zāļu realizācijas shēma no veterināro zāļu lieltirgotavām līdz zāļu patērētājiem, tāpēc shēma neietver veterināro zāļu realizāciju no vienas lieltirgotavas citām lieltirgotavām. Veterinārās zāles tieši no lieltirgotavām var iegādāties PVD sarakstā iekļautie dzīvnieku īpašnieki un citas iestādes (izglītības, zinātnes un pētniecības iestādes, valsts kompetentās institūcijas). Veterinārās zāles savas darbības nodrošināšanai no zāļu lieltirgotavām iegādājas arī veterinārmedicīniskās prakses iestādes un aptiekas, savukārt pārējie veterināro zāļu patērētāji – fiziskas un juridiskas personas, tās var iegādāties tikai aptiekās vai veterinārmedicīniskās prakses iestādēs. Jāatzīmē, ka PVD statistikā galapatērētāju grupā ietilpst visas shēmas vidusdaļā norādītās grupas, kā arī citas lieltirgotavas, jo statistikas informācija tiek vākta un zāļu realizācija tiek vērtēta no lieltirgotavu viedokļa.

⁴⁰ Veterinārmedicīnas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/20436-veterinarmedicinas-likums>

⁴¹ MK noteikumi Nr. 336 “Informācijas apkopošanas un statistikas veidošanas kārtība veterināro zāļu aprites jomā”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/282531-informacijas-apkoposanas-un-statistikas-veidosanas-kartiba-veterinaro-zalu-aprites-joma>

Avots: autoru veidots pēc PVD datiem

2.6. attēls. Veterināro zāļu realizācijas shēma Latvijā

Saskaņā ar PVD informāciju 2023. gadā Latvijā darbojas 147 licencētas veterinārās aptiekas (kopumā sarakstā ir iekļautas 196 licencētas veterinārās aptiekas, bet 49 aptieku darbība ir anulēta vai apturēta)⁴², PVD sarakstā ir iekļauti 152 dzīvnieku īpašnieki, kuri nenodarbojas ar veterinārmedicīnisko praksi, bet ir tiesīgi iegādāties veterinārās zāles savas darbības nodrošināšanai bez tiesībām tās izplatīt tālāk (kopumā sarakstā norādīti 210 dzīvnieku īpašnieki, bet no tiem 58 ir atzīmēti kā izslēgti)⁴³ un Latvijā ir 780 sertificēti veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji⁴⁴. Licencēto veterināro zāļu lieltirgotavu sarakstā 2023. gadā iekļauts 31 uzņēmums, no kuriem 9 uzņēmumu darbība ir anulēta vai apturēta⁴⁵ un ir deviņi uzņēmumi, kuriem PVD ir piešķīris veterināro zāļu ražošanas vai importēšanas speciālo atļauju (licenci)⁴⁶.

Šobrīd visas Latvijā realizētās veterinārās zāles tiek ievestas, jo saskaņā ar PVD rīcībā esošo informāciju Latvijā ir tikai viens uzņēmums, kas ražo veterinārās zāles un eksportē tās uz trešajām valstīm (valstis, kas nav Eiropas Ekonomikas zonas valstis)⁴⁷. Lielākā daļa Latvijā ievesto veterināro zāļu iepakojumu tiek realizēti Latvijas galapatērētājiem un šis īpatsvars laika periodā no 2017. līdz 2022. gadam ir svārstījies no 85% līdz 97% (84,7% 2022. gadā) (2.7. attēls).

⁴² PVD. Citi reģistri / Veterinārfarmaceutiskā darbība. Licencētas veterinārās aptiekas (dati aktualizēti uz 13.08.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr/203854be>

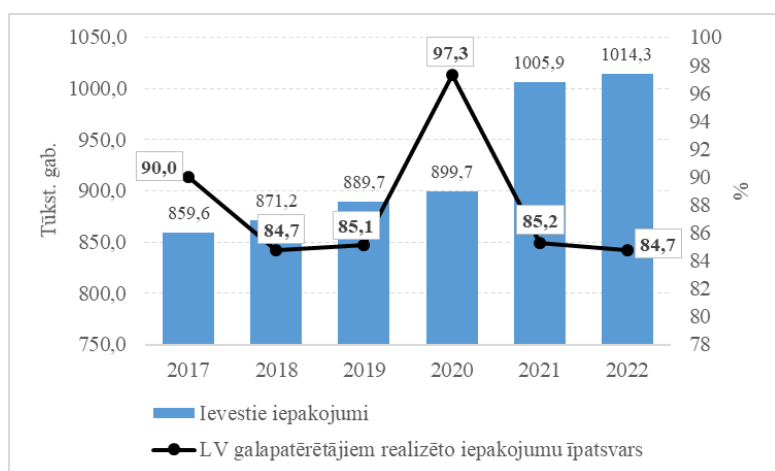
⁴³ PVD. Citi reģistri. Citi reģistri / Veterinārfarmaceutiskā darbība. Personas, kuras nenodarbojas ar veterinārmedicīnisko praksi (dati aktualizēti uz 09.08.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr/203854be>

⁴⁴ PVD. Citi reģistri. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji (saskaņā ar datiem uz 04.07.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr>

⁴⁵ PVD. Citi reģistri / Veterinārfarmaceutiskā darbība. Licencētas veterināro zāļu lieltirgotavas (dati aktualizēti uz 30.06.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr/203854be>

⁴⁶ PVD. PVD uzraudzībai pakļauto uzņēmumu reģistrs. Pieejams: https://registri.pvd.gov.lv/ur/dati?act_id=84.7

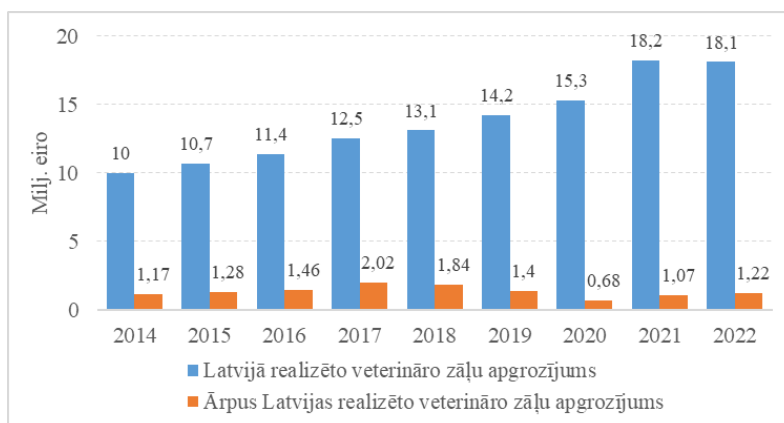
⁴⁷ PVD vēstule no 08.08.2023. Nr. 1.1-13E/23/1371 "Par informācijas sniegšanu"

Avots: autoru veidots pēc PVD / Veterināro zāļu izplatīšanas statistika, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/veterināro-zalu-izplatīšanas-statistika-0>

2.7. attēls. Latvijā ievesto veterināro zāļu iepakojumu daudzums (tūkst. gab.) un galapatērētājiem⁴⁸ izplatīto iepakojumu īpatsvars no ievestā daudzuma (%) Latvijā 2017.-2022. gadā

Saskaņā ar PVD apkopotajiem veterināro zāļu lieltirgotavu un veterināro zāļu izplatītāju zāļu lieltirgotavās sniegtajiem datiem par Latvijā izplatīto un no Latvijas izvesto un eksportēto veterināro zāļu realizāciju, 2022. gadā veterināro zāļu tirgū bija iesaistīti 25 uzņēmumi, no kuriem veterināro zāļu lieltirgotavas bija 21, bet veterināro zāļu izplatītāji zāļu lieltirgotavās - 4. Kopējais Latvijā un ārpus Latvijas realizēto veterināro zāļu apgrozījums laika periodā kopš 2014. gada ir nepārtraukti palielinājies, sasniedzot 19,3 milj. eiro 2022. gadā (par 73% lielāks nekā apgrozījums 2014. gadā). Latvijā realizēto veterināro zāļu apgrozījums 2022. gadā bija 18,1 milj. eiro vai 93,7% no kopējā apgrozījuma, un tā pieaugums, salīdzinot ar 2014. gadu, bija 81%. Atšķirībā no realizācijas Latvijā, ārpus Latvijas realizēto veterināro zāļu apgrozījums pēc augstākā līmeņa sasniegšanas 2017. gadā, ir samazinājies un 2022. gadā tikai par 4% pārsniedza apgrozījuma apjomu 2014. gadā (2.8. attēls)⁴⁹.

Avots: PVD (2022). Veterināro zāļu lieltirgotavu TOPi 2022. gadā, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/media/3822/download?attachment>

2.8. attēls. Latvijā un ārpus Latvijas realizēto veterināro zāļu tirgus dinamika 2014.-2022. gadā, milj. eiro (bez PVN)

Datos par veterināro zāļu apgrozījumu ir iekļauti arī dati par valstī neregistrētu zāļu apgrozījumu⁵⁰, bet tā īpatsvars ir ļoti neliels. Valstī neregistrētu zāļu apgrozījums pēc lielākā apjoma sasniegšanas 2019. gadā (201,2 tūkst. eiro bez PVN) pēdējos gados ir samazinājies. Saskaņā ar PVD apkopoto

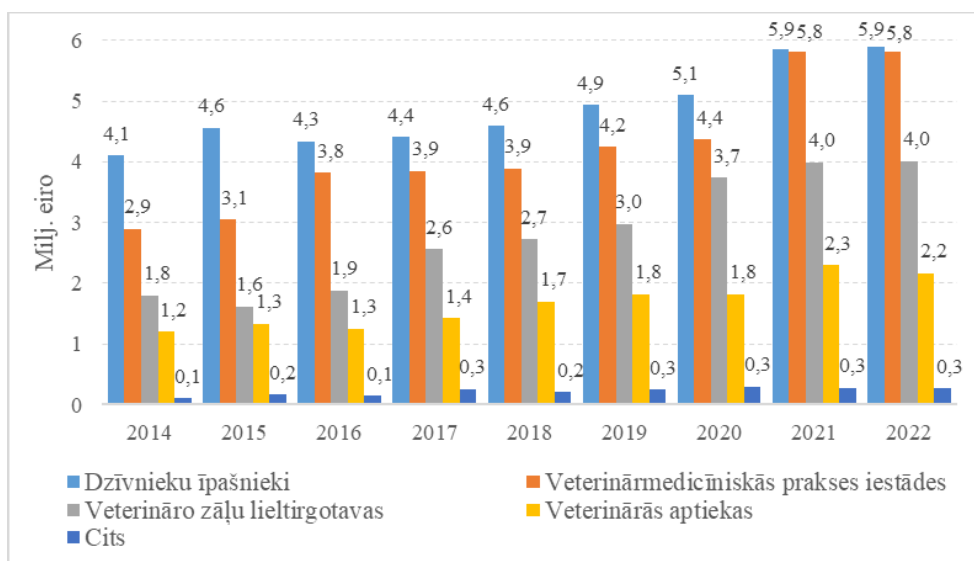
⁴⁸ Piezīme: attēlā apkopotie dati neietver statistiku par citām lieltirgotavām izplatītajām veterinārajām zālēm

⁴⁹ PVD (2022). Veterināro zāļu lieltirgotavu TOPi 2022. gadā, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/media/3822/download?attachment>

⁵⁰ PVD. Veterināro zāļu izplatīšanas statistika / Neregistrētu veterināro zāļu realizācija. Pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/veterināro-zalu-izplatīšanas-statistika-0>

informāciju tā apjoms 2022. gadā bija 124,9 tūkst. eiro bez PVN, kas veidoja tikai 0,7% no Latvijā realizēto veterināro zāļu kopējā apgrozījuma.

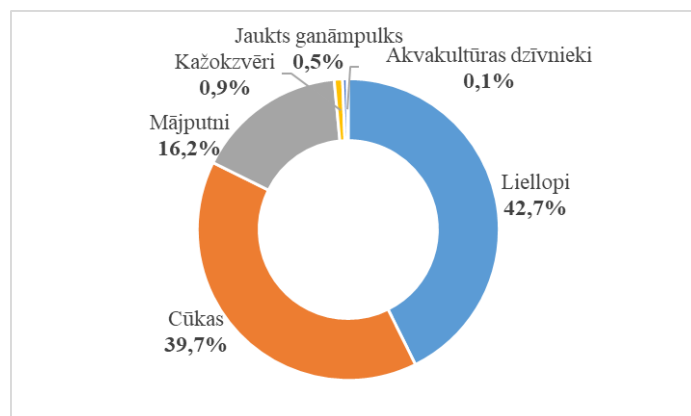
Visā analizētajā periodā vislielākā veterināro zāļu apgrozījuma daļa Latvijā tika gūta, realizējot veterinārās zāles dzīvnieku īpašniekiem, kuri ir iekļauti PVD apstiprinātajā personu sarakstā, kas nenodarbojas ar veterinārmedicīnisko praksi, bet iegādājas veterinārās zāles tieši no lieltirgotavas savas darbības nodrošināšanai (2.9. attēls). Tomēr šo ieņēmumu īpatsvars kopējā apgrozījuma struktūrā ir samazinājies – no 41% 2014. gadā uz 32,5% 2022. gadā. Laika periodā kopš 2014. gada veterināro zāļu apgrozījuma struktūrā ir palielinājies veterinārmedicīniskajām praksēm realizēto zāļu īpatsvars (no 29% uz 32% 2022. gadā), kā arī citām zāļu lieltirgotavām realizēto zāļu īpatsvars (no 18% uz 22% 2022. gadā). Veterinārajām aptiekām realizēto zāļu īpatsvars kopējā apgrozījumā ir svārstījies salīdzinoši šaurās robežās un 2022. gadā ir tāds pats kā 2014. gadā – 12% no kopējā veterināro zāļu apgrozījuma. Cita realizācija (izglītības, zinātnes un pētniecības iestādēm, valsts kompetentām institūcijām) veido tikai 1% līdz 2% no kopējā veterināro zāļu apgrozījuma.

Avots: PVD (2022). Veterināro zāļu lieltirgotavu TOPi 2022., 2019. un 2016.gadā, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/veterinaro-zalu-izplatisanas-statistika-0>

2.9. attēls. Latvijā realizēto veterināro zāļu apgrozījuma sadalījums pēc galapatērētāju grupas 2014.-2022. gadā, milj. eiro (bez PVN)

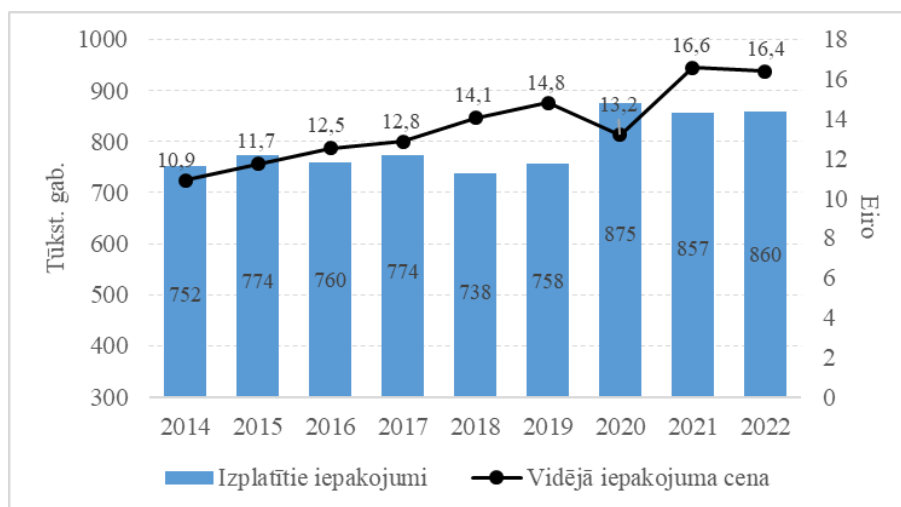
Dati par veterināro zāļu apgrozījuma sadalījumu produktīvo dzīvnieku un mājas/istabas dzīvnieku ārstēšanai iegādāto zāļu grupās no kopējiem PVD apkopotajiem statistikas datiem ir pieejami tikai daļēji. Tā veterināro zāļu apgrozījuma daļa, kas ir realizēta PVD apstiprinātajā sarakstā iekļautajiem dzīvnieku īpašniekiem (5,9 milj. eiro vai 32,5% no kopējā veterināro zāļu apgrozījuma Latvijā 2022. gadā), ir uzskatāma par veterināro zāļu realizāciju produktīvo dzīvnieku ārstēšanai, savukārt par pārējo apgrozījuma sadalījumu produktīvo un mājas/istabas dzīvnieku ārstēšanai dati nav pieejami. PVD apkopotie dati norāda, ka apgrozījumā no veterināro zāļu realizācijas dzīvnieku īpašniekiem, kuri bija iegādājušies veterinārās zāles savas darbības nodrošināšanai tieši no lieltirgotavām, vislielāko īpatsvaru 2022. gadā veidoja veterināro zāļu realizācija liellopu un cūku īpašniekiem (attiecīgi 42,7% un 39,7% no kopējā dzīvnieku īpašniekiem realizēto veterināro zāļu apgrozījuma), kam ar 16,2% sekoja mājputnu īpašniekiem realizētās zāles, bet pārējo produktīvo dzīvnieku īpašniekiem realizēto veterināro zāļu apgrozījums veidoja tikai 1,5% (2.10. attēls).

Avots: PVD (2022). Veterināro zāļu lieltirgotavu TOPi 2022. gadā, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/media/3822/download?attachment>

2.10. attēls. Dzīvnieku īpašniekiem realizēto veterināro zāļu apgrozījuma sadalījums pēc dzīvnieka īpašnieka specializācijas Latvijā 2022. gadā, %

Analizējot PVD apkopoto informāciju par laika periodā kopš 2014. gada galapatērētājiem Latvijā izplatīto veterināro zāļu apjomu, var secināt, ka pakāpeniski ir palielinājies gan izplatīto iepakojumu skaits, gan viena iepakojuma vidējā cena. Latvijā galapatērētājiem (veterinārmedicīniskajām praksēm, veterinārajām aptiekām, dzīvnieku īpašniekiem un citām iestādēm) izplatītais veterināro zāļu iepakojumu daudzums analizētajā periodā ir palielinājies par 14% - no 752,2 tūkst. 2014. gadā uz 859,6 tūkst. 2022. gadā. Vislielākais izplatīto iepakojumu skaits ir fiksēts 2020. gadā (875 125 iepakojumi). Pēc neliela pazeminājuma 2020. gadā, arī viena galapatērētājiem izplatītā zāļu iepakojuma vidējā cena ir nepārtraukti augusi, un 2022. gadā tā bija par 50% augstāka nekā cena 2014. gadā, sasniedzot 16,39 eiro (2.11. attēls).

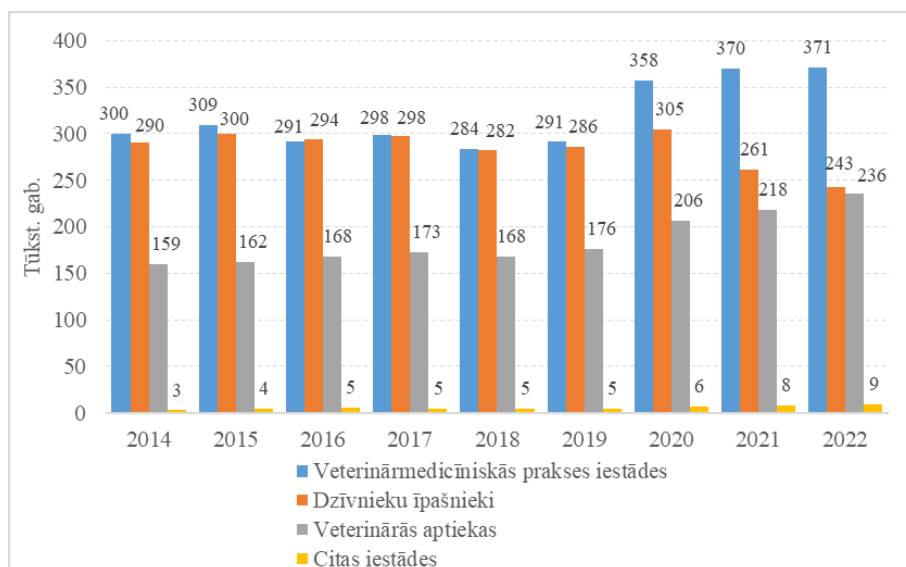
Avots: autoru veidots pēc PVD / Veterināro zāļu izplatīšanas statistika, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/veterinaro-zalu-izplatisanas-statistika-0>

2.11. attēls. Galapatērētājiem⁵¹ izplatīto veterināro zāļu iepakojumu daudzums (tūkst. gab.) un iepakojuma vidējā cena (eiro, bez PVN) Latvijā 2014.-2022. gadā

Analizējot PVD statistiku par galapatērētāju grupām Latvijā izplatīto iepakojumu skaitu (2.12. attēls), var secināt, ka lielākā daļa iepakojumu, īpaši pēdējos 3 gados, tikusi realizēta veterinārmedicīniskās prakses iestādēm – 43% 2022. gadā un to realizācijas apjoms analizētajā periodā ir palielinājies par 24%, sasniedzot 371,4 tūkst. 2022. gadā. Nedaudz ir palielinājies arī veterinārmedicīniskās prakses iestādēm realizēto iepakojumu īpatsvars kopējā galapatērētājiem Latvijā realizēto iepakojumu apjomā – par 3 procentpunktiem (2014. gadā tie bija 40%). Dzīvnieku īpašniekiem realizēto iepakojumu daudzums laika periodā kopš 2014. gada ir samazinājies par 16%, un samazinājies ir arī to īpatsvars kopējā izplatīto

⁵¹ Piezīme: attēlā apkopotie dati neietver statistiku par citām lieltirgotavām izplatītajām veterinārajām zālēm

iepakojumu apjomā – no 39% 2014. gadā uz 28% 2022. gadā. Visbūtiskāk ir pieaudzis veterinārajām aptiekām realizēto iepakoju daudzums – par 48% 2022. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, un to īpatsvars kopējā galapatērētājiem Latvijā izplatīto iepakoju apjomā ir palielinājies no 21% 2014. gadā uz 27% 2022. gadā. Jāatzīmē, ka šajā pozīcijā ir iekļauts arī vispārēja jeb atvērta tipa aptiekām izplatīto veterināro zāļu iepakoju apjoms, tomēr tā īpatsvars ir neliels – 2022. gadā tas veidoja tikai 8% no šīs pozīcijas (18,5 tūkst. iepakoju). Citām iestādēm (izglītības, zinātnes un pētniecības iestādes, valsts kompetentās institūcijas) izplatīto iepakoju īpatsvars ir ļoti neliels – 2022. gadā tikai 1% no kopējā galapatērētājiem Latvijā izplatīto iepakoju apjoma (9134 iepakoju).

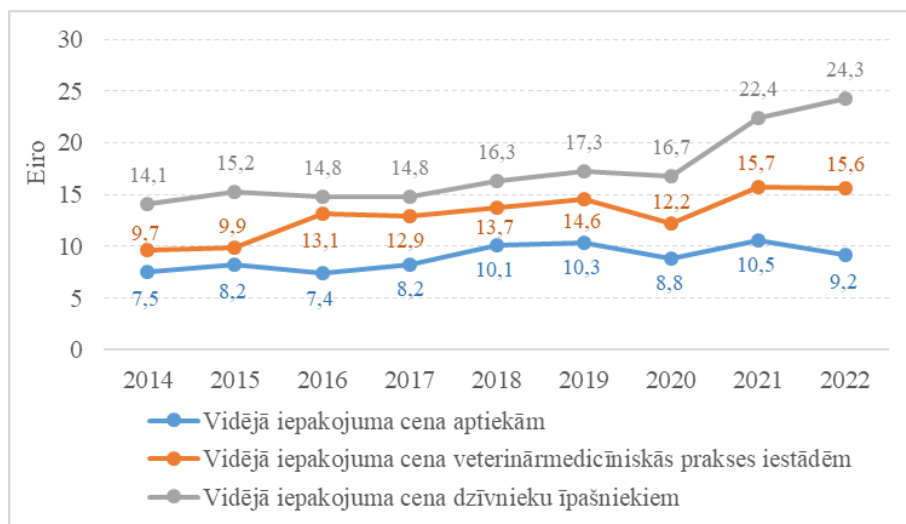
Avots: autoru veidots pēc PVD / Veterināro zāļu izplatīšanas statistika, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/veterinaro-zalu-izplatisanas-statistika-0>

2.12. attēls. Galapatērētāju grupām⁵² izplatīto veterināro zāļu iepakoju daudzums Latvijā 2014.-2022. gadā, tūkst. gab.

Atsevišķi tiek apkopoti dati par veterinārajās aptiekās izgatavotu veterināro zāļu izplatīšanu (iepakojumu skaits) un šādu zāļu realizācija nav iekļauta iepriekš analizētajā kopējā veterināro zāļu apgrozījumā. Veterinārajās aptiekās uz vietas izgatavoto zāļu iepakoju skaits ir salīdzinoši neliels un tā apjoms pēdējo gadu laikā ir nepārtraukti samazinājies. Saskaņā ar PVD apkopoto informāciju 2022. gadā veterinārajās aptiekās tika izgatavoti un izplatīti 28,1 tūkst. primāro iepakoju un to skaits ir samazinājies vairāk nekā 3 reizes, salīdzinot ar 2017. gadu (91,2 tūkst. primāro iepakoju). 2022. gadā veterināro aptieku izgatavoto zāļu iepakoju veidoja tikai 3,3% no kopējā Latvijā galapatērētājiem realizēto iepakoju apjoma.

Pamatojoties uz PVD statistikas datiem par veterināro zāļu galapatērētāju grupām izplatīto iepakoju daudzumu un naudas apgrozījumu, ir veikts vidējās viena iepakoju cenas aprēķins veterinārajām zālēm, kas tikušas realizētas veterinārajās aptiekās (t.sk. vispārēja jeb atvērta tipa aptiekās), veterinārmedicīniskās prakses iestādēs un PVD sarakstā iekļautajiem dzīvnieku īpašniekiem (2.13. attēls).

⁵² Piezīme: attēlā apkopoti dati neietver statistiku par citām lieltirgotavām izplatītajām veterinārajām zālēm

Avots: autoru veidots pēc PVD / Veterināro zāļu izplatīšanas statistika, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/veterināro-zalu-izplatīšanas-statistika-0>

2.13. attēls. Galapatērētāju grupām⁵³ izplatīto veterināro zāļu iepakojumu vidējā cena Latvijā 2014.-2022. gadā, eiro (bez PVN)

Analizētā perioda laikā vidējā viena iepakojuma cena ir pieaugusi visām trijām analizētajām galapatērētāju grupām – dzīvnieku īpašniekiem realizēto iepakojumu cena 2022. gadā bija par 72% augstāka nekā 2014. gadā, veterinārmedicīniskās prakses iestādēm realizēto iepakojumu cena palielinājās par 62%, bet veterinārajām aptiekām realizēto iepakojumu cena – par 21%. Visa analizētā perioda laikā visaugstākā viena iepakojuma vidējā cena bijusi dzīvnieku īpašniekiem izplatītajām veterinārajām zālēm, otra augstākā cena – zālēm, kuras iegādājās veterinārmedicīniskās prakses iestādes, bet zemākā vidējā viena iepakojuma cena bijusi aptiekām realizētajiem iepakojumiem. 2022. gadā dzīvnieku īpašniekiem realizēto iepakojumu vidējā cena pārsniedza aptiekām izplatīto iepakojumu vidējo cenu 2,7 reizes un bija par 60% augstāka nekā veterinārmedicīniskajām praksēm izplatīto iepakojumu vidējā cena.

Pieaugošās veterināro produktu un zāļu cenas kā vienu no lielākajiem izaicinājumiem ir norādījuši arī daudzu valstu veterinārārsti Vetspanel 2021. gadā veiktajā aptaujā. No aptaujā iekļautajām ES dalībvalstīm, vislielākais veterinārārstu īpatsvars atzīmēja šo problēmu Polijā (44%), kam sekoja Spānija (31%), Francija un Itālija (27%) un Portugāle (24%), bet vismazākais veterinārārstu īpatsvars uz šo problēmu norādīja Eiropas ziemeļvalstīs (5%)⁵⁴.

2.2. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēju raksturojums

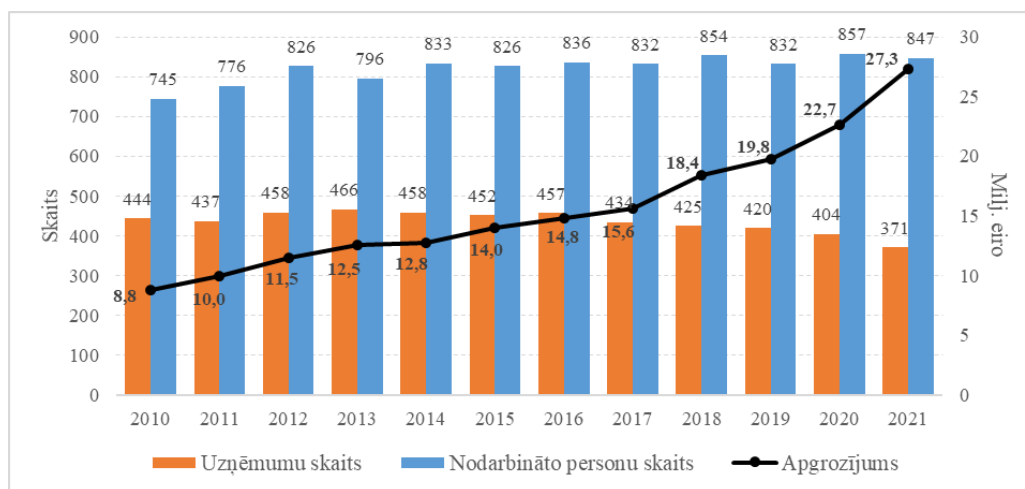
Saskaņā ar Eiropas Veterinārārstu federācijas 2018.-2019. gadā veikto aptauju⁵⁵, 39 Eiropas valstīs bija vairāk nekā 309 tūkst. veterinārārstu, no kuriem lielākā daļa bija jaunāki par 45 gadiem (45% veterinārārstu bija jaunāki par 40 gadiem). Saskaņā ar aptaujas rezultātiem pastāv vispārēja un nepārtraukta veterinārārsta profesijas feminizācijas tendence - 58% no aptaujātajiem veterinārārstiem bija sievietes un 42% bija vīrieši. Lielākā daļa (81%) Eiropas veterinārārstu strādā pilnu slodzi.

⁵³ Piezīme: attēlā apkopotie dati neietver statistiku par citām lieltirgotavām izplatītajām veterinārajām zālēm

⁵⁴ CM Research & Vetspanel. VetsSurvey 2021. Understanding the veterinary profession. Pieejams: <https://www.portalveterinaria.com/upload/20220127112329Vet-Survey-2021-Final-compressed.pdf>. Piezīme: aptaujā iekļautas tādas ES dalībvalstis kā FR, DE, ES, IT, PT, BE, NL, PL, apvienotās ziemeļvalstis (DK, FI, IS, NO, SE), UK, RU, CA, US, AU, kā arī Āzijas, Centrālamerikas un Karību valstis

⁵⁵ FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf. Piezīme: aptauja aptver kopumā 30 Eiropas valstis, t.sk. 22 ES valstis, kā arī Islandi, Ziemeļmaķedoniju, Norvēģiju, Krieviju, Serbiju, Šveici, Turciju un Apvienoto Karalisti

Latvijā veterināro pakalpojumu sniedzēju uzņēmumu (NACE klasifikācijas 2. red. darbības veids M75⁵⁶) skaits 2021. gadā bija 371 un kopš 2010. gada šo uzņēmumu skaits ir samazinājies par 16%, bet tajos nodarbināto skaits palielinājies par 14%, gandrīz sasniedzot 850. Nozares uzņēmumu apgrozījums ir pieaudzis trīs reizes un 2021. gadā sasniedzis 27,3 milj. eiro (2.14. attēls).

Avots: autoru veidots pēc CSP [UFR010].

2.14. attēls. Veterināro pakalpojumu sniedzēju (NACE 2. red. M75) raksturojums Latvijā 2010.-2021. gadā

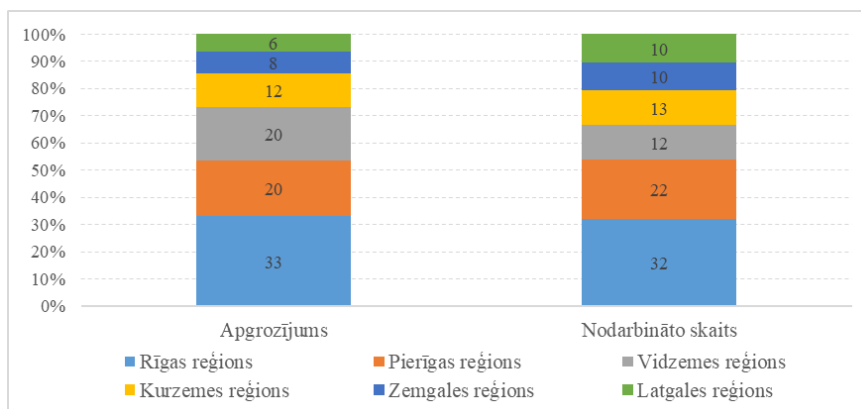
Saskaņā ar PVD informāciju, Latvijā ir 780 sertificēti veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji⁵⁷. Atšķirības starp uzņēmumu – veterināro pakalpojumu sniedzēju skaitu statistikas datos un PVD reģistrā rada vairāki iemesli. Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) informācija iekļauj datus par ekonomiski aktīviem uzņēmumiem – fiziskām un juridiskām personām, vadoties pēc to norādītā pamatdarbības veida. Saskaņā ar NACE pamatnostādņem, statistikas vienības pamatdarbība ir darbība, kas dod lielāko ieguldījumu šīs vienības kopējā pievienotajā vērtībā. Pamatdarbību identificē saskaņā ar metodi no “augšas uz leju” un tai nav noteikti jāveido 50% vai vairāk no vienības kopējās pievienotās vērtības⁵⁸. PVD reģistrā kopā ar tādiem veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzējiem kā stacionāras un ambulatoras veterinārmedicīniskās prakses iestādes un veterinārmedicīniskie kabineti, ir iekļautas arī novietnes, kuru pamatdarbības veids nav saistīts ar veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniegšanu. Līdz ar to nesakrītības starp PVD reģistrēto pakalpojumu sniedzēju un statistikā ar darbības veidu M75 uzrādīto uzņēmumu skaitu var radīt neprecīzi norādīts vai M75 neatbilstošs pamatdarbības veids, kā arī uzņēmuma neaktīvs statuss.

Lielākā veterinārmedicīnisko praxšu koncentrācija ir vērojama Rīgas reģionā, kurā 2020. gadā strādāja trešā daļa no visiem nozarē nodarbinātajiem un veidojās trešā daļa no nozares kopējā apgrozījuma, un Pierīgas reģionā – ar attiecīgi 22% no nodarbināto skaita un 20% no nozares kopējā apgrozījuma (2.15. attēls). Līdz ar to vairāk nekā puse no nozarē nodarbinātajiem ir koncentrējusies Rīgā un Pierīgā.

⁵⁶ CSP. NACE: Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Kopienā, 2. redakcija. NACE M75 Veterinārie pakalpojumi: lauksaimniecības dzīvnieku un mājdzīvnieku veselības aprūpe un uzraudzība. Šīs darbības veic kvalificēti veterināri veterinārajās slimnīcās, kā arī apmeklējot saimniecības, apsekojot suņu novietnes vai mājas, kā arī savos konsultāciju un ķirurģiskajos kabinetos vai citur. Šajā klasē ietilpst arī: veterinārārstu asistentu vai cita veterinārā palīgpersonāla darbība; klīniski-patoloģiska un cita veida diagnostika saistībā ar dzīvniekiem; dzīvnieku pārvadāšana ar neatliekamās veterināras palīdzības transportlīdzekļiem. Pieejams: https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/nace-2-red/nace-saimniecisko-darbibu-statistiska-klasifikacija-eiropas-kopiena-2-redakcija?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

⁵⁷ PVD. Citi reģistri. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji (saskaņā ar datiem uz 04.07.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr>

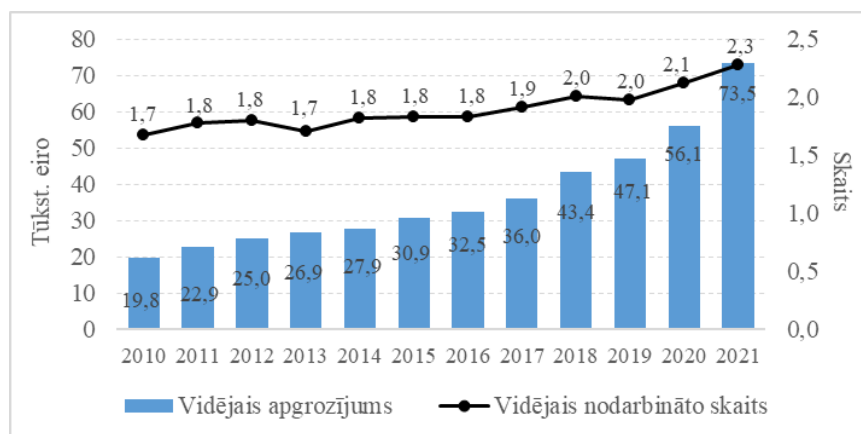
⁵⁸ Eiropas Kopienu Statistikas birojs. NACE 2.red. pamatnostādnes. Pieejams: <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/nace-2-red>

Avots: autoru veidots pēc CSP [UFR050].

2.15. attēls. Veterināro pakalpojumu sniedzēju (NACE 2. red. M75) apgrozījuma un nodarbināto skaita īpatsvars Latvijas reģionos 2020. gadā, %

Periodā kopš 2010. gada veterināro pakalpojumu sniedzēju uzņēmumi ir ievērojami attīstījušies, jo uzņēmumu vidējais apgrozījums ir palielinājies 3,7 reizes – no 19,8 tūkst. eiro 2010. gadā uz 73,5 tūkst. eiro 2021. gadā. Vidējais uzņēmumā nodarbināto skaits ir sācis pieaugt pēc 2016. gada, sasniedzot vidēji 2,3 nodarbinātos 2021. gadā (2.16. attēls).

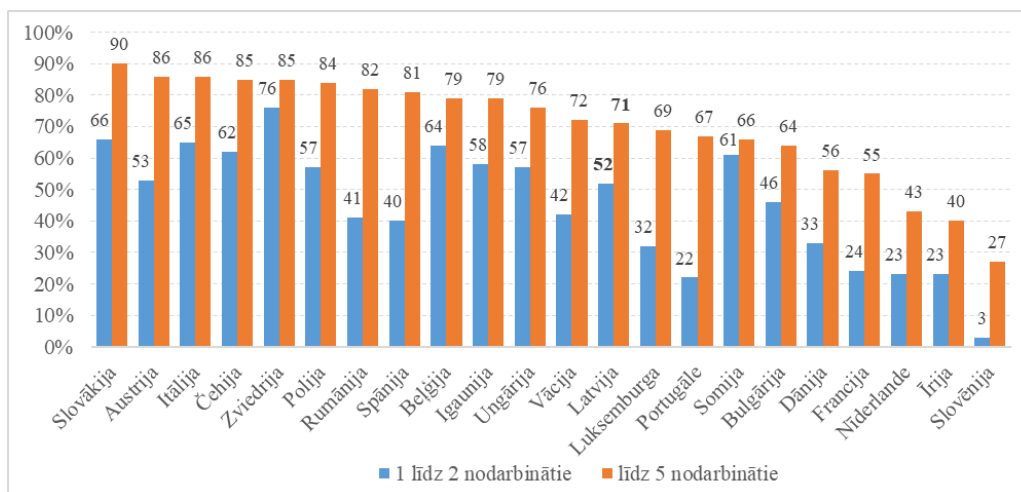

Avots: autoru veidots pēc CSP [UFR010].

2.16. attēls. Veterināro pakalpojumu sniedzēju (NACE 2. red. M75) vidējais apgrozījums un nodarbināto skaits Latvijā 2010.-2021. gadā, %

Eiropā dominē mazie veterinārmedicīniskie uzņēmumi, jo 43% no praksēm ir viens vai divi darbinieki, bet 70% prakšu strādā pieci vai mazāk darbinieki. Prakses, kurās strādā no 11 līdz 30 darbiniekiem, veido līdz 10% no kopējā prakšu skaita, bet uzņēmumi, kuros strādā vairāk nekā 31 darbinieks, ir tikai 3%. Starp FVE aptaujā iekļautajām ES dalībvalstīm mazo prakšu (līdz 5 nodarbinātie) īpatsvars svārstās plašās robežās – no 27% Slovēnijā līdz 90% Slovākijā (2.17. attēls). Zviedrija ir valsts ar vislielāko vienas personas prakšu īpatsvaru (67%), kam seko Somija un Beļģija (vairāk nekā puse no praksēm). Apvienotā Karaliste ir valsts ar vislielāko lielo prakšu īpatsvaru – 60% uzņēmumu ir vairāk nekā 10 darbinieki, kamēr Eiropas vidējais rādītājs šāda apjoma praksēm ir 13%. Eiropas veterinārmedicīniskajās praksēs kopumā ir nodarbināti 25% veterināro prakšu īpašnieku, 30% veterinārārstu, kas nav īpašnieki, 25% veterinārās medicīnas māsu un 20% citu darbinieku⁵⁹.

⁵⁹ FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf

Avots: autoru veidots pēc FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.17. attēls. Mazo veterināro prakšu (1-2 nodarbinātie un 3-5 nodarbinātie) īpatsvars Latvijā un citās ES dalībvalstīs 2019. gadā, %

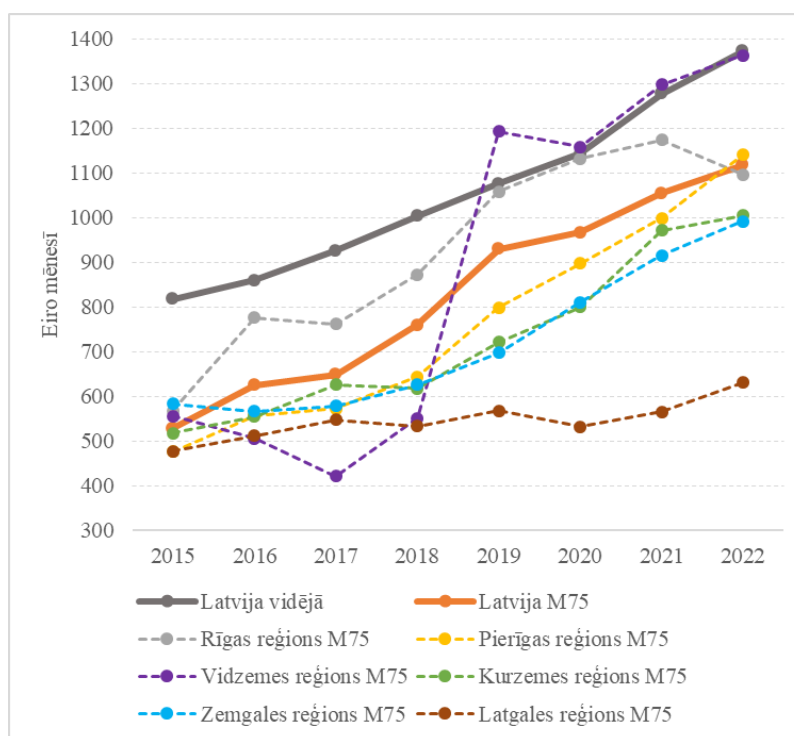
Līdzīgi kā Eiropā vidēji, saskaņā ar FVE aptaujas datiem arī Latvijā veterināro pakalpojumu nozarē dominē mazas veterinārmedicīniskās prakses - 52% Latvijas veterināro prakšu ir nodarbinātas 1 līdz 2 personas, bet 71% prakšu ir līdz pieciem darbiniekiem (2.17. attēls). Latvijā ir lielāks prakšu ar vienu nodarbināto īpatsvars nekā Eiropā vidēji – 36% no kopējā veterināro prakšu skaita (Eiropā vidēji tie ir 26%), bet vairāk nekā 10 nodarbināto (11-30 darbinieki) ir 10% no kopējā Latvijas veterinārmedicīnisko prakšu skaita. Jāatzīmē, ka saskaņā ar aptaujas rezultātiem Latvijā ir arī viens no zemākajiem rādītājiem attiecībā uz gaidāmo veterinārajā nozarē nodarbināto skaita pieaugumu⁶⁰.

Saskaņā ar FVE aptaujas datiem Latvijā ir viens no zemākajiem veterinārārstu ieņēmumu līmeņiem starp visām aptaujā iekļautajām valstīm un trešais zemākais ieņēmumu līmenis starp aptaujātajām ES dalībvalstīm (aiz Bulgārijas un Rumānijas). Latvijas veterinārārstu vidējie ieņēmumi novērtēti 10,8 tūkst. eiro apmērā un tie ievērojami atpaliek no aptaujā iegūtā Eiropas vidējā rādītāja (27 tūkst. eiro). Igaunijā veterinārārstu ieņēmumi ir divas reizes lielāki nekā Latvijā (22,8 tūkst. eiro), bet dati par Lietuvu FVE aptaujā nav pieejami. Gandrīz puse aptaujāto veterinārārstu (48%) norāda uz ieņēmumu pieaugumu pēdējo 3 gadu periodā, kamēr Latvijā šādu tendenci norāda tikai 39% veterinārārstu, bet 23% ieņēmumi šajā laika periodā ir samazinājušies, un šis rādītājs ir viens no lielākajiem aptaujāto valstu vidū⁶¹.

Arī CSP dati norāda, ka, lai gan kopumā veterināro pakalpojumu sniedzēju mēneša vidējā bruto darba samaksa kopš 2015. gada ir palielinājusies vairāk nekā divas reizes, 2022. gadā tā sasniedza tikai 1118 eiro (2.18. attēls). 2022. gadā veterināro pakalpojumu sniedzēju darba samaksa Latvijas reģionos arī ir būtiski palielinājusies, salīdzinot ar 2015. gadu (gandrīz 2,5 reizes Vidzemē un Pierīgā, gandrīz 2 reizes Kurzemē un Rīgā, par 70% Zemgalē un tikai par 32% Latgalē), tomēr darba samaksas līmenis reģionos joprojām ir ievērojami atšķirīgs. Visaugstākā mēneša vidējā bruto darba samaksa ir fiksēta Vidzemes reģionā, kur tā pēdējo gadu laikā ir pielīdzinājusies Latvijas vidējai bruto darba samaksai un 2022. gadā pārsniegusi vidējo veterināro pakalpojumu sniedzēju darba samaksu par 22%. Tajā pašā laikā Latgales reģionā veterināro pakalpojumu sniedzēji saņem gandrīz uz pusi mazāku samaksu, jo 2022. gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa reģionā veidoja tikai 56% no vidējās veterināro pakalpojumu sniedzēju darba samaksas un tikai 46% no vidējās veterināro pakalpojumu sniedzēju bruto darba samaksas Vidzemes reģionā.

⁶⁰ FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf

⁶¹ FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf

Avots: autoru veidots pēc CSP [DSV050; DSV051].

2.18. attēls. Veterināro pakalpojumu sniedzēju (NACE 2. red. M75) mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijas reģionos 2015.-2022. gadā, eiro

Veterināro pakalpojumu sniedzēju algas līmenis ir zemāks par Latvijas vidējo bruto darba samaksas līmeni. 2.1. tabulā apkopotais veterināro pakalpojumu darba samaksas salīdzinājums ar vidējo darba samaksu Latvijas reģionos norāda, ka kopumā veterināro pakalpojumu sniedzēju darba samaksas līmenis ir audzis, sasniedzot 81% no Latvijas vidējās darba samaksas 2022. gadā, salīdzinot ar tikai 65% 2015. gadā. Vislielākie darba algas līmeņa uzlabojumi vērojami Vidzemes reģionā, kurā veterināro pakalpojumu sniedzēju darba samaksa 2022. gadā par 25% pārsniedza reģiona vidējo darba samaksas līmeni, kā arī Pierīgā, kur darba samaksa 2022. gadā sasniedza 85% līmeni no reģiona darba samaksas, salīdzinot ar tikai 62% 2015. gadā. Rīgas reģiona veterināro pakalpojumu sniedzēju darba samaksas līmeni 71% apmērā no reģiona vidējā var skaidrot ar salīdzinoši augsto vidējo darba samaksas līmeni reģionā (1535 eiro 2022. gadā). Vissliktākajā situācijā atrodas Latgales reģiona veterināro pakalpojumu sniedzēji, kuru darba samaksas līmenis ne vien ir zemākais, salīdzinot ar reģiona vidējo darba samaksu, bet arī ir ievērojami pazeminājies - no 85% 2015. gadu uz 66% 2022. gadā.

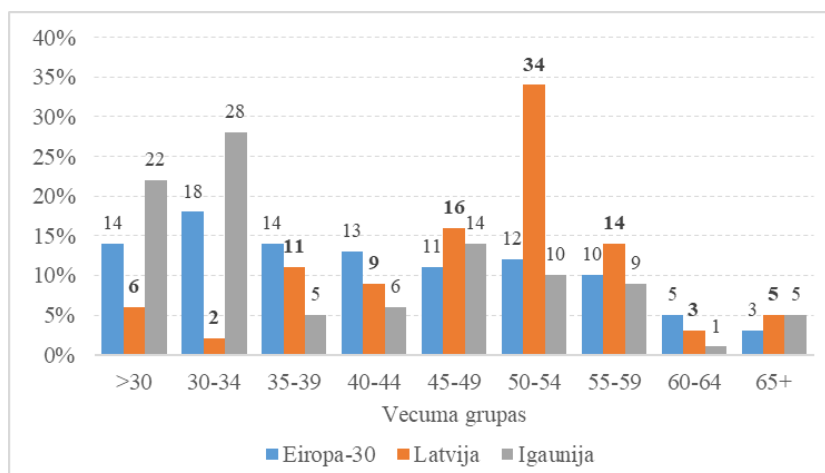
2.1. tabula. Veterināro pakalpojumu sniedzēju (NACE 2. red. M75) mēneša vidējā bruto darba samaksa salīdzinājumā ar vidējo bruto darba samaksu Latvijas reģionos 2015.-2022. gadā, %⁶²

Reģioni	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Latvija	65	73	70	76	86	85	83	81
Rīgas reģions	61	80	73	77	88	89	82	71
Pierīgas reģions	62	69	66	68	78	81	82	85
Vidzemes reģions	86	75	57	69	139	127	129	125
Kurzemes reģions	75	77	81	72	78	82	89	86
Zemgales reģions	85	78	74	74	76	84	84	86
Latgales reģions	85	86	85	76	75	67	63	66

Atšķirībā no Eiropas kopējām tendencēm, Latvijā veterinārārstu vidējais vecums ir lielāks un lielākā daļa (34%) veterinārārstu ir vecumā no 50-54 gadiem (2.19. attēls). Saskaņā ar FVE aptaujas datiem

⁶² Avots: autoru aprēķini pēc CSP [DSV050; DSV051].

Latvijā vecuma grupā līdz 45 gadiem ir 28% veterinārārstu, kamēr Eiropā vidēji tie ir 59%. Latvijā ir viszemākais veterinārārstu vecumā līdz 40 gadiem īpatsvars starp visām aptaujātajām valstīm – tikai 19% no kopējā veterinārārstu skaita (Eiropā-30 vidēji tie ir 46%). Igaunijā situācija ir atšķirīga, jo 55% veterinārārstu ir jaunāki par 40 gadiem, tomēr jāatzīmē, ka Igaunijā ir raksturīgs otrais lielākais par 30 gadiem jaunāku veterinārārstu īpatsvars starp visām aptaujātajām valstīm – 22% (lielāks rādītājs ir tikai Krievijā – 32%), kamēr Latvijā tie ir tikai 6% no kopējā veterinārārstu skaita.

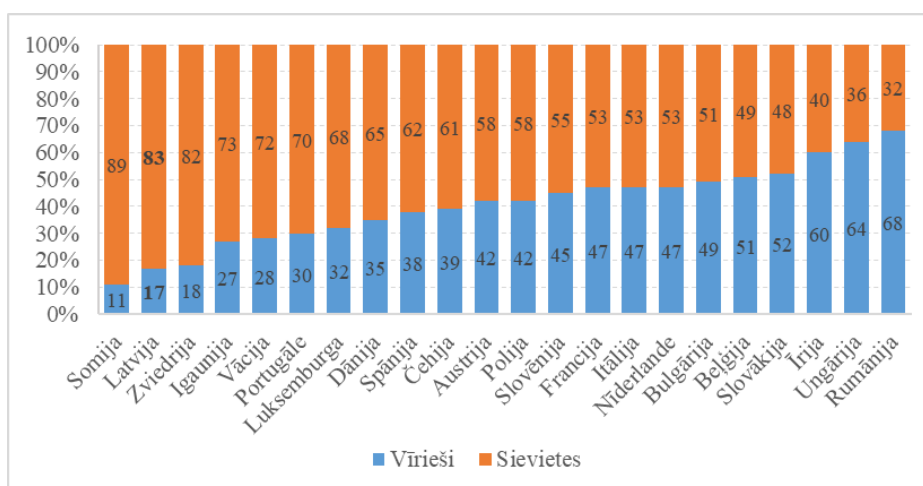

Avots: autoru veidots pēc FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.19. attēls. Veterinārārstu sadalījums pa vecuma grupām Eiropā, Latvijā un Igaunijā 2019. gadā, %

Ņemot vērā Latvijai raksturīgo veterinārārstu vecuma struktūru, lielāks ir arī pieredzējušo veterinārārstu īpatsvars – Latvijā 78% veterinārārstu darba stāžs ir lielāks par 15 gadiem (tas ir lielākais īpatsvars aptaujāto valstu grupā), kamēr vidēji Eiropā tāds ir tikai 48% veterinārārstu, bet Igaunijā – 41%.

Latvijas veterinārārstu raksturojumam piemīt arī no Eiropas vidējā rādītāja atšķirīga dzimumu struktūra – ja Eiropā vidēji 58% veterinārārstu ir sievietes, tad Latvijā šis rādītājs ir viens no augstākajiem, jo no aptaujātajiem veterinārārstiem 83% bija sievietes (2.20. attēls). Liels veterinārārstu – sieviešu īpatsvars ir arī Somijā, Zviedrijā un Krievijā (attiecīgi 89%, 82% un 79%), un jāatzīmē, ka lielākajai daļai aptaujā iekļauto ES dalībvalstu sieviešu – veterinārārstu īpatsvars ir lielāks nekā vīriešu veterinārārstu īpatsvars (izteikti izņēmumi ir tikai Rumānija, Ungārija un Īrija).

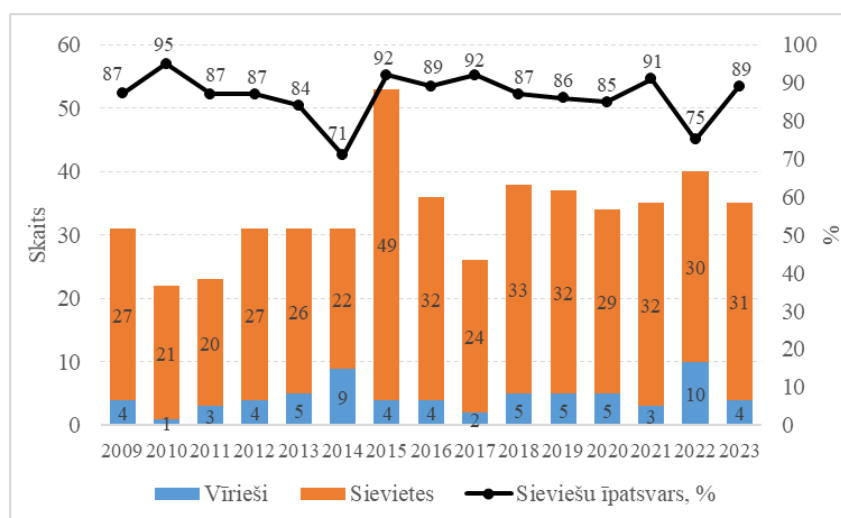

Avots: autoru veidots pēc FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.20. attēls. Veterinārārstu sadalījums pēc dzimuma Latvijā un citās ES dalībvalstīs 2019. gadā, %

Arī PVD dati apliecina, ka Latvijā ir liels veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēju – sieviešu īpatsvars – 587 vai 75% no visiem PVD reģistrētajiem sertificētajiem veterinārmedicīnisko pakalpojumu

sniedzējiem⁶³. Arī LBTU Veterinārmedicīnas fakultātes absolventu skaits norāda uz lielu profesiju ieguvušo jauno speciālistu – sieviešu īpatsvaru, kas kopējā absolventu skaitā ir svārstījies no 71% 2014. gadā līdz 95% 2010. gadā, tomēr pārsvarā ir bijis augstāks par 80% (2.21. attēls).

Avots: autoru veidots pēc LBTU VMF datiem.

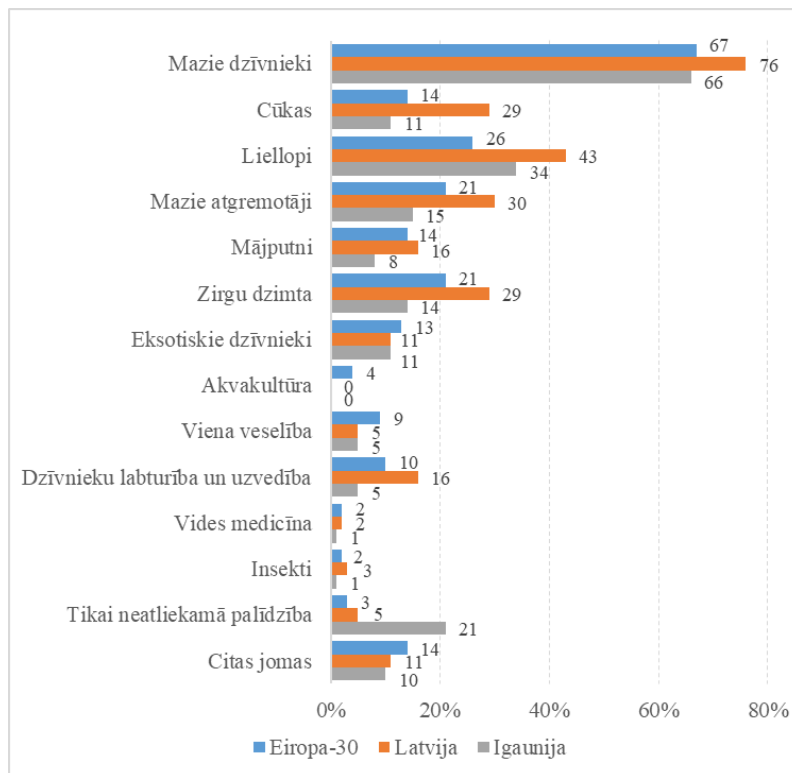
2.21. attēls. LBTU Veterinārmedicīnas fakultātes absolventu skaits un absolventu - sieviešu īpatsvars (%) 2009.-2023. gadā

Saskaņā ar FVE aptaujas datiem Latvijai raksturīgs arī viens no lielākajiem veterināro prakšu īpašnieku – sieviešu īpatsvariem (81%), līdzīgi kā Skandināvijas valstīs - Somijā (88%), Zviedrijā (76%) un Norvēģijā (67%). 70% Latvijas veterinārārstu ir nodarbināti privātajās praksēs, kamēr Eiropā vidēji tie ir 58%. Papildus galvenajai darba vietai 36% veterinārārstu Eiropā ir arī otra darba vieta. Nīderlandē, Francijā un Zviedrijā ir vismazākais to veterinārārstu procents, kuriem ir vairāk nekā viena nodarbošanās (no 23% līdz 26%), kamēr Latvijā 71% veterinārārstu ir otrā nodarbošanās, un tas ir otrs augstākais rādītājs aiz Turcijas (89%) un lielākais rādītājs starp aptaujā iekļautajām ES dalībvalstīm. Lielākajai daļai aptaujāto veterinārārstu Latvijā otra darba vieta ir cita veterinārā prakse (36%), darbs ārpus veterinārās nozares (18%) un konsultāciju sniegšana (14%)⁶⁴.

Saskaņā ar FVE aptaujas rezultātiem Latvijas veterinārārstu specializācija ir mazāk izteikta nekā Eiropas valstīs vidēji, jo gan ar mazajiem, gan ar produktīvajiem dzīvniekiem strādā lielāks veterinārārstu īpatsvars nekā vidēji 30 aptaujā iekļautajās Eiropas valstīs (2.22. attēls). Lielākā daļa Eiropas veterinārārstu strādā ar maziem dzīvniekiem (67% Eiropā vidēji un 76% Latvijā) un produktīvajiem dzīvniekiem, t.sk. liellopiem (26% Eiropā vidēji un 43% Latvijā), mazajiem atgremotājiem (21% Eiropā vidēji un 30% Latvijā), cūkām (14% Eiropā vidēji un 29% Latvijā) un mājputniem (14% Eiropā vidēji un 16% Latvijā). Zirgi un citas zirgu sugas ir vēl viens svarīgs veterinārārstu darba avots (21% Eiropā vidēji un 29% Latvijā). Kopumā aptaujā iekļautajās ES dalībvalstīs veterinārārstu, kas strādā ar mazajiem dzīvniekiem, īpatsvars svārstās plašās robežās – no 45% Īrijā līdz 94% Slovēnijā.

⁶³ PVD. Citi reģistri. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji (saskaņā ar datiem uz 04.07.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr>

⁶⁴ FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf

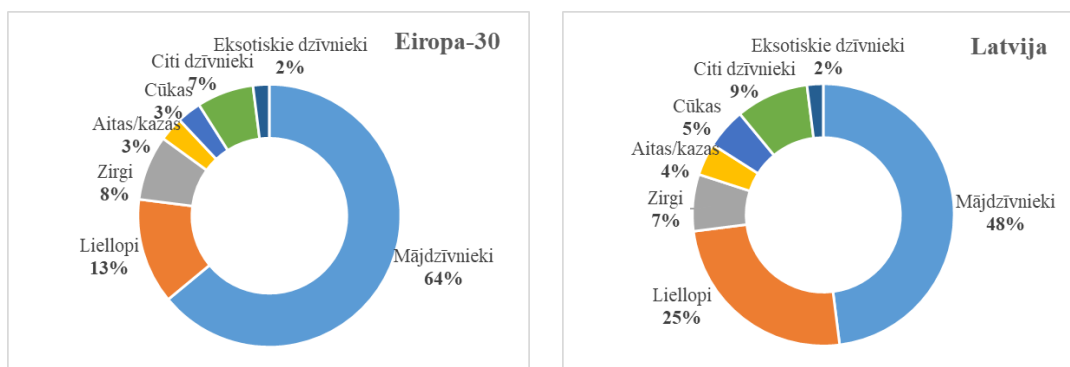
Avots: autoru veidots pēc FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.22. attēls. Veterinārārstu darbības jomas Eiropā, Latvijā un Igaunijā 2019. gadā, %

Latvijā ir arī lielāks to veterinārārstu īpatsvars, kuri ir specializējušies dzīvnieku labturības un uzvedības jautājumos – 16%, salīdzinot ar 10% vidēji Eiropā, savukārt Igaunijā izteikti lielāks veterinārārstu īpatsvars sniedz neatliekamo medicīnisko palīdzību (21%, salīdzinot ar 3% Eiropā vidēji). Saskaņā ar Eiropas veterinārārstu aptaujas rezultātiem, veterinārārstu darba apjoms nākotnē visvairāk palielināsies mājas/istabas dzīvnieku ārstniecībā, dzīvnieku labturības jomā, slimību kontrolē, eksotisko dzīvnieku ārstniecībā un vienas veselības jomā – attiecīgi par to bija pārliecināti 56%, 49%, 45%, 41% un 37% no kopējā aptaujāto veterinārārstu skaita⁶⁵.

Lai gan Latvijā ir lielāks veterinārārstu, kas sniedz pakalpojumus mazajiem dzīvniekiem, īpatsvars nekā Eiropas valstīs vidēji, tomēr veterināro prakšu ieņēmumu struktūrā ieņēmumi no mājdzīvniekiem Latvijā ir ievērojami zemāki nekā aptaujātajās Eiropas valstīs vidēji (2.23. attēls). Divas trešdaļas no kopējiem veterināro prakšu ieņēmumiem Eiropā veido pakalpojumu sniegšana mājdzīvniekiem - suņiem, kaķiem un citiem maziem zīdītājiem, kamēr Latvijā šis pakalpojumu segments nodrošina tikai pusi no prakšu ieņēmumiem. Latvijas veterinārārstu ieņēmumu struktūrā lielāku daļu nekā Eiropā vidēji veido ieņēmumi no pakalpojumu sniegšanas liellopiem (13% Eiropā vidēji un 26% Latvijā), kamēr ieņēmumu īpatsvars no pārējām dzīvnieku grupām ir līdzīgi Eiropas vidējiem rādītājiem.

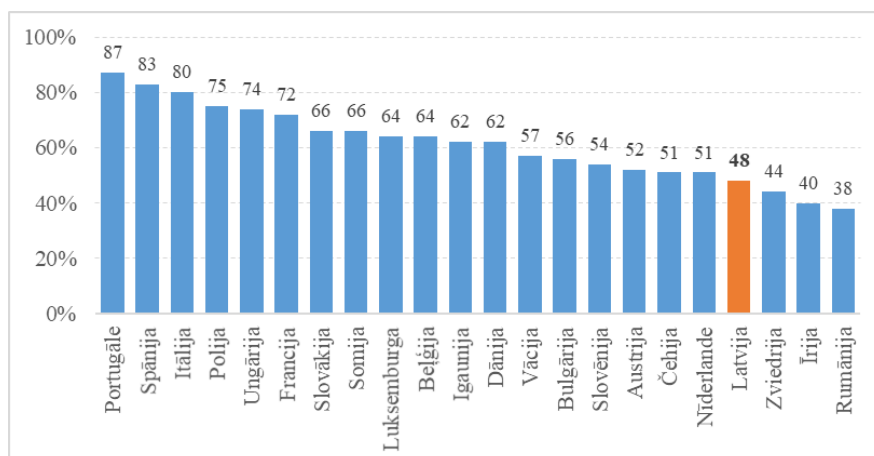
⁶⁵ FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf

Avots: autoru veidots pēc FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.23. attēls. Veterināro prakšu kopējo ieņēmumu sadalījums pa dzīvnieku grupām Eiropā un Latvijā 2019. gadā, %

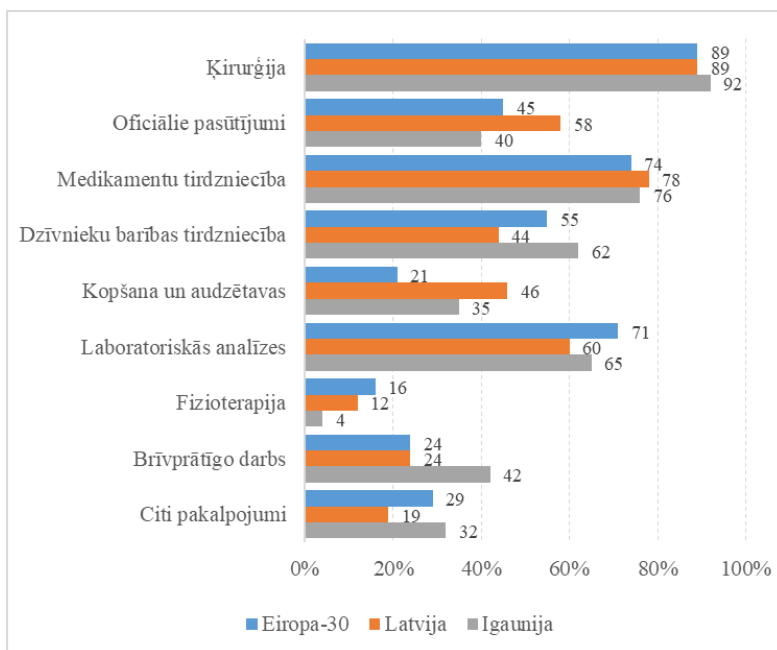
FVE aptaujā atzīmēta pieaugošā mājdzīvnieku skaita tendence un attiecīgi to lomas palielināšanās veterināro prakšu ieņēmumu struktūrā. Tomēr Latvijā pagaidām veterināro prakšu ieņēmumu daļa no mājdzīvniekiem ir ievērojami mazāka nekā vidēji Eiropā un arī viena no mazākajām starp visām aptaujā iekļautajām ES dalībvalstīm (2.24. attēls).

Avots: FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.24. attēls. Veterināro prakšu kopējo ieņēmumu īpatsvars no pakalpojumu sniegšanas mājdzīvniekiem Latvijā un citās ES dalībvalstīs 2019. gadā, %

Veterinārārstu darbs pārsvarā ir saistīts ar dzīvnieku slimību profilaksi un ārstēšanu, tomēr daudzi veterinārārsti sniedz arī cita veida pakalpojumus, no kuriem izplatītākie ir ķirurģijas pakalpojumi, medikamentu pārdošana, laboratoriskās analīzes un dzīvnieku barības tirdzniecība (2.25. attēls).

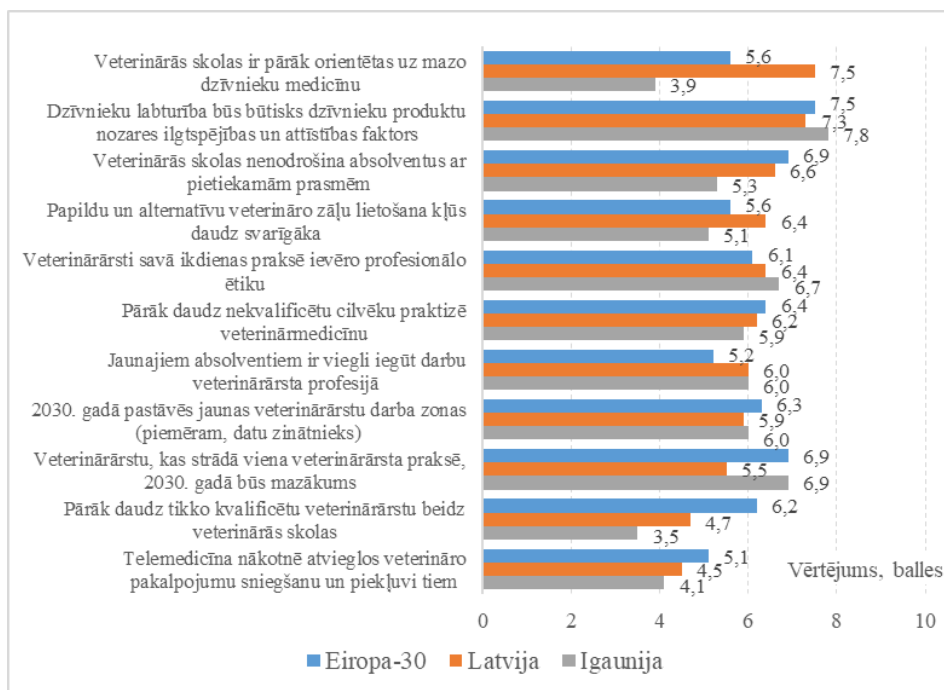

Avots: autoru veidots pēc FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.25. attēls. Veterinārārstu sniegtie pakalpojumi Eiropā, Latvijā un Igaunijā 2019. gadā, %

Veterinārārstu īpatsvars, kas praktizē ķirurģijas pakalpojumus, visās valstīs ir ļoti līdzīgs Eiropas vidējam rādītājam, t.sk. arī Latvijā, kamēr attiecībā uz pārējiem biežāk piedāvājamiem papildu pakalpojumiem pastāv atšķirības. Aptaujā iekļautajās ES dalībvalstīs pārsvarā vairāk nekā puse veterinārārstu tirgo medikamentus un arī Latvijā šis rādītājs (78%) ir tuvs Eiropas vidējam (74%). Laboratorijas analīzes Latvijā piedāvā mazāks veterinārārstu īpatsvars nekā Eiropā vidēji (60%, salīdzinot ar 71% Eiropā vidēji), jo, piemēram, tādās ES valstīs kā Francijā, Portugālē, Slovēnijā, Nīderlandē un Spānijā, laboratorijas analīzes piedāvā vairāk nekā 80% no veterinārārstiem. Būtiski atšķiras arī to veterinārārstu īpatsvars, kuri pārdod mājdzīvnieku barību - sākot ar 18% Itālijā līdz pat 92% Francijā. Latvijā ar dzīvnieku barības tirdzniecību nodarbojas 44% veterinārārstu un tas ir zemāks īpatsvars nekā aptaujātajās Eiropas valstīs vidēji (55%). Latvijā ievērojami lielāks veterinārārstu īpatsvars piedāvā dzīvnieku kopšanas un audzētavu pakalpojumus (46%, salīdzinot ar 21% Eiropā vidēji), kā arī raksturīgs augstāks veterinārārstu, kas izpilda oficiālos pasūtījumus, īpatsvars (58%, salīdzinot ar 45% Eiropā vidēji).

Veterinārārsta profesija saskaras ar virkni izaicinājumu, kurus FVE aptaujas ietvaros veterinārārsti novērtēja, izmantojot 10 ballu skalu, kur 0 nozīmēja pilnīgu nepieprišanu un 10 - pilnīgu pieprišanu (2.26. attēls).

Avots: autoru veidots pēc FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe.

2.26. attēls. Veterinārārstu profesijas izaicinājumu novērtējums Eiropā, Latvijā un Igaunijā 2019. gadā, 10 ballu sistēmā

Aptaujātie Latvijas veterinārārsti kā lielākos izaicinājumus vērtēja veterināro skolu pārāk lielo orientētību uz mazo dzīvnieku medicīnu (7,5 balles), dzīvnieku labturības pieaugošo nozīmi sabiedrības spiediena rezultātā (7,3 balles) un veterinārās izglītības nepietiekamo kvalitāti (6,6 balles). Līdzīgi augstu tika vērtēti arī tādi izaicinājumi kā pieaugošā alternatīvo medikamentu nozīme, profesionālās ētikas ievērošana un bažas par nekvalificētu cilvēku praktizēšanu veterinārmedicīnas jomā. Viszemāk Latvijas veterinārārsti vērtēja telemedicīnas nozīmi (4,5 balles). Latvijas veterinārārstu vērtējums krasi atšķiras no Eiropas vidējā izaicinājumu novērtējuma attiecībā uz veterinārās izglītības pārāk lielo orientāciju uz mazo dzīvnieku ārstniecību, kam Eiropas valstīs vidēji tika piešķirts tikai 5,6 ballu nozīmīgums, kamēr Latvijas veterinārārsti tam deva 7,5 balles, kas bija arī otrs augstākais vērtējums starp visām aptaujātajām valstīm. Atšķirībā no vairuma valstu, Latvijas veterinārārsti pauž daudz mazākas bažas par pārāk lielu tikko kvalificētu veterinārārstu skaitu (Eiropā-30 6,2 balles, bet Latvijā 4,7 balles), kā arī par mazāku izaicinājumu uzskata viena veterinārārsta praksi skaita samazināšanos (Eiropā-30 6,9 balles, bet Latvijā 5,5 balles). Lai gan Latvijas veterinārārsti izrāda bažas par veterinārās medicīnas kvalitāti, tajā pašā laikā veterinārārstu, kas strādā mazāk nekā 10 gadus, apmierinātības līmenis ar izglītības atbilstību darba tirgum ir otrs augstākais aptaujāto valstu vidū aiz Somijas (6,6 balles no 10) un bija nepieciešami tikai 0,8 gadi, lai kopš izglītības iestādes absolvēšanas brīža atrastu ekonomisko neatkarību nodrošinošu darbu nozarē⁶⁶.

Neskatoties uz to, ka Latvijas veterinārārsti norāda uz salīdzinoši augstu vidējo stresa līmeni darbā (7,3 no 10 ballēm) un 30% no aptaujātajiem veterinārārstiem pēdējo 3 gadu laikā bija nepieciešams par 2 nedēļām ilgāks pārtraukums depresijas, izdegšanas vai spēku izsīkuma dēļ (tas ir ceturtais augstākais rādītājs starp aptaujātajām ES dalībvalstīm aiz Bulgārijas, Spānijas un Slovākijas), tomēr tajā pašā laikā Latvijā apmierinātība ar profesijas izvēli ir viena no augstākajām starp visām aptaujātajām valstīm. Latvijā ir visaugstākais apmierinātības līmenis ar karjeras izvēli (8,5 balles no 10) starp visām aptaujātajām valstīm, otra augstākā apmierinātība ar samaksas līmeni aiz Somijas (6,5 balles), kā arī augstāka par vidējo apmierinātība ar dzīves kvalitāti un biznesa vidi (6,8 un 6,6 balles). Attiecīgi par vidējo zemāks ir arī to Latvijas veterinārārstu īpatsvars, kuri ir apsvēruši domu pamest nozari (Latvijā 23%, bet Eiropā-30 32%), kā arī viens no zemākajiem to veterinārārstu īpatsvaram, kas atbild domai strādāt citā Eiropas valstī (Latvijā 13%, bet Eiropā-30 26%). Latvijā gandrīz visi (97%) aptaujātie

⁶⁶ FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf

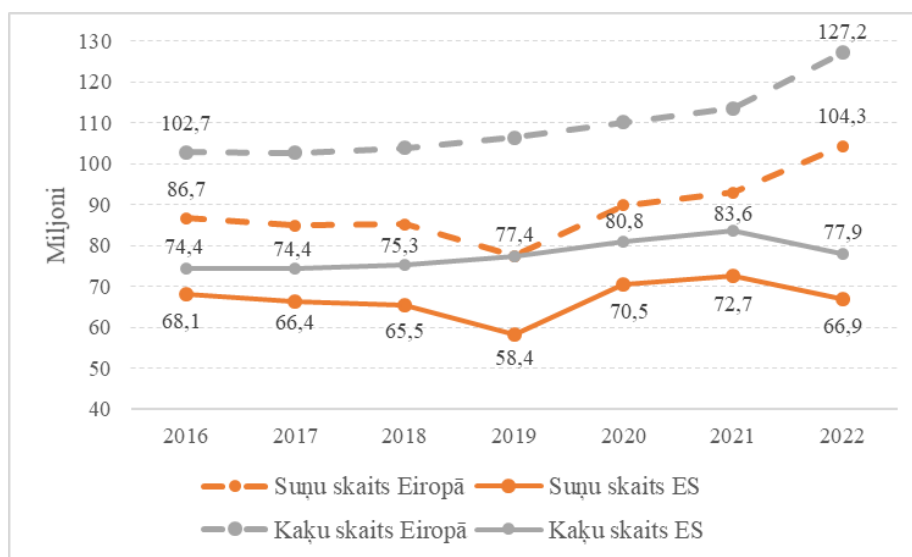
veterinārārsti uzskata, ka pastāvīga profesionālā izaugsme ir obligāta, lai saglabātu darbu, un tas ir augstākais rādītājs aptaujāto valstu vidū (Eiropā vidēji šādi uzskata 70% veterinārārstu), un arī gadā profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanai Latvijas veterinārārsti patērē lielāku laika apjomu - 50 stundas, salīdzinot ar 40 stundām Eiropā vidēji⁶⁷.

2.3. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu un zāļu pircēju raksturojums

2.3.1. Mājsaimniecības ar mājas/istabas dzīvniekiem

Eiropas mājdzīvnieku barības rūpniecības federācijas⁶⁸ (turpmāk FEDIAF) apkopotā informācija norāda, ka 2022. gadā 91 milj. Eiropas⁶⁹ mājsaimniecību (46% no visām mājsaimniecībām) tika turēti kopumā 340 milj. dažādu mājas (istabas) dzīvnieku un to skaits katru gadu turpina palielināties. Gan suņu, gan kaķu skaits Eiropā 2022. gadā ir palielinājies par 12%, salīdzinot ar 2021. gadu. 2022. gadā suņu skaits Eiropā sasniedza 104 milj., bet kaķu skaits sasniedza 127 milj.. Salīdzinot ar 2016. gadu, suņu un kaķu skaits Eiropā kopumā ir palielinājies attiecīgi par 20% un 24% (2.27. attēls).

Pretēji kopējai Eiropas tendencei, Eiropas Savienībā suņu skaits 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājies no 73 uz 67 milj. (-8%), bet kaķu skaits – no 84 uz 78 milj. (-7%)⁷⁰. Salīdzinot ar 2016. gadu, kaķu skaits ES ir palielinājies par 5%, bet suņu skaits ir samazinājies par 2%. Tomēr jāņem vērā, ka ES suņu un kaķu skaita tendenci būtiski ietekmēja Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES, jo 2022. gada FEDIAF statistikā pirmo reizi Apvienotā Karaliste (13 milj. suņu un 12 milj. kaķu) netika pieskaitīta pie ES valstīm. Tāpēc, izslēdzot no statistikas datiem Apvienoto Karalisti, pārējās ES valstīs 2022. gadā joprojām vērojams būtisks suņu un kaķu skaita pieaugums (attiecīgi par 10% un 9%, salīdzinot ar 2021. gadu).

Avots: FEDIAF. Facts&Figures 2016-2022

2.27. attēls. Suņu un kaķu skaits Eiropā un ES 2016.-2022. gadā, milj.

Latvijā LDC Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrā pašlaik ir reģistrēti 225,5 tūkst. mājdzīvnieku, no kuriem lielāko daļu – aptuveni 206 tūkst. (91%), veido suņi⁷¹. Tomēr reģistrēto mājdzīvnieku skaits varētu neraksturot patieso mājas (istabas) dzīvnieku skaitu, jo var pieļaut, ka daļa dzīvnieku LDC reģistrā nav reģistrēti.

⁶⁷ FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf

⁶⁸ FEDIAF. European statistics. Pieejams: <https://europeanpetfood.org/about/statistics/>

⁶⁹ FEDIAF Eiropas statistikā ir iekļautas arī Norvēģija, Krievija, Šveice, Turcija, Ukraina un Apvienotā Karaliste

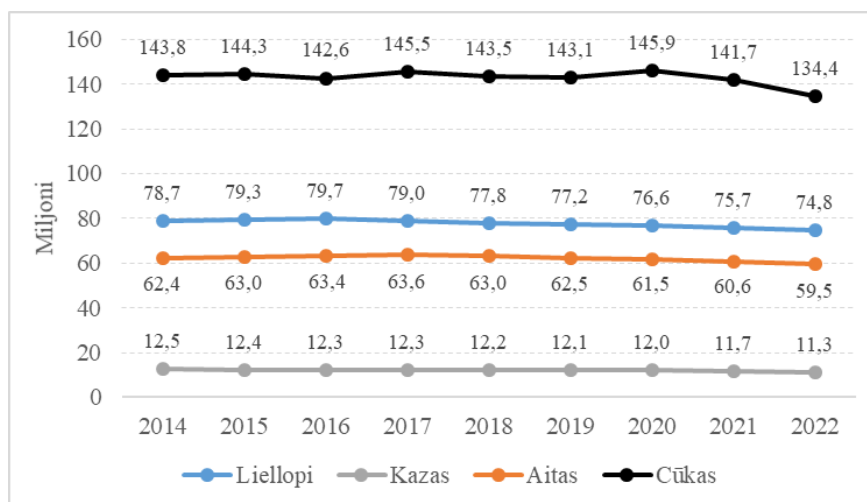
⁷⁰ FEDIAF. European statistics. Pieejams: <https://europeanpetfood.org/about/statistics/>

⁷¹ Lauksaimniecības datu centrs. Mājas (istabas) dzīvnieku reģistra dati (uz 30.06.2023. reģistrēti 225466 mājdzīvnieki, t.sk. 206064 suņi, 19223 kaķi, 179 seski). Pieejams: <https://registri.ldc.gov.lv/>

Atšķirībā no Eiropas, Latvijā mājas (istabas) dzīvnieku skaits ir stabilāks, ar mazāku pieauguma tendenci. Saskaņā ar FEDIAF datiem Latvijā 2021. un 2022. gadā bija 270 tūkst. suņu un 410 tūkst. kaķu. Salīdzinot ar 2016. gadu, suņu skaits ir palielinājies par 4%, bet kaķu skaits samazinājies par 2%⁷². Jāatzīmē, ka 2022. gada FEDIAF statistikā par Latviju ir izmantoti 2021. gada dati. Suņi 2022. gadā tika turēti 27% no visām Latvijas mājsaimniecībām, bet kaķi – 21% mājsaimniecību⁷³.

2.3.2. Latvijas lauku saimniecības

Eiropas Savienības valstīs vērojama pakāpeniska produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku skaita samazināšanās, kas paralēli pieaugošajam mājas (istabas) dzīvnieku skaitam arī nosaka iepriekš analizēto mājas (istabas) dzīvnieku nozīmes pieaugumu gan Eiropas veterinārārstu darba apjomā, gan ieņēmumu struktūrā. Laika periodā kopš 2014. gada kazu skaits ES dalībvalstīs ir samazinājies par 10%, cūku skaits – par 7%, bet liellopu un aitu skaits – par 5% (2.28. attēls).

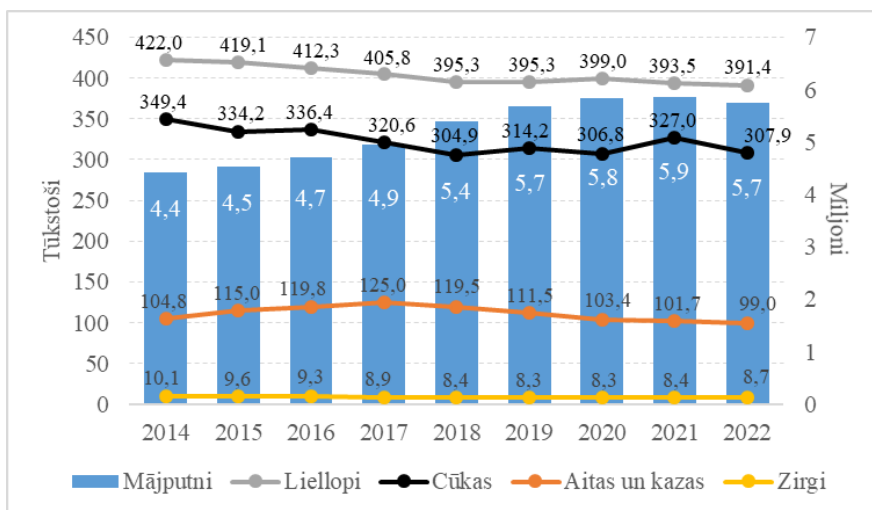
Avots: autoru veidots pēc Eurostat [apro_mt_lscatl; apro_mt_lsgoat; apro_mt_lssheep; apro_mt_lspig]

2.28. attēls. Produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku skaits ES-27 2014.-2022. gadā, milj.

Arī Latvijā produktīvo dzīvnieku skaits pakāpeniski samazinās un vienīgais izņēmums ir mājputni, kuru skaits 2022. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, ir palielinājies par 30%, sasniedzot 5,7 miljonus (2.29. attēls). Analizētajā periodā zirgu skaits ir samazinājies par 14% (no 10,1 tūkst. uz 8,7 tūkst.), cūku skaits par 12% (no 349,4 tūkst. uz 307,9 tūkst.), liellopu skaits par 7% (no 422 tūkst. uz 391,4 tūkst.) un aitu un kazu skaits par 6% (no 104,8 tūkst. uz 99 tūkst.).

⁷² FEDIAF. Facts&Figures 2016-2022

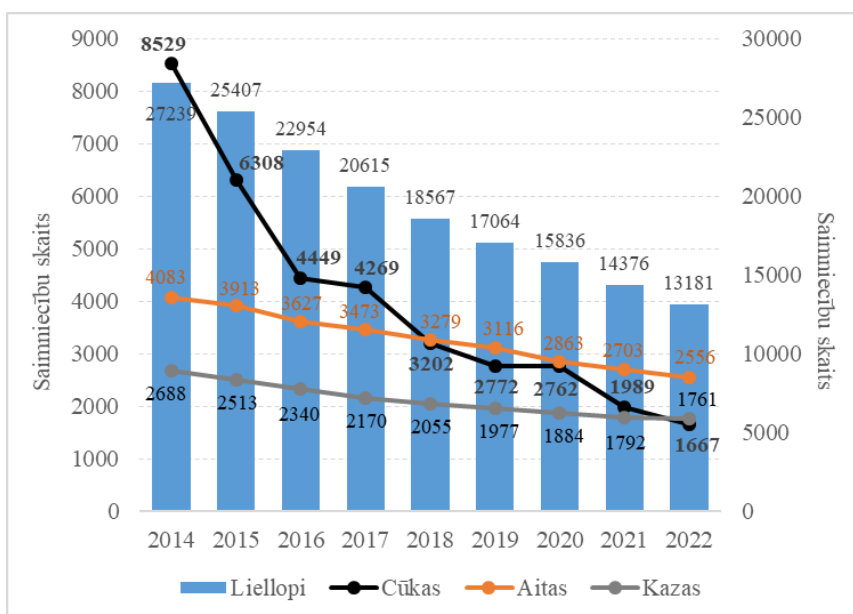
⁷³ FEDIAF. Facts&Figures 2021; 2022. Pieejams: <https://europeanpetfood.org/about/statistics/>

Avots: autoru veidots pēc CSP [LAL090]

2.29. attēls. Produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku un māļputnu skaits Latvijā 2014.-2022. gadā

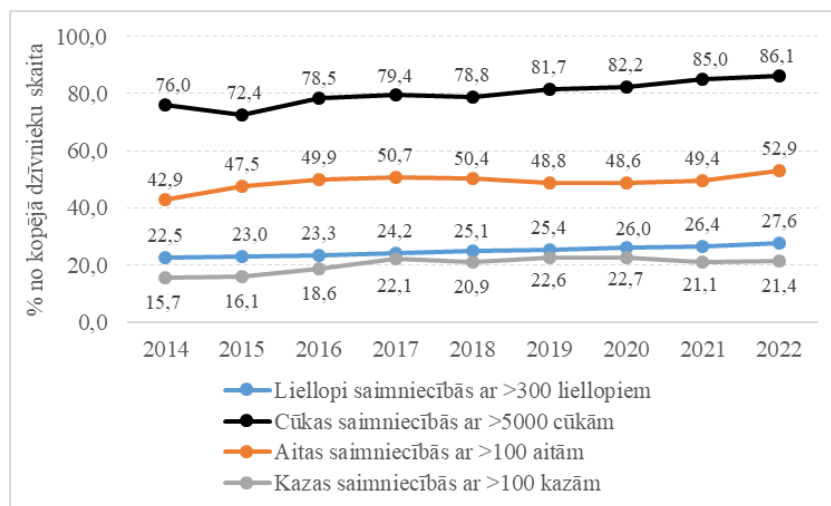
Laika periodā kopš 2014. gada ir samazinājies arī Latvijas lauku saimniecību ar produktīvajiem dzīvniekiem skaits (2.30. attēls). Visvairāk samazinājies cūkkopības saimniecību skaits – 2022. gadā šo saimniecību skaits ir 4,3 reizes mazāks nekā 2014. gadā, bet saimniecību ar liellopiem skaits ir samazinājies gandrīz divas reizes. Saimniecību ar aitām skaits apskatītā perioda laikā ir samazinājies par 37%, bet saimniecību ar kazām skaits – par 34%.

Avots: autoru veidots pēc CSP [LAL110; LAL120; LAL130]

2.30. attēls. Saimniecību ar liellopiem, cūkām, aitām un kazām skaits Latvijā 2014.-2022. gadā

Tomēr vienlaicīgi visās lopkopības nozarēs ir vērojams ražošanas koncentrācijas process, jo pastāvīgi palielinās produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku skaits lielajās Latvijas lauku saimniecībās (2.31. attēls).

Avots: autoru veidots pēc CSP [LAL110; LAL120; LAL130]

2.31. attēls. Produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku skaita īpatsvars lielajās lauku saimniecībās Latvijā 2014.-2022. gadā, %

Cūkkopības nozarei ir raksturīgs intensīvs ražošanas process, jo lielākā daļa cūku atrodas saimniecībās ar cūku skaitu virs 5000 un šādu dzīvnieku īpatsvars ir palielinājies no 76% 2014. gadā uz 86,1% 2022. gadā. Pie tam saimniecību ar vairāk nekā 5000 cūkām īpatsvars kopējā cūkkopības saimniecību skaitā ir niecīgs – tikai 0,8% 2022. gadā.

Aitkopības nozarē saimniecībās ar vairāk nekā 100 aitām 2022. gadā atradās vairāk nekā puse (52,9%) no kopējā aitu skaita un arī šajā nozarē, neskatoties uz nelielu kritumu 2018.-2020. gadā, dzīvnieku īpatsvars lielajās saimniecībās analizētā perioda laikā ir pieaudzis par 10 pp. Saimniecības ar vairāk nekā 100 aitām 2022. gadā veidoja 8% no kopējā aitkopības saimniecību skaita.

Pakāpenisks un konstants liellopu skaita palielinājums ir vērojams arī saimniecībās ar vairāk nekā 300 liellopiem – no 22,5% no kopējā liellopu skaita 2014. gadā uz 27,6% 2022. gadā. Saimniecības ar vairāk nekā 300 liellopiem 2022. gadā veidoja tikai 1,2% no kopējā saimniecību ar liellopiem skaita.

Kazu skaita īpatsvars saimniecībās ar vairāk nekā 100 dzīvniekiem analizētā perioda laikā ir palielinājies (no 15,7% 2014. gadā uz 21,4% 2022. gadā), tomēr šis pieaugums nav tik stabils un pēc augstākā līmeņa sasniegšanas 2020. gadā (22,7%), pēdējos divos gados kazu skaita īpatsvars lielajās saimniecībās ir nedaudz samazinājies. Saimniecību ar vairāk nekā 100 kazām skaits kopējā kazkopības saimniecību skaitā ir niecīgs – tikai 0,8% 2022. gadā.

Putnkopības saimniecībās ražošana ir augsti koncentrēta. Saskaņā ar lauksaimniecības skaitīšanas rezultātiem 2020. gadā saimniecībās ar vairāk nekā 50 000 mājputniem, kas veidoja tikai 0,1% no kopējā saimniecību skaita, atradās 91,3% no kopējā mājputnu skaita⁷⁴. Salīdzinājumam 2013. gada lauksaimniecības apsekojuma rezultāti norāda, ka 2013. gadā saimniecībās ar vairāk nekā 50 000 mājputniem (kopumā 4 saimniecības) atradās 90,7% no kopējā mājputnu skaita⁷⁵.

⁷⁴ CSP. Lauksaimniecības skaitīšana 2020 [LSK20-III25. Lauku saimniecību grupējums pēc mājputnu skaita, 2020.g.]

⁷⁵ CSP. Lauku saimniecību struktūra - 2010., 2013., 2016.g. apsekojumu dati [LSSA13_III09. Lauku saimniecību grupējums pēc mājputnu skaita]

3. Veterināro zāļu cenu salīdzinājums Baltijas valstīs

Veterināro zāļu cenas ietekmē dažādi faktori, tomēr svarīgs faktors zāļu gala cenas vērtēšanā ir arī pievienotās vērtības nodoklis. Salīdzinot PVN likmes veterinārajām zālēm, tika noskaidrots, ka augstākā PVN likme ir Latvijā un Lietuvā - 21%, bet viszemākā likme veterinārajām zālēm tiek noteikta Igaunijā - 9%.

Vēl viens būtisks faktors, kas veido veterināro zāļu cenu, ir lieltirgotavu cenu politika. Tāpēc pētījuma ietvaros ir veikts dažādu veterināro zāļu, kas zāļu lieltirgotavās tiek pārdotas veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un praktizējošiem veterinārārstiem, cenu izvērtējums Baltijas valstīs. Cenu izvērtējums ir veikts laika posmā no 2023. gada 20. oktobra līdz 31. oktobrim. Cenas tika iegūtas dažādām biežāk lietoto veterināro zāļu grupām, bez pievienotās vērtības nodokļa. Dati tika iegūti vienā no lielākajiem zāļu vairumtirdzniecības uzņēmumiem "X" Baltijas valstīs, konkrētām zāļu grupām, cenā, kādā tās tiek pārdotas veterinārārstiem.

3.1. Antimikrobiālās veterinārās zāles

3.1. tabulā ir atspoguļotas mājas/istabas dzīvnieku un lauksaimniecības dzīvnieku ārstēšanai biežāk izmantotās dažādu grupu antibiotiku - tablešu, orālas suspensijas, injekciju un pupa injektoru, cenas.

3.1. tabula. Veterinārmedicīnā biežāk izmantoto antimikrobiālo zāļu cenu salīdzinājums Baltijas valstīs 2023. gadā, eiro (bez PVN)

Zāļu komerciālais nosaukums	Aktīvā viela	Cena Latvijā	Cena Igaunijā	Cena Lietuvā
Synulox 500mg N100	Amoksicilīna trihidrāts Kālija klavulanāts	74,95	72,50	67,50
Boflox Flavour 20mg N100	Marbofloksacīns	40,50	49,95	29,50
Boflox Flavour 80mg N72 Suņiem	Marbofloksacīns	44,64	58,35	45,00
Veraflox 25mg/MI Susp 15ml	Pradofloksacīns	21,01	20,05	17,20
Orbenin Edc 600mg Susp Imm 3.6g N24	Kloksacilīns	44,31	52,95	44,16
Benestermycin Susp Imm 5ml N20	Penetamāts (hidrojoīda veidā) Benetamīna penicilīns Framicetīns (sulfāta veidā)	49,97	53,80	53,95
Betamox La 150mg/MI Inj 100ml	Amoksicilīns	6,03	10,35	6,50
Ceftiosan 50mg/MI Inj 100ml	Ceftiosan	13,38	16,99	14,00
Convenia 80mg/MI Inj 10ml	Cefovecīna	220,00	220,00	197,62
Neptra ausu pilieni šķīd 1ml, N2 suņiem	Florfenikols Terbinafīna hidrochlorīds Mometazona furoāts	33,55	45,95	34,06

Kopumā ir salīdzinātas cenas 10 dažādām antimikrobiālajām zālēm, no kurām 6 paredzētas lietošanai mājas/istabas dzīvniekiem, 4 produktīvajiem dzīvniekiem, un vienas - gan mājas/istabas dzīvniekiem, gan produktīvajiem dzīvniekiem. Kopumā 6 no 10 pozīcijām Latvijā bija vislētākās, no kurām 4 zāles paredzētas lietošanai mājas/istabas dzīvniekiem, 3 produktīvajiem dzīvniekiem un vienas - abu grupu dzīvniekiem. Igaunijā 7 no 10 aprakstītajiem zāļu līdzekļiem bija visdārgākie, bet Lietuvā tādas bija vienas no apskatā iekļautajām zālēm (paredzētas lietošanai produktīvajiem dzīvniekiem).

Izvērtējot antimikrobiālo zāļu cenas, var secināt, ka tendenciozi augstākā cena bez PVN starp visām Baltijas valstīm ir Igaunijā, bet Latvijas un Lietuvas zāļu tirgū cenas atrodas ļoti līdzīgās kategorijās. Salīdzinot Latvijā pieejamās injicējamās antibiotikas, var secināt, ka Latvijā tās ir lētākas nekā pārējās Baltijas valstīs, izņemot vienu mājas/istabas dzīvniekiem paredzēto antibiotiku veidu. Igaunijā šī zāļu grupa ir par 20% dārgāka nekā Latvijā.

Izvērtējot lauksaimniecības praksēs bieži izmantotās antibiotikas, kas paredzētas tescens injekcijām, vērojama tendence, ka Latvijas zāļu tirgū tās ir par 13% lētākas nekā Igaunijā.

3.2. Pretparazitārās veterinārās zāles

Pretparazitārās veterinārās zāles tiek bieži izmantotas veterinārmedicīniskās prakses iestādēs. Šī pētījumā ietvaros ir veikts mājas/istabas dzīvniekiem biežāk izmantoto pretparazitāro zāļu tablešu, orālu suspensiju un uz ādas aplicējamo šķīdumu cenu salīdzinājums. 3.2. tabulā ir dota informācija par cenām zālēm, kas paredzētas endoparazītu un ektoparazītu ārstēšanai.

3.2 tabula. Veterinārmedicīnā biežāk izmantoto orālo un uz ādas aplicējamo pretparazitāro zāļu cenu salīdzinājums Baltijas valstīs 2023. gadā, eiro (bez PVN)

Zāļu komerciālais nosaukums	Aktīvā viela	Cena Latvijā	Cena Igaunijā	Cena Lietuvā
Drontal Dog Flavour Tabletes N24 Suņiem	Febantels Pirantela embonāts Prazikvantels	49,53	42,35	44,24
Drontal Junior Suspensija 50ml Kucēniem	Febantels Pirantela embonāts	22,72	17,45	18,66
Advocate 80mg+8mg šķīd 0.8ml kaķiem 4-8kg N3	Moksidektīns Imidokloprīds	28,59	34,20	29,52
Advocate 100mg+25mg šķīd 1ml suņiem 4-10kg N3	Moksidektīns Imidokloprīds	31,88	37,65	37,77
Frontline Combo Spot-On Dog L N1 suņiem (20-40kg)	Fipronilis S-Methropēns	8,50	8,30	6,93
Advantage 40mg 10% šķīd 0.4ml kaķiem līdz 4kg N4	Imidokloprīds	15,76	15,55	13,59
Advantix 400/2000mg šķīd 4ml suņiem 25-40kg N4	Imidakloprīds Permetrīns	28,14	32,45	28,94
Bolfo 1.23g kakla siksna 38cm, suņiem/kaķiem	Propoksūrs (2-izopropoksifenil- metilkarbamāts)	8,09	8,35	10,12
Foresto 4.50+2.03g/G kakla siksna 70cm suņiem >8kg	Imidakloprīds Flumetrīns	33,26	34,92	32,08
Kiltix kakla siksna 53cm vidēja auguma suņiem	Propoksūrs Flumetrīns	13,61	13,05	16,57
Nexgard Spectra 19mg/4mg košļ tabl N3 suņiem (>3.5-7.5kg) S	Milbemicīma oksīms Afoxolaners	21,30	20,65	25,30
Nexgard Combo 0.9ml šķīd N3 kaķiem (2.5-7.5kg) L	Esafokolaners Eprinomektīns Prazikvantels	24,60	26,35	27,50

Izvērtējot 12 dažādas pretparazitārās veterinārās zāles mājas/istabas dzīvnieku ārstēšanai, var secināt, ka 5 pozīcijas ir dārgākas Lietuvas, 3 Igaunijas un 3 Latvijas veterināro zāļu tirgū. No iegūtajiem datiem redzams, ka pretparazitāro veterināro zāļu cenas ir ļoti mainīgas starp dažādām Baltijas valstīm. Novērojama tendence, ka ektoparazītu un endoparazītu veterināro zāļu kombinācijas, kas paredzētas mājas/istabas dzīvnieku ārstēšanai, ir lētākas Latvijas veterināro zāļu tirgū nekā Lietuvā un Igaunijā. Izvērtējot cenu diapazonu, var secināt, ka starp visām Baltijas valstīm ir ļoti nelielas cenu svārstības. Vidēji pretparazitāro zāļu cenas Lietuvā ir par 4%, bet Igaunijā par 3% dārgākas nekā Latvijā.

3.3. Nesteroīdo pretiekaisuma un kortikosteroīdu grupu veterinārās zāles

3.3. tabulā apkopotas veterinārmedicīniskās prakses iestādēs biežāk izmantoto dažādu nesteroīdo pretiekaisuma (NSAID) un kortikosteroīdu zāļu grupu cenas.

3.3.tabula. Veterinārmedicīnā biežāk izmantoto NSAID un kortikosteroīdu zāļu grupu cenu salīdzinājums Baltijas valstīs 2023. gadā, eiro (bez PVN)

Zāļu komerciālais nosaukums	Aktīvā viela	Cena Latvijā	Cena Igaunijā	Cena Lietuvā
Rimadyl 100mg tab N20	Karprofēns	23,67	26,60	23,66
Previcox 227mg košļ tab N30	Firokoksibs	48,75	48,30	49,50
Onsior 20mg/ml inj 20ml	Robenakoksibs	39,70	50,40	50,40
Loxicom 0.5mg/ml susp 15ml kaķiem	Meloksikams	10,79	7,99	7,10
Dexa-ject 2mg/ml inj, 100ml	Deksametazona nātrija fosfāts	7,05	14,95	6,08
Depo-medrone 40mg/ml inj, 5ml	Metilprednizolona acetāts	11,80	12,65	10,61

Kopumā tika izvērtētas 4 dažādas mājas/istabas dzīvniekiem paredzēto nesteroīdo pretiekaisuma veterināro zāļu grupu cenas, no kurām divas ir dārgākas Igaunijas un divas Lietuvas, bet vienas - Latvijas veterināro zāļu tirgū. Izvērtējot NSAID cenas starp dažādām Baltijas valstīm, perorāli lietojamie zāļu līdzekļi, kuri pieder koksibiksīnu grupai, Lietuvā ir dārgāki nekā Latvijā. Latvijas veterināro zāļu tirgū NSAID ir par 3% lētāki nekā Igaunijā.

Izvērtējot divus dažādus kortikosteroīdu zāļu preparātus, kas paredzēti lietošanai mājas/istabas dzīvniekiem un viens - produktīvajiem dzīvniekiem, var secināt, ka injicējamie kortikosteroīdi Lietuvas zāļu tirgū ir lētāki nekā Latvijā. Igaunijas veterināro zāļu tirgū šīs veterinārās zāles ir dārgākas, īpaši deksametazons, kas ir par 59% dārgāks nekā Latvijā un Lietuvā.

3.4. Veterinārās vakcīnas

3.4. tabulā ir apkopoti dati par divu dažādu dzīvnieku sugu, cūku - cirkovīrusa un suņu - dažādu infekcijas slimību vakcīnām, kas pieejamas visās trīs Baltijas valstīs.

3.4. tabula. Veterinārmedicīnā izmantoto vakcīnu cenu salīdzinājums Baltijas valstīs 2023. gadā, eiro (ar PVN)

Zāļu komerciālais nosaukums	Aktīvā viela	Cena Latvijā (+PVN 21%)	Cena Igaunijā (+PVN 9%)	Cena Lietuvā (+PVN 21%)
Nobivac Dhppi 1 Deva Vakc Suņiem N10	Dzīvs suņu mēra vīruss (CDV), celms Onderstepoort Dzīvs suņu adenovīruss, tips 2 (CAV-2), celms Manhattan LPV3 Dzīvs suņu parvovīruss (CPV), celms 154 Dzīvs suņu paragripas vīruss (CPi), celms Cornell	49,84	50,55	36,50
Ingelvac Circoflex 50 Devas Vakc 50ml Cūkām	2. tipa cūku cirkovīrusa ORF2 proteīns	62,30	86,40	58,22

Gan cūkām paredzētā cirkovīrusa vakcīna, gan suņu infekcijas slimībām paredzētā vakcīna vislētākā ir Lietuvas veterināro zāļu tirgū, bet visdārgākā Igaunijā. Lietuvā vakcīnas ir lētākas nekā Latvijā un Igaunijā, turklāt Igaunijā tās ir par 20% dārgākas nekā Latvijā.

Gan cūkām paredzētā cirkovīrusa vakcīna, gan pret dažādām suņu infekcijas slimībām paredzētā vakcīna Lietuvas veterināro zāļu tirgū ir vislētākā, bet visdārgākās šīs vakcīnas ir Igaunijā. Lietuvā vakcīnas ir lētākas nekā Latvijā, bet Igaunijā tās ir par 20% dārgākas nekā Latvijā.

3.5. Kardiovaskulārās veterinārās zāles

3.5. tabulā apkopotas cenas pimobendānu saturošām veterinārajām zālēm, kas ir vienas no biežāk izmantotajām sirds slimību ārstēšanā suņiem.

3.5. tabula. Veterinārmedicīnā izmantotā pimobendāna cenu salīdzinājums Baltijas valstīs 2023. gadā, eiro (ar PVN)

Zāļu komerciālais nosaukums	Aktīvā viela	Cena Latvijā (+PVN 21%)	Cena Igaunijā (+PVN 9%)	Cena Lietuvā (+PVN 21%)
VetmedinS 1.25mg tabletes N50 suņiem	Pimobendāns	19,53	17,60	19,27
VetmedinS 10mg tabletes N50 suņiem	Pimobendāns	60,42	55,05	58,22

Salīdzinot dažādas koncentrācijas pimobendāna cenas, var secināt, ka visaugstākā cena abām koncentrācijām ir Latvijas, bet viszemākā - Igaunijas veterināro zāļu tirgū.

4. Zāļu cenu politikas ietekmes uz veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību novērtējums

Veterināro zāļu cenu politiku Latvijā raksturo cenas veidošanās, ko nosaka brīvā tirgus pamatprincipi, salīdzinoši mazs veterināro zāļu tirgus apjoms, sarežģīts veterināro zāļu aprites regulējums, kā arī saskaņā ar pētījumā piesaistītā eksperta viedokli, problēmas ES tirgus mehānisma sekmīgā darbībā, kas zināmā mērā pasliktina veterināro zāļu pieejamību. Veterinārmedicīnā var izmantot arī cilvēkiem paredzētās zāles atbilstoši ES regulā noteiktajam kaskādes principam, kas rada konkurenci veterinārmedicīnas vajadzībām reģistrētajām zālēm. Tāpēc var secināt, ka zāļu cenu politikas ietekme uz veterināro zāļu un pakalpojumu pieejamību ir pietiekami nozīmīgs faktors, kas ietekmē arī veterinārmedicīnisko pakalpojumu cenu.

Lai raksturotu veterināro zāļu un pakalpojumu pieejamību dažādos aspektos, šajā pētījuma nodaļā ir apkopota informācija gan par veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēju teritoriālo izvietojumu un piedāvāto pakalpojumu klāstu, gan novērtēts veterinārmedicīnisko pakalpojumu un zāļu pieejamības finansiālais aspekts no pakalpojumu saņēmēju - Latvijas iedzīvotāju un lauku saimniecību, viedokļa.

Saskaņā ar PVD apkopoto statistiku, aptuveni trešā daļa veterināro zāļu (32% 2022. gadā) Latvijā tiek realizēta ar veterinārmedicīniskās prakses iestāžu starpniecību, tāpēc veterināro zāļu pieejamība ir lielā mērā saistīta ar prakses iestāžu un to piedāvāto pakalpojumu pieejamību.

4.1. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamība

4.1.1. Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu izvietojums

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 768 "Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība" Latvijā veterinārmedicīniskās prakses iestāde ir:

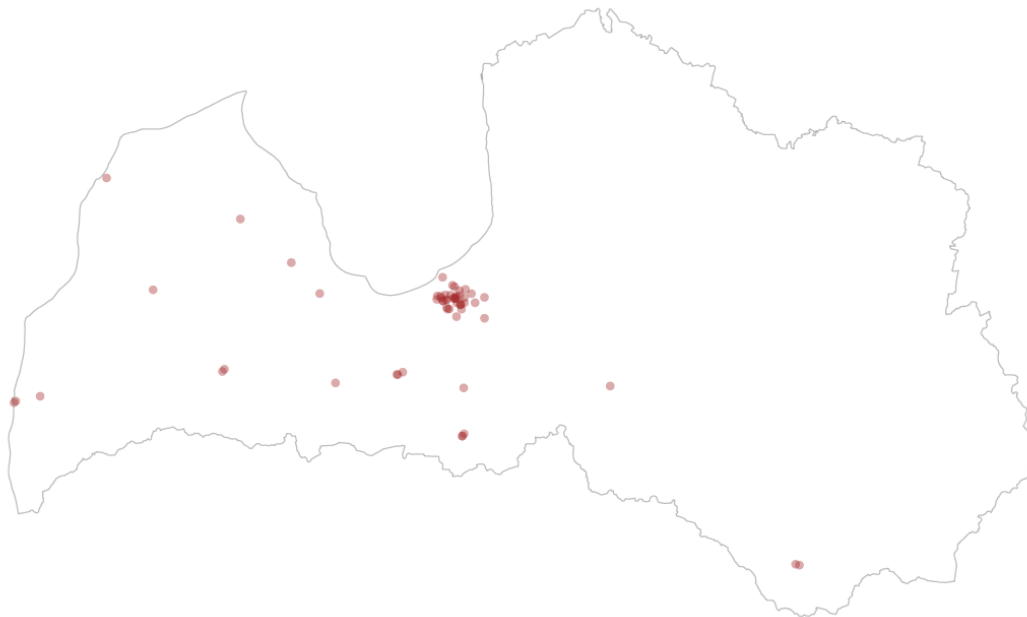
- veterinārmedicīniskās prakses kabinets, kurā praktizējošs veterinārārsts uzglabā zāles, veterināros instrumentus un materiālus, prakses dokumentāciju un, ja nepieciešams, sterilizē veterināros instrumentus un materiālus;
- ambulatora veterinārmedicīniskās prakses iestāde, kurā veic dzīvnieku slimību diagnostiku un sniedz ārstniecisko palīdzību, kā arī veic ārstnieciskas, profilaktiskas un veselību veicinošas procedūras vai manipulācijas;
- stacionāra veterinārmedicīniskās prakses iestāde, kurā veic dzīvnieku slimību diagnostiku un sniedz ārstniecisko palīdzību, kā arī veic ārstnieciskas, profilaktiskas un veselību veicinošas procedūras vai manipulācijas un, ja nepieciešams, nodrošina dzīvniekam nakts stacionāru, par to iepriekš vienojoties ar dzīvnieka īpašnieku vai personu, kas nogādājusi dzīvnieku stacionārajā veterinārmedicīniskās prakses iestādē⁷⁶.

Saskaņā ar PVD reģistros esošo informāciju⁷⁷, Latvijā veterinārmedicīniskos pakalpojumus sniedz 58 stacionāras un 130 ambulatoras veterinārmedicīniskās prakses iestādes, kā arī 342 veterinārmedicīniskās prakses kabineti.

PVD reģistra dati (4.1. attēls) norāda uz nevienmērīgu veterinārmedicīnisko prakses iestāžu koncentrāciju Latvijas teritorijā. Nākamajā attēlā ir redzams stacionāro veterinārmedicīniskās prakses iestāžu izvietojums Latvijas teritorijā.

⁷⁶ MK noteikumi Nr. 768 "Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/259748-prasibas-veterinarmediciniskas-prakses-iestadem-un-veterinarmediciniska-pakalpojuma-sniezestjiem-to-registracijas-un-registracij...>

⁷⁷ PVD. Citi reģistri. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji. Informācija aktualizēta uz 04.07.2023. Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr>. Piezīme: informācija reģistrā tiek regulāri aktualizēta.

Avots: autoru veidots pēc PVD / Citi reģistri / Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji

4.1. attēls. Stacionāro veterinārmedicīniskās prakses iestāžu izvietojums Latvijas teritorijā 2023. gadā

Stacionārās veterinārmedicīniskās prakses iestādes veido 11% no kopējā veterinārmedicīniskās prakses iestāžu skaita Latvijā un lielākā daļa no tām ir izvietota Rīgā un tās apkaimē. Stacionāras veterinārmedicīniskās prakses iestādes ir izvietotas arī lielākajās Zemgales un Kurzemes apdzīvotajās vietās, Daugavpilī un Aizkrauklē, bet šāda veida prakses iestāžu pakalpojumi praktiski nav pieejami Vidzemes un Latgales reģionos.

Nākamajā attēlā ir redzams ambulatoro veterinārmedicīniskās prakses iestāžu izvietojums Latvijas teritorijā.

Avots: autoru veidots pēc PVD / Citi reģistri / Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji

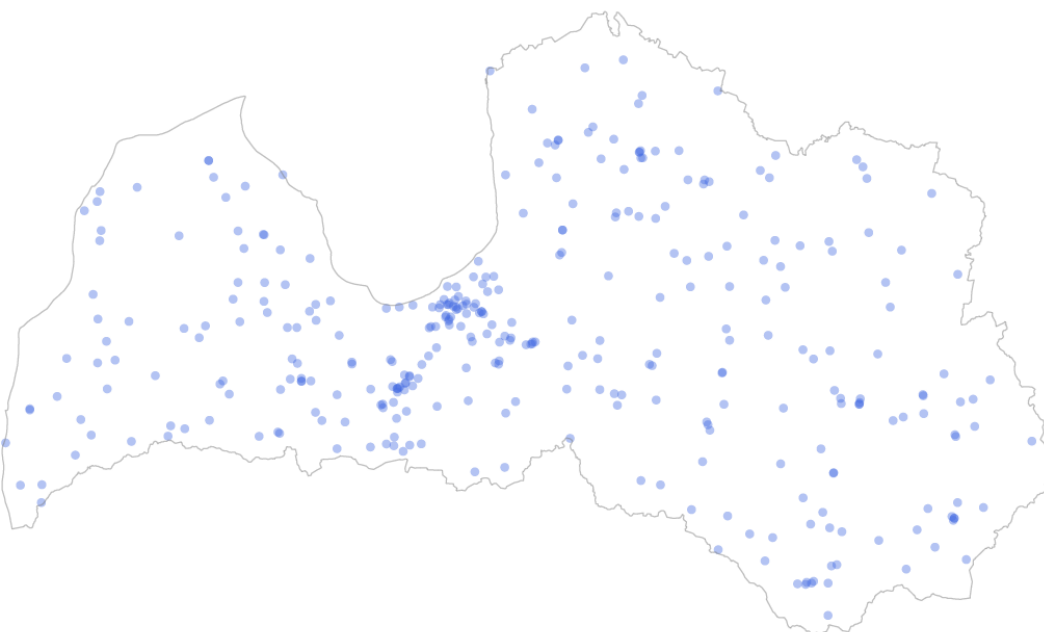
4.2. attēls. Ambulatoro veterinārmedicīniskās prakses iestāžu izvietojums Latvijas teritorijā 2023. gadā

Salīdzinot ar stacionārajām veterinārmedicīniskās prakses iestādēm, ambulatoro prakses iestāžu izvietojums Latvijas teritorijā ir vienmērīgāks. Šīs prakses iestādes veido 24,5% no kopējā veterinārmedicīniskās prakses iestāžu skaita un to potenciālo pakalpojumu klāsts saskaņā ar MK

noteikumu Nr. 768 "Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība" nosacījumiem ir līdzīgs stacionāro prakses iestāžu pakalpojumu iespējām, izņemot nakts stacionāra pieejamību. Kurzemes reģionā gan ambulatoro, gan stacionāro prakses iestāžu izvietojums ir līdzīgs – lielākajās apdzīvotajās vietās. Lielāka ambulatoro prakses iestāžu koncentrācija (salīdzinot ar stacionārām iestādēm) ir vērojama arī Rīgai tuvākajā apkārtnē. Ambulatoras prakses iestādes ir arī samērā vienmērīgi izvietotas visā Vidzemes teritorijā, kamēr Latgales teritorijā to izvietojums ir mazāk vienmērīgs un to kopējais skaits ir neliels.

Stacionāro un ambulatoro prakses iestāžu pakalpojumu klāsts potenciāli ir līdzīgs, tāpēc var apkopot šādu prakses iestāžu pakalpojumu teritoriālo pieejamību Latvijas reģionos, izdarot sekojošus secinājumus. Rīgā un tās apkārtnē ir vislabākais stacionāro un ambulatoro veterinārmedicīniskās prakses iestāžu teritoriālais pārklājums un līdz ar to fiziskā pieejamība. Kurzemes reģionā stacionārās un ambulatorās prakses iestādes ir izvietotas gandrīz vienās un tajās pašās lielākajās apdzīvotajās vietās. Ja pieņem, ka 50 km attālums varētu būt pieņemams attālums, kuru veikt līdz pakalpojumu sniedzošai iestādei, tad Kurzemes reģionā ir daļa teritorijas, kuras iedzīvotājiem būtu jāveic lielāks attālums, lai sasniegtu pakalpojumu sniedzējus – īpaši tas attiecas uz daļu no Dundagas un Ventspils novadu iedzīvotājiem. Arī daudziem Lietuvas pierobežas novadu iedzīvotājiem līdz tuvākajam pakalpojumu sniedzējiem jāmēro aptuveni 50 km liels attālums. Zemgales reģionā stacionārās un ambulatorās prakses iestādes arī ir izvietotas pārsvarā lielākajās apdzīvotajās vietās, bet to izvietojums dod reģiona iedzīvotājiem iespējas saņemt pakalpojumus 50 km attālumā. Lielākais attālums līdz pakalpojumu sniedzējiem Zemgales reģionā jāmēro Lietuvas pierobežas novadu iedzīvotājiem. Vidzemes reģionā ir samērā vienmērīgs ambulatoro prakses iestāžu pārklājums, kas nodrošina pakalpojumu pieejamību 50 km attālumā, tomēr specifiski stacionāro prakses iestāžu pakalpojumi (piemēram, nakts stacionārs) pieņemamā attālumā ir pieejami tikai tiem Vidzemes reģiona iedzīvotājiem, kas dzīvo tuvāk Rīgai. Latgalē ir izvietots salīdzinoši mazs stacionāro un ambulatoro prakses iestāžu skaits un to izvietojums reģiona teritorijā nav vienmērīgs, tomēr lielākajai daļai reģiona iedzīvotāju pakalpojumi ir pieejami nosacīti izvēlēto 50 km attālumā. Lielāks attālums līdz pakalpojumu sniedzējiem ir mērojams daļai no pierobežā dzīvojošajiem iedzīvotājiem. Stacionāro prakses iestāžu specifiskie pakalpojumi Latgales reģionā ir pieejami vienīgi Daugavpilī. Sēlijas reģiona iedzīvotājiem stacionāro prakses iestāžu pakalpojumi ir pieejami tikai Aizkrauklē un Daugavpilī, un arī ambulatorās veterinārmedicīniskās prakses iestādes ir jāmeklē ārpus reģiona teritorijas, tomēr reģiona platums nav liels, tāpēc tikai pašā Latvijas pierobežā dzīvojošiem Neretas un Viesītes novada iedzīvotājiem līdz veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzējiem ir jāmēro nedaudz vairāk par 50 km. Vēl precīzāku secinājumu veikšanai par pakalpojumu teritoriālo pieejamību būtu nepieciešama detalizēta prakses iestāžu aptauja, jo svarīgs ir gan stacionāro un ambulatoro prakses iestāžu teritoriālais izvietojums, gan iestāžu darba laika režīms.

Nākamajā attēlā ir redzams veterinārmedicīniskās prakses kabinetu izvietojums Latvijas teritorijā.

4.3. attēls. Veterinārmedicīniskās prakses kabinetu izvietojums Latvijas teritorijā 2023. gadā

Kabineti ir skaita ziņā lielākā veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēju iestāžu grupa, kas pārstāv 64,5% no visām iestādēm, tomēr to piedāvāto pakalpojumu klāsts saskaņā ar normatīvo aktu nosacījumiem ir ievērojami šaurāks. Veterinārmedicīniskās prakses kabineti ir izvietoti visā Latvijas teritorijā un līdz ar to sertificēta veterinārārsta padoms un salīdzinoši šaurāks pakalpojumu klāsts visiem Latvijas iedzīvotājiem ir pieejams nosacīti pieņemto 50 km attālumā.

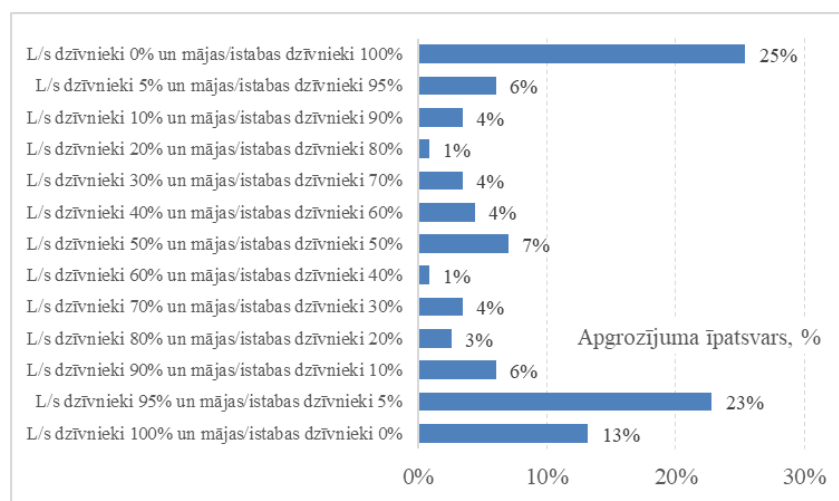
4.1.2. Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu piedāvāto pakalpojumu analīze

Pētījuma ietvaros, lai noskaidrotu pakalpojumu pieejamību dažādās veterinārmedicīniskās prakses iestādēs, 2023. gada oktobrī tika veikta veterinārmedicīnisko prakses iestāžu aptauja, informācija par kura tika izsūtīta visām Latvijas veterinārmedicīniskās prakses iestādēm. Aptauja tika veikta ar aptauju portāla VisiDati.lv starpniecību. Kopumā aptaujā piedalījās 114 respondenti, kas pārstāv 22% no kopējā prakses iestāžu skaita. Aptaujā piedalījās 12 stacionārās veterinārmedicīniskās prakses iestādes vai 21% no to kopējā skaita, 31 ambulatorā veterinārmedicīniskās prakses iestāde vai 24% no to kopējā skaita un 71 veterinārmedicīniskās prakses kabinets vai 21% no to kopējā skaita. Aptaujas anketa ir redzama 2. pielikumā.

Lai iegūtu detalizētāku nozares pārstāvju viedokli par veterināro zāļu un pakalpojumu pieejamību un to ietekmējošiem faktoriem, tika veikta arī nozares ekspertu aptauja (aptaujas anketa 3. pielikumā). Kā eksperti tika izvēlēti Latvijas Veterinārārstu biedrības (LVB) profesionālo sekciju vadītāji un nozares profesionāļi:

- Linda Kalniņa - LVB Mazo dzīvnieku veterinārārstu sekcijas vadītāja;
- Juris Tolpežņikovs - LVB Zirgu veterinārārstu sekcijas vadītājs;
- Āris Žentiņš - LVB Lauksaimniecības dzīvnieku veterinārārstu sekcijas bijušais vadītājs;
- Linda Kokoreviča - LBTU Veterinārās klīnikas vadītāja.

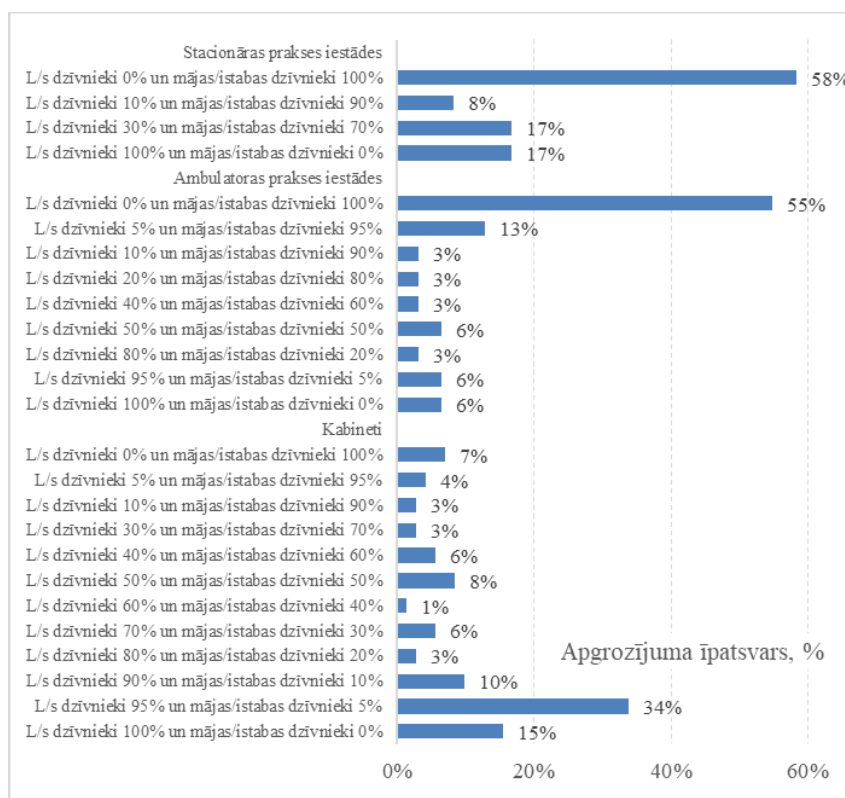
Nākamajā attēlā ir apkopota aptaujā iegūtā informācija par respondentu prakses iestāžu darbības virzienu, kas ir izteikts kā indikatīvs naudas apgrozījuma sadalījums lauksaimniecības dzīvnieku un mājas/istabas dzīvnieku grupās. Kopējā respondentu grupā ir vērojama samērā izteikta darbības specializācija, jo prakses iestādes, kas ieņēmumus pārsvarā gūst no pakalpojumu sniegšanas lauksaimniecības dzīvniekiem (80% un lielāka apgrozījuma daļa šajā grupā) veido 45% no kopējā respondentu skaita, bet prakses iestādes, kam 80% un vairāk procentu naudas ieņēmumu tiek gūti no mājas/istabas dzīvniekiem sniegtiem pakalpojumiem, veido 36% no kopējā respondentu skaita – tātad pietiekami izteikta specializācija ir 81% no kopējā respondentu skaita.

4.4. attēls. Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu darbības virziens (izteikts kā indikatīvs naudas apgrozījuma procentuāls sadalījums lauksaimniecības dzīvnieku un mājas/istabas dzīvnieku grupās)

Līdzīga analīze ir veikta arī par katru no prakses iestāžu grupām (4.5. attēls), secinot, ka aptaujā piedalījušās stacionārās prakses iestādes ir izteikti specializējušās pakalpojumu sniegšanā mājas/istabas dzīvniekiem – 90-100% no apgrozījuma šajā grupā ir 67% grupas responentu. Arī ambulatorās prakses iestādes ir izteikti specializējušās mājas/istabas dzīvnieku grupā, jo 80% un vairāk procenti no apgrozījuma šajā grupā veidojas 74% aptaujas respondentu. Veterinārmedicīniskās prakses kabinetu specializācija ir pretēja, jo 62% respondentu 80% un lielāku daļu no apgrozījuma gūst lauksaimniecības dzīvnieku grupā.

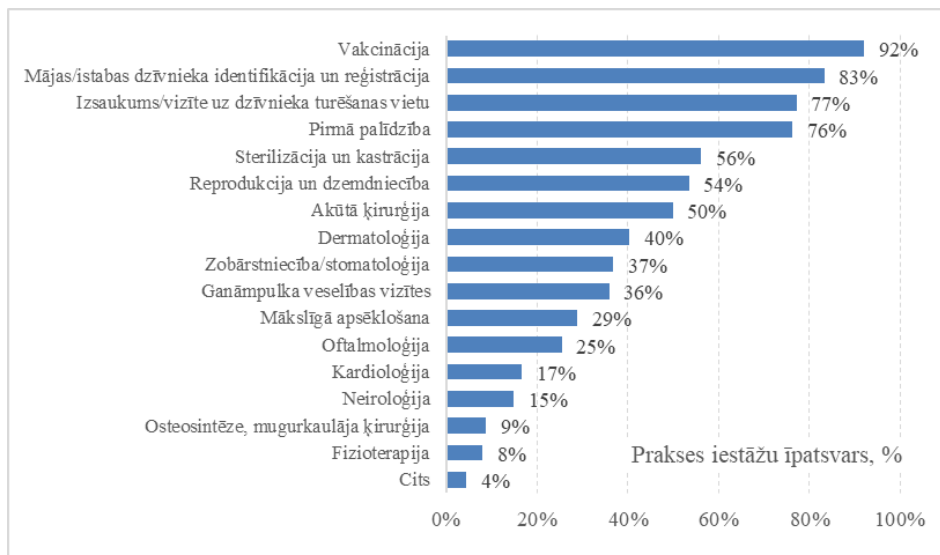
Jāatzīmē, ka viena eksperta viedoklis ir atšķirīgs no prakses iestāžu aptaujā iegūtajiem rezultātiem, jo eksperts uzskata, ka Latvijā praktiski nepastāv produktīvo dzīvnieku prakses. Pastāv tikai atsevišķas jauktās prakses, kurās produktīvo dzīvnieku veterinārā apkalpošana tiek organizēta uz esošās mazo dzīvnieku klīnikas materiālās un finanšu bāzes un pati produktīvo dzīvnieku prakse vērtējama kā neliela papildus nodarbošanās. Tāpēc nekavējoties ir jārada priekšnoteikumi, lai nepazaudētu vēl nedaudzos atlikušos produktīvo dzīvnieku veterinārārstus, ļaujot viņiem attīstīt savas prakses.

Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

4.5. attēls. Veterinārmedicīniskās prakses stacionāro un ambulatoro iestāžu, kā arī kabinetu darbības virziens (izteikts kā indikatīvs naudas apgrozījuma procentuāls sadalījums lauksaimniecības dzīvnieku un mājas/istabas dzīvnieku grupās)

Visas respondentu grupas ietvaros visplašāk sniegtie ārstnieciskie pakalpojumi ir vakcinācija (piedāvā 92% no respondentiem), mājas/istabas dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju (83%), izsaukums/vizīte uz dzīvnieku turēšanas vietu (77%) un pirmā palīdzība (76%) (4.6. attēls). Vairāk nekā puse no aptaujas respondentiem sniedz arī tādus pakalpojumus kā sterilizācija un kastrācija un reprodukcija un dzemdniecība. Citi prakses iestāžu piedāvātie pakalpojumi (kurus piedāvā 4% respondentu) ietver terapiju, ortopēdiju, parazitoloģiju, eksotisko dzīvnieku ārstēšanu, veterinārās uzvedības medicīnu, ikdienas profilaktiskās apskates, gremošanas traucējumu ārstēšanu un nelielas ķirurģiskās manipulācijas.

Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

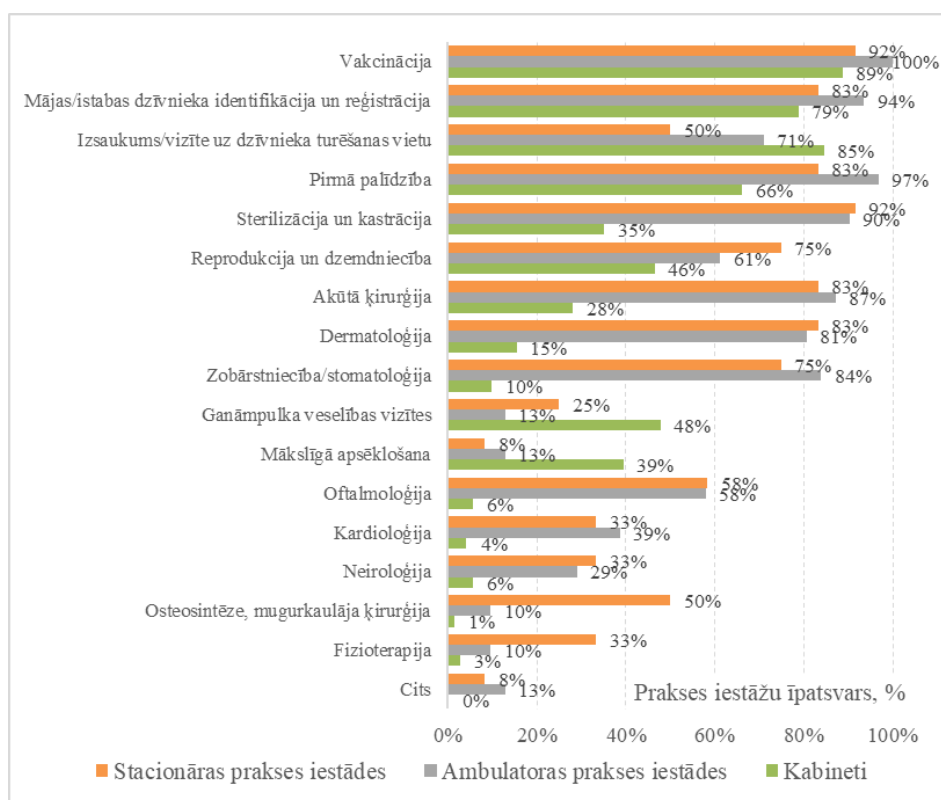
4.6. attēls. Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu sniegtie ārstnieciskie pakalpojumi (pakalpojumus piedāvājošo prakses iestāžu īpatsvars, % no kopējā respondentu skaita)

Veicot sniegto ārstniecisko pakalpojumu analīzi visās prakses iestāžu grupās (4.7. attēls), var secināt, ka visplašākais ārstniecisko pakalpojumu klāsts ir stacionārām prakses iestādēm, jo 50% un vairāk no aptaujātajām prakses iestādēm piedāvā 11 no kopumā 16 aptaujas anketā definētajiem pakalpojumiem. Līdzīga situācija ir ambulatoro iestāžu grupā, kurā 50% un vairāk iestāžu piedāvā 10 no 16 definētajiem pakalpojumiem. Stacionāro un ambulatoro iestāžu visbiežāk piedāvāto ārstniecisko pakalpojumu klāsts ir samērā līdzīgs. Atšķirības veidojas, piemēram, tāda specifiska pakalpojuma sniegšanā kā osteosintēze un mugurkaulāja ķirurģija, kuru stacionāro iestāžu grupā piedāvā 50% no respondentiem, bet ambulatoro iestāžu grupā – tikai 10%. Arī fizioterapiju piedāvā 33% aptaujāto stacionāro prakses iestāžu un tikai 10% ambulatoro iestāžu. Ambulatorās iestādes ir vairāk vērstas uz izbraukuma vizītēm, jo izsaukumu/vizīti uz dzīvnieka turēšanas vietu piedāvā 71% ambulatoro iestāžu un tikai 50% stacionāro iestāžu.

Kabinētu grupā 50% un vairāk kabinetu piedāvā tikai 4 no anketā definētajiem pakalpojumiem, un tie ir vakcinācija, izsaukuma vizīte, mājas/istabas dzīvnieku reģistrācija un pirmā palīdzība. Kabineti atšķirībā no stacionārajām un ambulatorajām prakses iestādēm atbilstoši savai darbības specifikai (lielāka specializācija lauksaimniecības dzīvnieku grupā) vairāk piedāvā tādus pakalpojumus kā izsaukums/vizīte uz dzīvnieka turēšanas vietu (85% no aptaujātajiem kabinetiem), ganāmpulka veselības vizītes (48%) un mākslīgā apsēklošana (39%).

Jāatzīmē, ka gan aptaujāto veterinārmedicīniskās prakses iestāžu pārstāvju, gan aptaujāto ekspertu viedoklis sakrīt attiecībā uz vairumu vissliktāk pieejamo ārstniecisko pakalpojumu. Eksperti kā vissliktāk pieejamos ārstnieciskos pakalpojumus gan pilsētās, gan lauku apvidos ir nosaukuši oftalmoloģiju, kardioloģiju, neuroloģiju, osteosintēzi, fizioterapiju un dermatoloģiju, kas atrodas pie sliktāk pieejamiem pakalpojumiem gan visā respondentu grupā kopumā, gan jo īpaši lauku apvidos vairāk praktizējošo kabinetu grupā. Tomēr jāatzīmē, ka visbiežāk ekspertu nosauktie lauku apvidos sliktāk pieejamie pakalpojumi ir pirmā palīdzība un akūtā ķirurģija, kurus saskaņā ar prakses iestāžu aptaujas datiem plaši nodrošina stacionārās un ambulatorās prakses iestādes, bet sniedz arī attiecīgi 66% un 28% aptaujāto kabinetu. Pārdomas raisa arī fakts, ka vairāki eksperti pie sliktāk pieejamiem pakalpojumiem lauku apvidos nosauc arī izsaukumus/vizītes uz dzīvnieku turēšanas vietu, kurus saskaņā ar iestāžu aptaujas datiem nodrošina pat 85% kabinetu. Pēc viena eksperta domām lauku apvidos ir slikti pieejami arī tādi pakalpojumi kā vakcinācija (saskaņā ar iestāžu aptaujas rezultātiem tas ir pakalpojums ar vislabāko pieejamību), sterilizācija, reprodukcija un dzemdniecība un ganāmpulka veselības vizītes, bet viens no ekspertiem uzskata, ka lauku apvidos sliktā pieejamība ir visiem aptaujas anketā uzskaitītajiem ārstniecības pakalpojumiem. Kopumā ekspertu viedokļi attiecībā uz ārstniecisko pakalpojumu pieejamību lauku apvidos sakrīt ar aptaujas rezultātiem kabinetu grupā, norādot uz faktu, ka lauku apvidos kabineti ir tas prakses iestādes veids, kas nodrošina vairumu pakalpojumu. Attiecībā uz pilsētām vairāki eksperti kā sliktāk pieejamos nosauc vairākus pakalpojumu veidus, kas pārsvarā tiek

sniegti lauksaimniecības dzīvniekiem – ganāmpulka veselības vizītes un mākslīgā apsēklošana, bet pie sliktāk pieejamiem pakalpojumiem pilsētās tiek nosaukti arī izsaukums/vizīte uz dzīvnieka turēšanas vietu un reprodukcija un dzemdniecība.

Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

4.7. attēls. Veterinārmedicīniskās prakses stacionāro un ambulatoro iestāžu, kā arī kabinetu sniegtie ārstnieciskie pakalpojumi (pakalpojumus piedāvājošo prakses iestāžu īpatsvars, %)

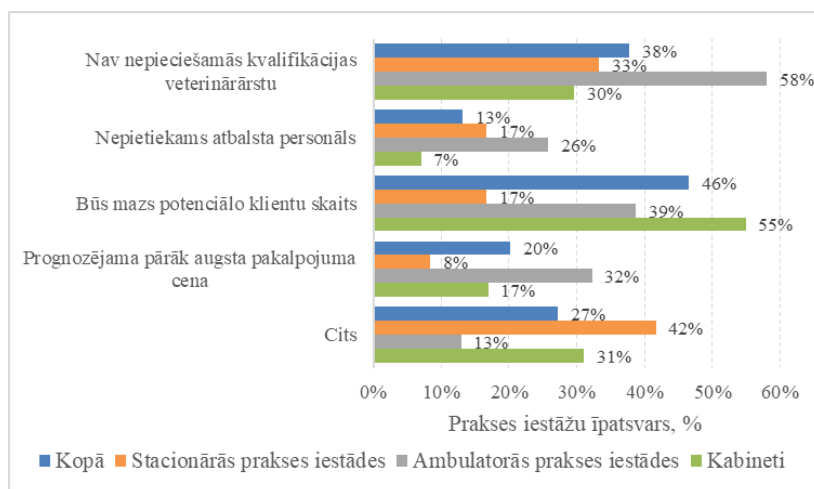
Nākamajā attēlā ir apkopotas atbildes uz jautājumu, kādi ir iemesli, kāpēc konkrētajā prakses iestādē netiek sniegti visi ārstnieciskie pakalpojumi, apkopojot gan visas respondentu grupas, gan katras atsevišķās prakses iestādes respondentu grupas atbildes. Analizējot visu respondentu grupu kopā, vislielākais skaits – 46% no respondentiem, atzīmēja mazu potenciālo klientu skaitu, kam seko nepieciešamās kvalifikācijas veterinārārstu trūkums (38% respondentu), citi iemesli (27% respondentu) un pārāk augsta prognozētā pakalpojuma cena (20% respondentu).

Stacionāro iestāžu grupā lielākais respondentu skaits (42% no grupas respondentiem) norādīja citus iemeslus, pie kuriem pieder uzskats, ka tas nav nepieciešams (norādīja 2 respondenti) un bažas, ka izsaukuma vizītes nespētu nodrošināt tādu kvalitāti aprūpē kā vizītes klīnikā. Kā otrs būtiskākais iemesls ir nosaukts nepieciešamās kvalifikācijas veterinārārstu trūkums (33% grupas respondentu), bet nepietiekamu atbalsta personālu un klientu trūkumu kā iemeslus ir norādījuši 17% grupas respondentu.

Ambulatoro iestāžu grupā 58% no grupas respondentiem ir norādījuši nepieciešamās kvalifikācijas veterinārārstu trūkumu, kam seko mazs potenciālo klientu skaits (39% grupas respondentu), pārāk augsta pakalpojuma cena (32%) un nepietiekams atbalsta personāls (26%). Pie citiem iemesliem šīs grupas respondenti ir norādījuši tāds iemesls kā, - piedāvāto pakalpojumu klāsts jau ir pietiekami liels, laika trūkums visu pakalpojumu nodrošināšanai, pārāk specifiski pakalpojumu veidi, kā arī uzskats, ka konkrētajā iestādē nepieejamos pakalpojumus kvalitatīvi sniedz kolēģi citās prakses iestādēs.

Kabinētu grupā kā galveno iemeslu 55% grupas respondentu atzīmēja mazu potenciālo klientu skaitu, kas norāda uz uzskatu, ka lauku apvidos (saistībā ar darbības specifiku kabineti ir pārsvarā izvietoti lauku apvidos) ir pakalpojumi ar pārāk mazu pieprasījumu. 31% grupas respondentu norāda citus iemeslus, tāds kā veterinārmedicīniskās prakses veida (kabineta) noteiktie ierobežojumi (norādīja 5 respondenti), izteiktu specializāciju (piemēram, piena lopkopībā, lauksaimniecības dzīvnieku ārstniecībā, trušu un cūku veterinārijā) norādīja 5 respondenti, cilvēcisko faktoru, kad pakalpojumus sniedz viens cilvēks, kas attiecīgi nevar nodrošināt visu pakalpojumu pieejamību, norādīja 3

respondenti, pensionāra statusu kā iemeslu norādīja 2 respondenti, papildus citu darbības veidu (piemēram, darba ņēmējs citā uzņēmumā, vai darbs veterinārajā aptiekā) – 2 respondenti. Pie citiem iemesliem tika norādīts arī laika trūkums, iespēja saņemt citus pakalpojumus pie kolēģiem un arī uzskats, ka visu pakalpojumu nodrošināšana nav nepieciešama.

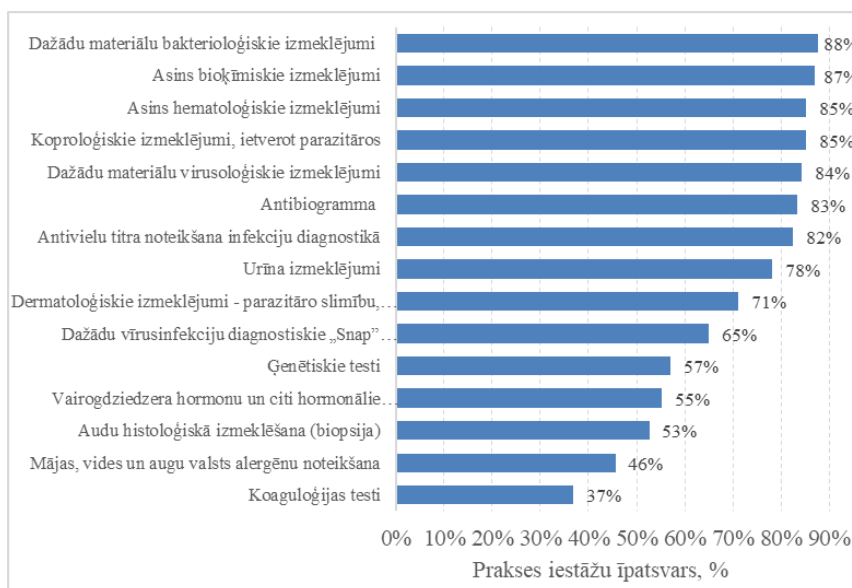

Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

4.8. attēls. Iemesli, kāpēc veterinārmedicīniskās prakses iestādē netiek sniegti visi ārstnieciskie pakalpojumi (iemeslus atzīmējušo prakses iestāžu īpatsvars, %)

4.9. attēlā ir apkopota informācija par veterinārmedicīniskās prakses iestādēs pieejamajiem laboratoriskajiem izmeklējumiem, norādot prakses iestāžu īpatsvaru, kas piedāvā konkrētos izmeklējumus kopējā respondentu grupā. Informācija par to, kādā veidā konkrētie laboratoriskie izmeklējumi tiek nodrošināti (prakses iestādē uz vietas vai akreditētās laboratorijās), tiks analizēta tālākos attēlos.

Analizējot kopējo respondentu grupu, var secināt, ka klientiem vislabāk pieejamie laboratoriskie izmeklējumi ir dažādu materiālu bakterioloģiskie izmeklējumi, kurus piedāvā 88% no visiem respondentiem, asins bioķīmiskie izmeklējumi (piedāvā 87% no respondentiem), kā arī asins hematoloģiskie izmeklējumi, dažādu materiālu virusoloģiskie izmeklējumi, antibiogramma un antivielu titra noteikšana infekciju diagnostikā (izmeklējumus piedāvā attiecīgi 85%, 84%, 83% un 82% no kopējā respondentu skaita). Vismazākā pieejamība ir tādiem izmeklējumiem kā koagulācijas testi, mājas, vides un augu valsts alergēnu noteikšana, audu histoloģiskā izmeklēšana (biopsija) un vairogdziedzera hormonu un citi hormonālie izmeklējumi, kurus attiecīgi piedāvā 37%, 46%, 53% un 55% no kopējā respondentu skaita.

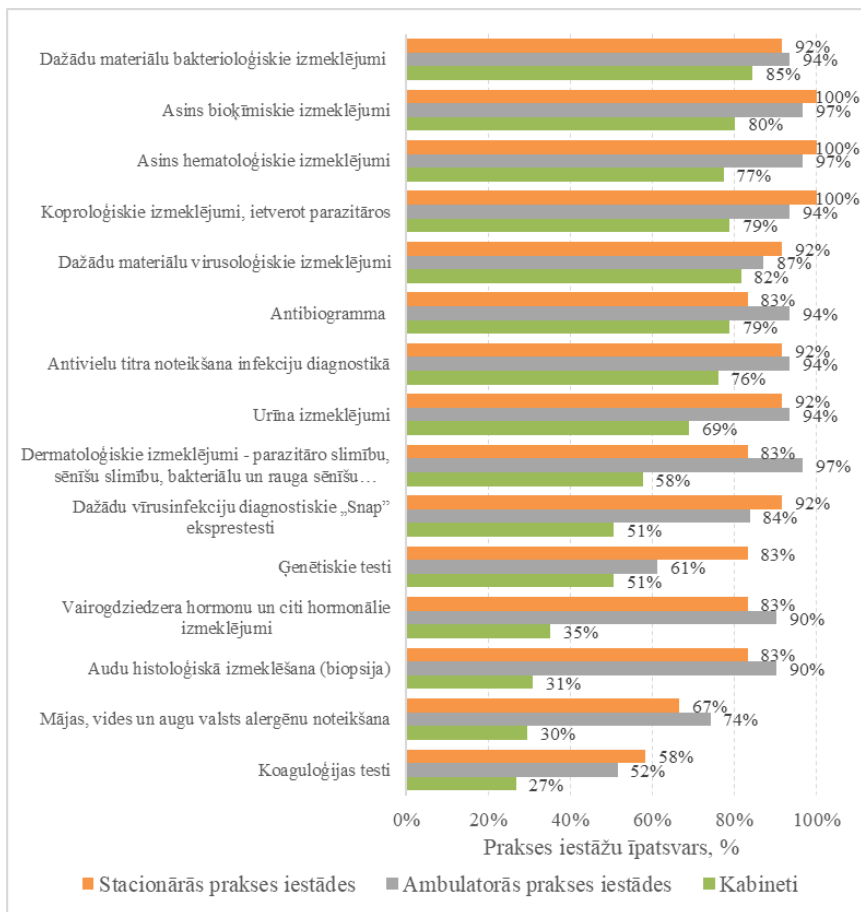

4.9. attēls. Veterināro laboratorisko izmeklējumu pieejamība veterinārmedicīniskās prakses iestādēs (izmeklējumus piedāvājošo prakses iestāžu īpatsvars, %)

Nākamajā attēlā ir apkopota informācija par veterināro laboratorisko izmeklējumu pieejamību atsevišķās veterinārmedicīniskās prakses iestāžu grupās. Stacionārās un ambulatorās iestādēs laboratorisko izmeklējumu pieejamība ir līdzīga. Stacionārās iestādēs gandrīz visus aptaujā definētos izmeklējumus piedāvā vairāk nekā 80% no grupas iestāžu skaita, izņemums ir tikai koagulācijas testi un alergēnu noteikšana, kurus piedāvā attiecīgi 58% un 67% no kopējā stacionāro prakses iestāžu skaita. Arī ambulatorajās iestādēs izmeklējumu pieejamība ir ļoti laba, jo lielāko daļu definēto izmeklējumu piedāvā pat vairāk nekā 90% no grupā esošajām prakses iestādēm. Mazākais piedāvājums līdzīgi kā stacionāro iestāžu grupā ir koagulācijas testiem, ģenētiskajiem testiem un alergēnu noteikšanai – to piedāvā attiecīgi 52%, 61% un 74% no ambulatorajām prakses iestādēm.

Aptaujāto kabinetu grupā veterināro laboratorisko izmeklējumu pieejamība ir vidēji zemāka – plašāk pieejamos izmeklējumus, kas sakrīt ar rezultātiem kopējā grupā, piedāvā aptuveni 80% veterinārmedicīniskās prakses kabinetu, bet sliktāk pieejamos izmeklējumus (kas arī sakrīt ar kopējā grupā iegūtajiem rezultātiem) kabinetu grupā piedāvā 27-35% no visiem grupas respondentiem. Arī pārējos izmeklējumus piedāvā tikai 50-70% no kabinetiem, pretēji 80-100% stacionāro un ambulatoro iestāžu grupās.

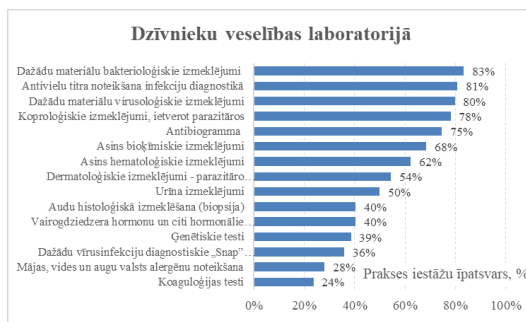
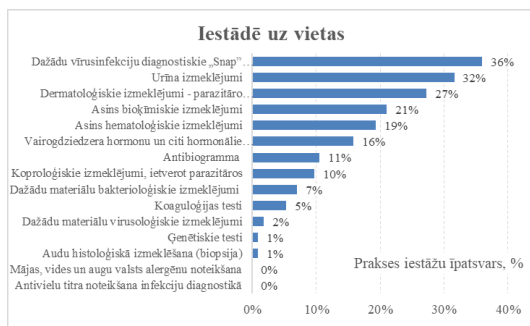
Attiecībā uz laboratorisko izmeklējumu pieejamību lauku apvidos viens no ekspertiem pie sliktāk pieejamiem izmeklējumiem ir nosaucis izmeklējumus, kas sakrīt ar prakses iestāžu aptaujas kopējās respondentu grupas, bet īpaši ar kabinetu grupas aptaujas rezultātiem - audu histoloģiskā izmeklēšana (biopsija), alergēnu noteikšana, ģenētiskie testi, koagulācijas testi un hormonālie izmeklējumi. Pie sliktāk pieejamiem izmeklējumiem lauku apvidos tiek nosaukti arī dažādu vīrusinfekciju diagnostiskie „Snap” eksprestesti un dermatoloģiskie izmeklējumi un visi iepriekš nosauktie izmeklējumu veidi ietilpst pie kabinetu grupas respondentu mazāk piedāvātajiem izmeklējumiem, arī šajā pakalpojumu grupā apliecinot, ka kabineti ir galvenie pakalpojumu nodrošinātāji lauku apvidos. Tomēr eksperts pie sliktāk pieejamiem izmeklējumiem lauku apvidos nosauc arī dažādu materiālu virusoloģiskos izmeklējumus un antivielu tītra noteikšanu infekciju diagnostikā, kurus saskaņā ar aptaujas datiem piedāvā salīdzinoši liels kabinetu īpatsvars – attiecīgi 82% un 76% no kabinetu grupas respondentiem. Jāatzīmē, ka viens no ekspertiem kā slikti pieejamus lauku apvidos ir norādījis visus anketā uzskaitītos laboratorisko izmeklējumu veidus, kā ierobežojošos faktoros norādot ekonomisko izdevīgumu, jo nelielā prakses iestādē nav rentabli uzturēt laboratoriskās diagnostikas iekārtas, kuru reaģentiem ir ierobežots derīguma termiņš, kā arī BIOR paraugu pieņemšanas punktu darba laiku un transportēšanas biežumu. Saskaņā ar cita eksperta viedokli laboratoriskie izmeklējumi ir pietiekami labi pieejami, bet pieejamību ierobežojošie faktori ir lielāks attālums līdz paraugu pieņemšanas (vai nosūtīšanas) vietai un veterinārārstu entuziasma trūkums.

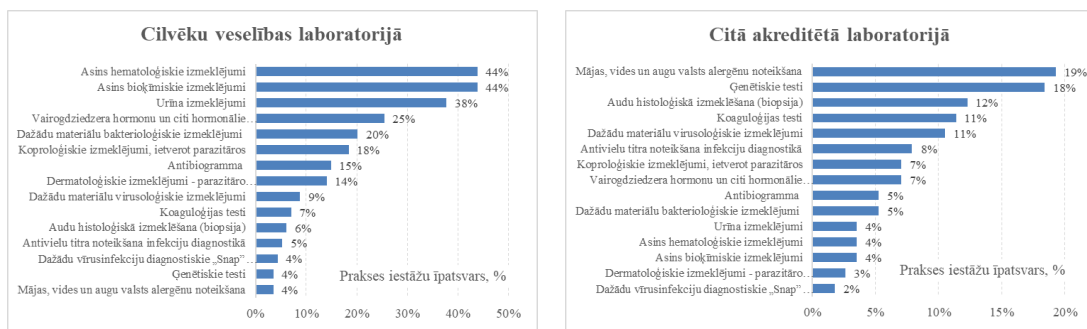

Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

4.10. attēls. Veterināro laboratorisko izmeklējumu pieejamība veterinārmedicīniskās prakses stacionārajās un ambulatorajās iestādēs, kā arī kabinetos (izmeklējumus piedāvājošo prakses iestāžu īpatsvars, %)

4.11. attēlā ir apkopota informācija par veidiem, kādos tiek nodrošināta veterināro laboratorisko pakalpojumu pieejamība, un tas ir – izmeklējumu veikšana prakses iestādē uz vietas, vai arī sadarbībā ar akreditētām laboratorijām. Jāatzīmē, ka laboratoriskie pakalpojumi vienas iestādes ietvaros var būt sniegti vairākos veidos – gan iestādē uz vietas, gan sadarbībā ar vienu vai vairākām laboratorijām. Nākamajā attēlā ir analizēta kopējā respondentu grupa, nosakot to prakses iestāžu īpatsvaru, procentos no kopējā respondentu skaita (114 respondenti), kas ir atzīmējušas konkrēto laboratoriskā pakalpojuma veikšanas veidu.

Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

4.11. attēls. Veterināro laboratorisko izmeklējumu veikšanas veids veterinārmedicīniskās prakses iestādēs (izmeklējumu veidu atzīmējušo prakses iestāžu īpatsvars, % no kopējā respondentu skaita)

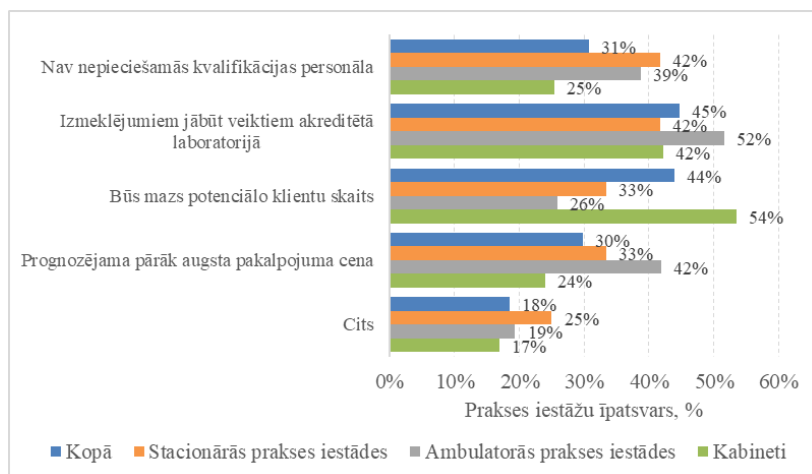
Veterināro laboratorisko izmeklējumu veikšanas veida analīze kopējā aptaujas respondentu grupā norāda, ka vidēji visvairāk izmeklējumu tiek veikti dzīvnieku veselības laboratorijās (piemēram, BIOR, LBTU VMF u.c.), jo 9 no 15 definētajiem izmeklējumiem dzīvnieku veselības laboratorijās veic 50% un vairāk no aptaujas respondentiem. Cilvēku veselības laboratorijās (piemēram, E.Gulbja, Centrālā laboratorija u.c.) veiktie izmeklējumi ir otrie biežākie un 38%-44% no respondentu kopējā skaita šajās laboratorijās veic asins un urīna izmeklējumus. Iestādēs uz vietas visbiežāk tiek veikti vīrusinfekcijas diagnostikas, urīna, dermatoloģiskie un asins izmeklējumi un to veikšanu prakses iestādēs nodrošina 20% un vairāk no visiem respondentiem. Uz vietas prakses iestādēs vispār netiek veikta alergēnu un antivielu titra noteikšana. Citās akreditētās laboratorijās (piemēram, LVĢMC u.c.) visbiežāk tiek veikti tie izmeklējumi, kuru pieejamība kopumā ir viszemākā – alergēnu noteikšana, ģenētiskie testi, biopsija un koagulācijas testi (atzīmējuši attiecīgi 19%, 18%, 12% un 11% no visiem aptaujas respondentiem).

4.12. attēlā ir apkopotas atbildes uz jautājumu, kādi ir iemesli, kāpēc konkrētajā prakses iestādē uz vietas netiek veikti visi laboratoriskie izmeklējumi, apkopojot gan visas respondentu grupas, gan katras atsevišķās prakses iestādes respondentu grupas atbildes. Analizējot visu respondentu grupu kopā, vislielākais skaits respondentu norādīja divus iemeslus – izmeklējumiem jābūt veiktiem akreditētā laboratorijā un būs mazs potenciālo klientu skaits (iemeslus atzīmēja attiecīgi 45% un 44% no visiem respondentiem). Līdzīgs respondentu īpatsvars norādīja uz nepieciešamās kvalifikācijas personāla trūkumu un prognozējamo pārāk augsto pakalpojumu cenu (attiecīgi 31% un 30% no visiem respondentiem). Citus iemeslus norādīja 18% no kopējā respondentu skaita.

Stacionāro prakses iestāžu grupā kā vienlīdz svarīgus iemeslus respondenti norādīja nepieciešamās kvalifikācijas personāla trūkumu un nosacījumu, ka izmeklējumiem jābūt veiktiem akreditētā laboratorijā (norādīja 42% grupas respondentu), kā arī mazu potenciālo klientu skaitu un augstu prognozēto cenu (norādīja 33% grupas respondentu). Pie citiem iemesliem tika nosaukts nepieciešamās aparatūras trūkums.

Ambulatoro prakses iestāžu grupā kā galvenais iemesls ir atzīmēta nepieciešamība izmeklējumus veikt akreditētā laboratorijā (norādīja 52% grupas respondentu), kam seko pārāk augstā prognozējamā cena (42% respondentu) un nepieciešamās kvalifikācijas personāla trūkums, ko norādīja 39% respondentu. Pie citiem iemesliem ir norādīts vajadzīgo iekārtu trūkums un augstas to iegādes izmaksas (norādīja 4 respondenti), kā arī pieprasījuma neesamība pēc konkrētiem pakalpojumiem un uzņēmuma mērķi, kas neparedz šādu pakalpojumu sniegšanu.

Kabinētu grupā galvenais iemesls, kuru norādīja 54% grupas respondentu, ir pieprasījuma trūkums pēc pakalpojumiem, kam seko nepieciešamība izmeklējumus veikt akreditētā laboratorijā (norādīja 42% grupas respondentu), kā arī personāla trūkums un pārāk augstā pakalpojuma cena, ko norādīja attiecīgi 25% un 24% grupas respondentu. Pie citiem iemesliem visbiežāk ir norādīts, ka nav nepieciešamības pēc šādiem pakalpojumiem, ko drīzāk var skaidrot ar kabineta izteiktu specializācijas virzienu (vai arī pieprasījuma trūkumu). Nākošais biežāk norādītais iemesls ir atbilstošu iekārtu trūkums, pie kura var pieskaitīt arī finansējuma trūkumu, un tikai pa vienam respondentam ir norādījuši iestādes formas (veterinārmedicīniskās prakses kabineta) diktētos ierobežojumus un laika trūkumu. Kopumā var secināt, ka kabinētu grupā dominē uzskats par pakalpojumu (šajā gadījumā laboratorisko izmeklējumu) pieprasījuma trūkumu.

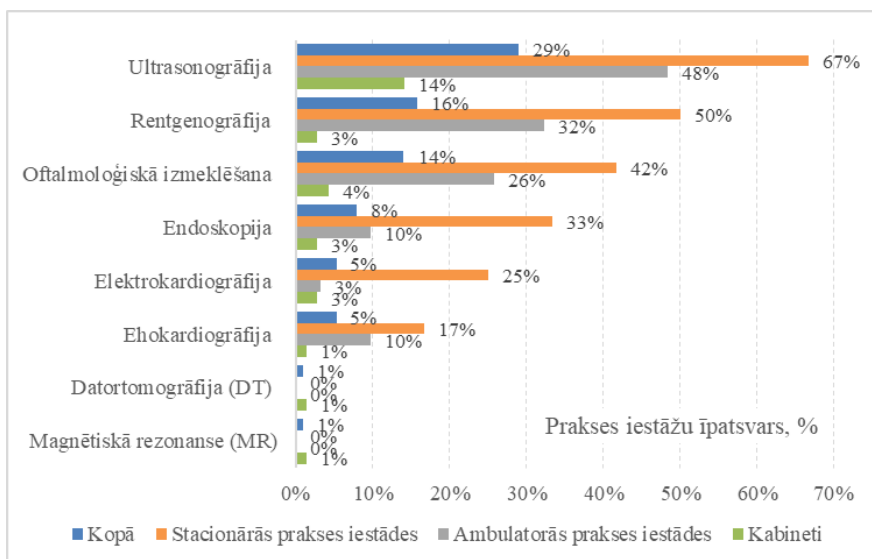
Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

4.12. attēls. Iemesli, kāpēc veterinārmedicīniskās prakses iestādē netiek veikti visi laboratoriskie izmeklējumi (iemeslus atzīmējušo prakses iestāžu īpatsvars, %)

Nākamajā attēlā ir apkopota informācija par veterinārmedicīniskās prakses iestāžu piedāvātajiem veterinārās diagnostikas pakalpojumiem gan visā respondentu grupā, gan katrā prakses iestāžu grupā atsevišķi. Kopumā var secināt, ka diagnostisko pakalpojumu pieejamība ir viszemākā, salīdzinot ar ārstniecisko pakalpojumu un laboratorisko izmeklējumu pieejamību. Vislielākais īpatsvars no kopējā aptaujātā prakses iestāžu skaita savā iestādē nodrošina ultrasonogrāfijas veikšanu (29%), rentgenogrāfijas veikšanu (16%) un oftalmoloģisko izmeklēšanu (14%). Vismazāk prakses iestādēs uz vietas ir pieejama datortomogrāfija un magnētiskā rezonanse, ko nodrošina tikai 1% no respondentiem.

Stacionāro prakses iestāžu grupā diagnostisko pakalpojumu pieejamība ir vislabākā – vismaz pusē no aptaujātajām iestādēm ir pieejama ultrasonogrāfija un rentgenogrāfija. Oftalmoloģiskos izmeklējumus, endoskopiju un elektrokardiogrāfiju arī piedāvā vairāk nekā 20% aptaujāto stacionāro prakses iestāžu. Ambulatoro prakses iestāžu grupā diagnostisko pakalpojumu pieejamība ir vidēji sliktāka, jo pietiekami plaši pieejami ir tikai 3 pakalpojumi – ultrasonogrāfija, rentgenogrāfija un oftalmoloģiskā izmeklēšana (attiecīgi piedāvā 48%, 32% un 26% grupas respondentu). Kabinētu grupā diagnostisko pakalpojumu pieejamība ir viszemākā, tomēr tieši šajā grupā ir pieejama datortomogrāfija un magnētiskā rezonanse (piedāvā viens kabinets), kuru nepiedāvā neviena no aptaujātajām stacionārajām un ambulatorajām prakses iestādēm.

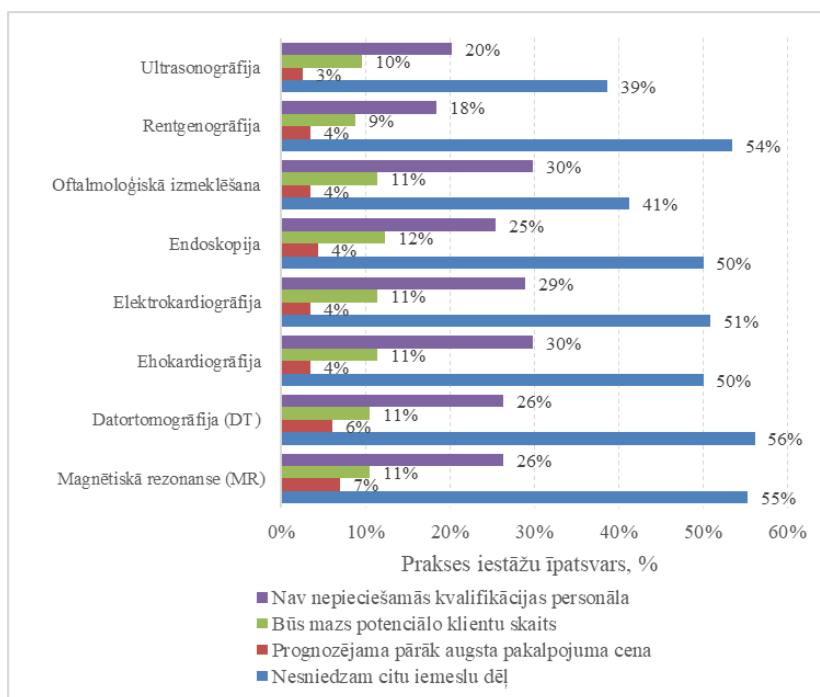
Viens no ekspertiem kā slikti pieejamus lauku apvidos norāda visus aptaujā definētos diagnostiskos pakalpojumus, izņemot rentgenogrāfiju un šāds eksperta viedoklis ir pretrunā ar prakses iestāžu aptaujas datiem attiecībā uz vienīgo kabinētu grupā labāk pieejamo pakalpojumu (saskaņā ar prakses iestāžu aptaujas datiem tā ir ultrasonogrāfija). Otrs eksperts kā slikti pieejamus lauku apvidos norāda visus aptaujas anketā definētos pakalpojumus, norādot, ka ierobežojošie iemesli ir ekonomiskais izdevīgums – pakalpojumi ir pieejami tur, kur ir pieprasījums un maksātspēja. Arī šajā gadījumā ekspertu viedoklis apliecina, ka kabineti ir galvenie pakalpojumu sniedzēji lauku apvidos un to diagnostisko pakalpojumu piedāvājums kopumā ir ļoti zems.

Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

4.13. attēls. Veterinārmedicīniskās prakses iestādēs veiktie diagnostiskie pakalpojumi (pakalpojumus piedāvājošo prakses iestāžu īpatsvars, %)

Pie iemesliem, kāpēc pakalpojumi netiek sniegti prakses iestādē (4.14. attēls), dominē citi iemesli, kam seko nepieciešamās kvalifikācijas personāla trūkums (18%-30% definēto pakalpojumu) un mazs potenciālo klientu skaits (9%-12% definēto pakalpojumu). Pakalpojuma cena diagnostikas pakalpojumu grupā ir salīdzinoši maznozīmīgs iemesls.

Avots: autoru veidots pēc veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datiem

4.14. attēls. Iemesli, kāpēc veterinārmedicīniskās prakses iestādē netiek sniegti visi diagnostiskie pakalpojumi (iemeslus atzīmējušo prakses iestāžu īpatsvars, % no kopējā respondentu skaita)

Pie citiem iemesliem, kas kavē diagnostisko pakalpojumu sniegšanu prakses iestādēs, galvenokārt tiek nosauktas augstas aparatūras iegādes izmaksas, mazs pieprasījums pēc pakalpojumiem un kvalificētu veterinārārstu trūkums, vai šo iemeslu kombinācija. Dārgas aparatūras iegādi kavē gan finanšu līdzekļu trūkums, gan ekonomiski apsvērumi, kad lielu investīciju veikšana neatmaksāsies nepietiekama pieprasījuma rezultātā. Daudzos gadījumos kā iemesls tiek nosaukts aparatūras trūkums, precīzi nenorādot tā iemeslus. Kabinetu grupā kā būtisks iemesls tiek nosaukta arī specializācija

lauksaimniecības dzīvnieku veterinārijā, kad daudzi no šiem izmeklējumiem nav nepieciešami, kā arī klienti tos neizvēlas, jo tos nevar veikt uz vietas saimniecībā (sniedzot pakalpojumus lauksaimniecības dzīvnieku grupā, veterinārārsts pārsvarā dodas izbraukumos uz saimniecībām). Pie iemesliem kabinetu grupā tiek minēti arī veterinārmedicīniskās prakses veida – kabineta uzliktie ierobežojumi.

Saskaņā ar eksperta viedokli ārpus pilsētām nav labi aprīkoti veterinārmedicīnisko prakšu tieši mazo dzīvnieku veterinārmedicīnā, kas spētu nodrošināt 24/7 servisu. Ārpus pilsētām lielākoties strādā lauksaimniecības dzīvnieku veterinārārsti, no kuriem tikai daži var apkalpot arī mājas/istabas dzīvniekus, pie tam šādai praksei ir jābūt labi aprīkotai un pretimnākošai, jo pretējā gadījumā pakalpojumi mājas/istabas dzīvnieku ārstēšanai jāmeklē tuvākajās pilsētās. Kā vienu no iemesliem sliktai veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamībai lauku apvidos eksperts nosauc nesakārtoto infrastruktūru, bet kā iespējamo risinājumu - mobilo klīniku ierašanos konkrētos laikos un vietās, tomēr šāda risinājuma gadījumā ir jāapsver potenciālās izmaksas un to finansēšanas avoti. Kā pasākumus, kas varētu palielināt veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību, eksperti nosauc arī valsts pilnībā vai daļēji apmaksātus un ar resursiem nodrošinātus (piemēram, praksei nepieciešamās telpas) veterināros pakalpojumus mazapdzīvotos (lauku) apvidos, kad ar veterinārārstiem tiek slēgti līgumi vai nu par neatliekamās veterinārās palīdzības sniegšanu konkrētā reģionā, vai arī par citiem valsts noteiktiem pienākumiem. No sabiedrības interešu viedokļa šādā veidā tiktu garantēta vismaz neatliekamās palīdzības un, iespējams, arī citu pakalpojumu pieejamība, bet no veterinārārstu viedokļa – garantēts darbs un ieņēmumi. Pie pasākumiem pakalpojumu pieejamības uzlabošanai tiek nosaukts arī atbalsts prakses uzsākšanai jaunajiem veterinārārstiem, atbalsts LBTU Veterinārajai klīnikai un priekšnoteikumu radīšana/atbalsts prakšu attīstībai produktīvo dzīvnieku veterinārijā specializētiem veterinārārstiem.

Apkopojot informāciju par veterinārmedicīniskās prakses iestāžu teritoriālo izvietojumu un to sniegtajiem pakalpojumiem, kā arī saskaņā ar eksperta viedokli, labākā pakalpojumu pieejamība ir Rīgas un Jelgavas apkārtnē, bet sliktākā – Latgales reģionā. Klientiem attālākos Latvijas reģionos veterinārmedicīnisko pakalpojumu saņemšana ir saistīta ar lieliem transporta izdevumiem.

4.2. Veterināro izdevumu analīze Latvijas mājāsaimniecībās

Saskaņā ar asociācijas “AnimalhealthEurope”⁷⁸ apkopoto informāciju, Eiropas mājāsaimniecību 2022. gada ar mājas/istabas dzīvniekiem saistītie izdevumi bija 28 miljardi eiro dzīvnieku barībai, 25 miljardi eiro ar dzīvnieku aprūpi saistītiem produktiem un pakalpojumiem un 4 miljardi eiro – veterinārajām zālēm⁷⁹.

Lai novērtētu veterināro zāļu un pakalpojumu izdevumu nozīmīgumu Latvijas mājāsaimniecību budžetos, izmantoti Centrālās statistikas pārvaldes dati par mājāsaimniecību patēriņa izdevumiem, kur analīzei ir pieejams izmaksu postenis “Veterinārie un citi pakalpojumi lolojumdzīvniekiem”. Ar šī izdevumu posteņa palīdzību var indikatīvi novērtēt Latvijas iedzīvotāju izdevumus mājas/istabas dzīvnieku veterinārajai aprūpei, tomēr jāņem vērā, ka izdevumu postenis iekļauj arī citus ar mājas/istabas dzīvniekiem sniegtiem pakalpojumiem saistītus izdevumus.

Sākot no 2015. gada, Latvijas mājāsaimniecību patēriņa izdevumi ir publicēti atbilstoši Eiropas individuālā patēriņa veidu klasifikācijai (ECOICOP⁸⁰), līdz ar to dati ir pieejami un salīdzināmi tikai par 2015., 2016. un 2019. gadiem. Tā kā gadījumu skaits izmaksu postenim “Veterinārie un citi pakalpojumi lolojumdzīvniekiem” ir neliels, nav arī iespējams iegūt datus reģionu līmenī un mājāsaimniecību kvintīļu grupās⁸¹.

4.15. attēlā apkopotā informācija par Latvijas mājāsaimniecību izdevumiem mājas/istabas dzīvnieku aprūpei norāda, ka šo izdevumu apjoms 2019. gadā Latvijā bija par 37% lielāks nekā 2015. gadā un veidoja 7,94 eiro uz vienu mājāsaimniecības locekli gadā, kamēr Latvijas pilsētās šis izdevumu postenis 2019. gadā bija palielinājies par 59%, salīdzinot ar 2015. gadu, un sasniedza 10,38 eiro uz vienu

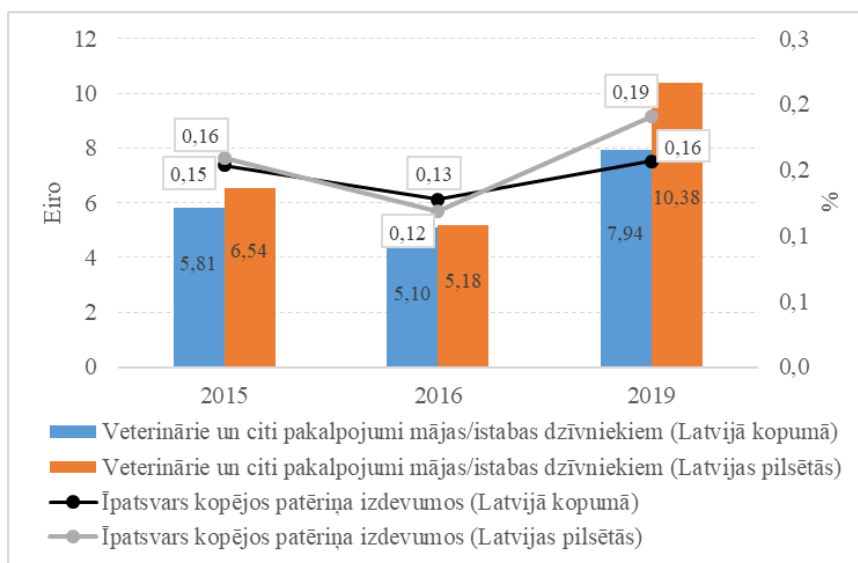
⁷⁸ Asociācija, kas pārstāv dzīvnieku zāļu, vakcīnu un citu dzīvnieku veselības produktu ražotājus Eiropā

⁷⁹ AnimalhealthEurope (2022). Pieejams: <https://animalhealtheuropa.eu/facts-and-figures/>

⁸⁰ *Angl.* European Classification of Individual Consumption according to Purpose

⁸¹ Saskaņā ar CSP pēc pieprasījuma sniegto informāciju

mājsaimniecības locekli gadā. Latvijas pilsētās mājas/istabas dzīvnieku aprūpei iedzīvotāji ir tērējuši lielākas summas nekā Latvijā vidēji. Ja 2015. gadā pilsētu mājsaimniecību tēriņi mājas/istabas dzīvnieku aprūpei bija par 13% lielāki nekā Latvijā kopumā, tad 2019. gadā tie jau par 31% pārsniedza Latvijas vidējos izdevumus mājas/istabas dzīvnieku aprūpei.

Avots: autoru veidots pēc CSP [MBI150]

4.15. attēls. Veterināro un citu pakalpojumu izdevumi mājas/istabas dzīvniekiem, rēķinot uz vienu mājsaimniecības locekli gadā, Latvijā 2015., 2016. un 2019. gadā, eiro

Lai gan mājas/istabas dzīvnieku aprūpes izdevumu īpatsvars 2019. gadā bija pieaudzis, salīdzinot ar 2015. un 2016. gadu, tomēr šie izdevumi veido salīdzinoši mazu daļu no kopējiem mājsaimniecību patēriņa izdevumiem, kas ietver visas preces un pakalpojumus. 2019. gadā kopējie patēriņa izdevumi, rēķinot uz vienu mājsaimniecības locekli gadā, bija 5075,4 eiro Latvijā kopumā un 5442,1 eiro pilsētu mājsaimniecībās. Līdz ar to veterināro un citu pakalpojumu izdevumi mājas/istabas dzīvniekiem Latvijas mājsaimniecībās kopumā veidoja tikai 0,16% no kopējiem patēriņa izdevumiem, rēķinot uz vienu mājsaimniecības locekli gadā. Pilsētās šis īpatsvars bija nedaudz augstāks – 0,19% no kopējiem patēriņa izdevumiem.

Jāņem vērā, ka mājas/istabas dzīvnieki tiek turēti tikai daļā no visām Latvijas mājsaimniecībām, kamēr CSP dati par šiem izdevumiem ir izdalīti uz visām Latvijas mājsaimniecībām, tādā veidā neatspoguļojot pareizo šo izdevumu lielumu tieši tajās mājsaimniecībās, kurās tiek turēti mājas/istabas dzīvnieki. Izmantojot FEDIAF datus par to mājsaimniecību skaitu, kurās Latvijā tiek turēti suņi un kaķi, kas ir visizplatītākās mājas/istabas dzīvnieku grupas (netiek ņemtas vērā citas mājas/istabas dzīvnieku grupas, piemēram, eksotiskie dzīvnieki), un CSP datus par mājsaimniecību un mājsaimniecības locekļu skaitu, var ļoti indikatīvi noteikt vienas mājsaimniecības gada izdevumus mājas/istabas dzīvnieku aprūpei.

Pamatojoties uz CSP datiem, 2019. gadā Latvijā bija 817,9 tūkst. mājsaimniecību ar 1,89 milj. iedzīvotāju un vidējo mājsaimniecības personu skaitu 2,31⁸². Tātad, ja veterināro un citu pakalpojumu izdevumi uz vienu mājsaimniecības locekli bija 7,94 eiro, kopumā 2019. gadā šim mērķim Latvijas mājsaimniecības tērēja vairāk nekā 15 milj. eiro. Saskaņā ar FEDIAF datiem Latvijā 2019. gadā 27% mājsaimniecību bija vismaz viens suns un 38% mājsaimniecību bija vismaz viens kaķis⁸³. Daļā mājsaimniecību tiek turēti gan suņi, gan kaķi, tāpēc ļoti indikatīvi var pieņemt, ka aptuveni pusei Latvijas mājsaimniecību ir kāds mājas/istabas dzīvnieks. Tātad indikatīvie tādas mājsaimniecības, kurā tiek turēti mājas/istabas dzīvnieki, izdevumi šo dzīvnieku aprūpei varētu būt 36,7 eiro gadā (15,88 (7,94/50% x 100%) eiro uz 1 mājsaimniecības locekli, kas reizināti ar vidējo personu skaitu mājsaimniecībā 2019. gadā (2,31)).

⁸² CSP [MVS010]

⁸³ FEDIAF. European Facts & Figures 2019. Pieejams: https://www.jardinerie-animalerie-fleuriste.fr/wp-content/uploads/2020/07/FEDIAF_Facts_and_Figures_2019_compressed.pdf

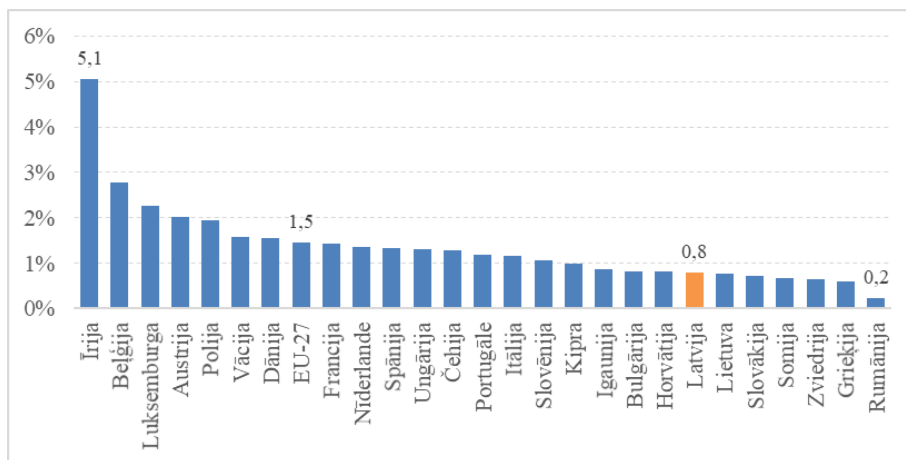
4.3. Veterināro izmaksu analīze Latvijas lauku saimniecībās

Lai noskaidrotu produktīvajiem dzīvniekiem izmantoto veterināro zāļu un pakalpojumu izmaksu nozīmīgumu Latvijas lauku saimniecībās, ir analizēti Eiropas Savienības Lauku saimniecību uzskaites datu tīklā (turpmāk FADN⁸⁴) ietilpstošo lauku saimniecību dati. Datu analīze par visām ES lauku saimniecībām ir veikta, lai novērtētu Latvijas situāciju, salīdzinājumā ar pārējām ES dalībvalstīm, bet Latvijas lauku saimniecību situāciju detalizētāk izvērtēta, izmantojot SUDAT (Lauku saimniecību uzskaites datu tīkls Latvijā, kas veidots, pamatojoties uz ES FADN principiem un pamatnostādņēm)⁸⁵ datus. FADN ir vienīgais mikroekonomikas datu avots, kas balstīts uz saskaņotiem grāmatvedības principiem. FADN ir balstīts uz valstu apsekojumiem un aptver tikai ES lauku saimniecības, kuras to lieluma dēļ var uzskatīt par komerciālām. Izmantotās metodoloģijas mērķis ir sniegt reprezentatīvus datus atbilstoši trim kategorijām: reģions, ekonomiskais lielums un saimniecības veids⁸⁶.

4.3.1. FADN datu analīze

FADN datu analīzei ir pieejams izmaksu postenis “Veterinārās izmaksas”, kas iekļauj veterināro pakalpojumu un zāļu izmaksas. Veterinārās izmaksas tiek analizētas kopējo izmaksu sastāvā, kas ietver visas ar ražošanu saistītās izmaksas – t.sk. mainīgās izmaksas, pieskaitāmās izmaksas, pamatlīdzekļu nolietojumu un ārējās izmaksas, kā arī attiecinātas pret saimniecību neto ienākumiem. Saimniecību neto ienākumi ir atlīdzība par ģimenes fiksētajiem ražošanas faktoriem (darbs, zeme un kapitāls) un atalgojums uzņēmēja riskiem (zaudējumi/peļņa) pārskata gadā⁸⁷.

Analizējot FADN saimniecību kopējos datus, var secināt, ka veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā ES lauku saimniecībās 2021. gadā svārstījās robežās no 0,2% Rumānijā līdz 5,1% Īrijā. Latvijas lauku saimniecībās veterināro izmaksu īpatsvars ir salīdzinoši zems – tikai 0,8%, kas ir zemāks nekā ES-27 valstīs vidēji (1,5%) un līdzīgs pārējām Baltijas valstīm (Lietuvā 0,8%, Igaunijā 0,9%) (4.16. attēls).

Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

4.16. attēls. Veterināro izmaksu īpatsvars ES⁸⁸ FADN saimniecību kopējo izmaksu struktūrā 2021. gadā, %

⁸⁴ *Engl.* Farm Accountancy Data Network

⁸⁵ Agrosursus un ekonomikas institūts (2021). SUDAT rokasgrāmata. Pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

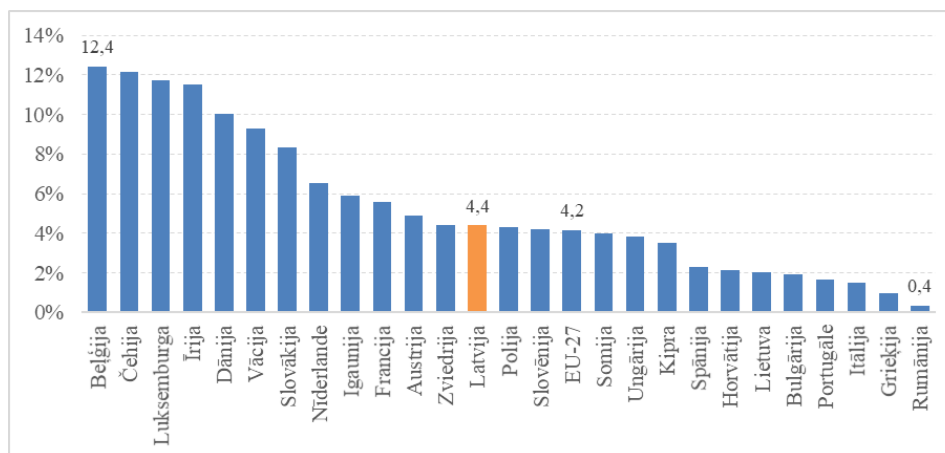
⁸⁶ European Commission. Farm accountancy data network. Pieejams: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/farm-structures-and-economics/fadn_en

⁸⁷ European Commission (2022). RI/CC 1750 Definitions of Variables used in FADN standard results. Committee for Farm Accountancy Data network (FADN). European Commission Directorate General for Agriculture and Rural Development. Pieejams: https://fadn.pl/wp-content/uploads/2021/02/RICC_1750_Standard_Results.pdf

⁸⁸ *Piezīme: Nav pieejami dati par Maltu.*

Analizējot veterināro izmaksu īpatsvaru kopējās izmaksās ES valstīs periodā no 2014. gada līdz 2021. gadam, var secināt, ka vidējie rādītāji šajā laika periodā nav būtiski mainījušies, un veterināro izmaksu īpatsvars ES-27 kopumā saglabājies 1,5% robežās. Pusei ES dalībvalstu veterināro izmaksu īpatsvars 2021. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, ir pieaudzis (visbūtiskāk Kiprā un Grieķijā), bet pusei – samazinājies (visbūtiskāk Rumānijā un Horvātijā) (4. pielikums). Saskaņā ar FADN datiem veterināro izmaksu lielums 2014.-2021. gada periodā Latvijā ir palielinājies par 14% (no 622 eiro uz 708 eiro), bet kopējās izmaksas – par 50% (no 59,4 tūkst. eiro uz 88,9 tūkst. eiro), kā rezultātā veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu struktūrā nedaudz samazinājies – no 1% 2014. gadā uz 0,8% 2021. gadā.

Analizējot kopējos FADN saimniecību datus par veterināro izmaksu nozīmīgumu attiecībā pret saimniecību neto ienākumiem, var secināt, ka arī šis rezultāts 2021. gadā ir svārstījies plašās robežās – no 0,4% Rumānijā līdz 12,4% Beļģijā. Latvijā veterināro izmaksu attiecība pret saimniecību neto ienākumiem 2021. gadā (4,2%) bija līdzīga ES-27 vidējam rādītājam (4,4%) (4.17. attēls).

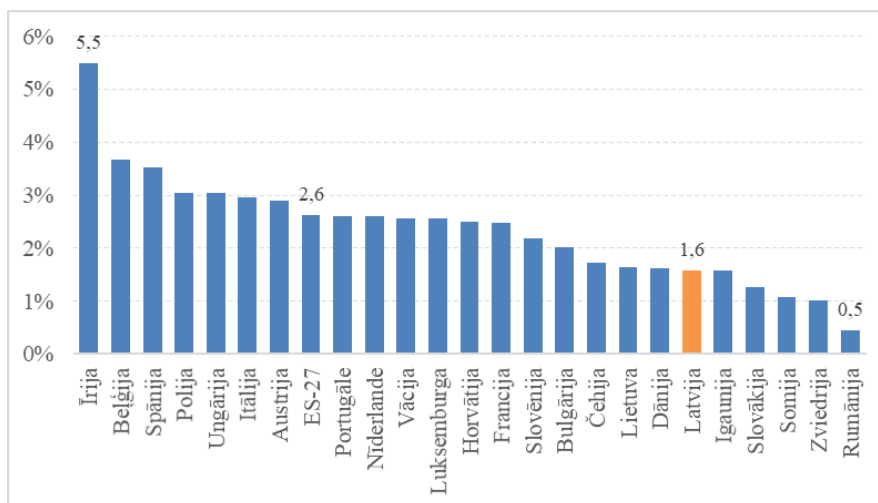
Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

4.17. attēls. Veterinārās izmaksas pret saimniecību neto ienākumiem ES⁸⁹ FADN saimniecībās 2021. gadā, %

Precīzāku informāciju sniedz FADN lauku saimniecību datu analīze dažādās saimniecību specializācijas grupās. Veterinārās izmaksas ir nozīmīgāks izmaksu postenis saimniecībām ar lopkopības specializāciju, tāpēc, izmantojot FADN saimniecību 8 specializācijas virzienu grupējumu, veterināro izmaksu īpatsvars kopējās izmaksās un, attiecinot pret saimniecību neto ienākumiem, ir novērtēts specializācijas virzienos “Piena lopkopības specializācija”, “Ganību mājlopu audzēšanas specializācija”, kā arī virzienā “Jaukta specializācija”. Analīze specializācijas grupā “Graudēdāji” nav veikta, jo nav pieejami Latvijas dati par veterināro izmaksu lielumu.

Piena lopkopības specializācijas saimniecību grupā veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā ir augstāks nekā visās saimniecībās vidēji (ES-27 2,6%). Arī Baltijas valstu rādītājs šajā saimniecību specializācijas grupā ir augstāks nekā visās saimniecībās vidēji un visās trijās valstīs veido 1,6% no kopējām izmaksām (4.18. attēls).

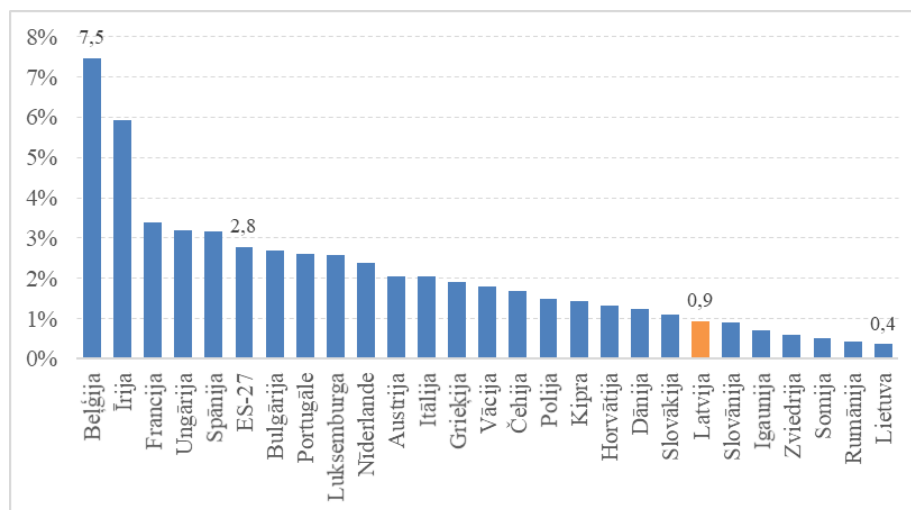
⁸⁹ Piezīme: Nav pieejami dati par Maltu.

Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

4.18. attēls. Veterināro izmaksu īpatsvars ES⁹⁰ FADN piena lopkopības specializācijas saimniecību kopējo izmaksu struktūrā 2021. gadā, %

Arī ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībām veterināro izmaksu nozīme kopējo izmaksu sastāvā ir lielāka nekā visām saimniecībām vidēji – tie ir 2,8% no kopējām izmaksām ES-27, un 0,9% no kopējām izmaksām Latvijā. Igaunijā un Lietuvā ganāmo mājlopu veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā ir zemāks – attiecīgi 0,7% un 0,4% (4.19. attēls).

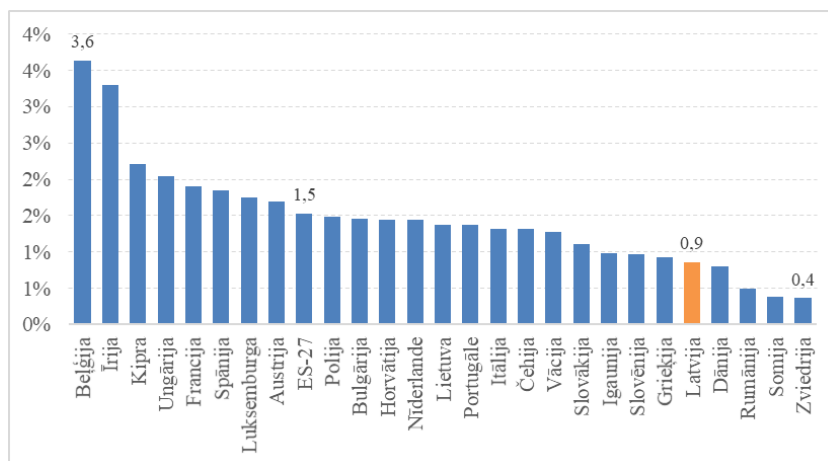
Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

4.19. attēls. Veterināro izmaksu īpatsvars ES⁹¹ FADN ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecību kopējo izmaksu struktūrā 2021. gadā, %

Jauktas specializācijas saimniecību grupā ES-27 veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā ir tāds pats kā visām saimniecībām vidēji – 1,5%, kamēr Latvijā tas ir nedaudz augstāks nekā visām saimniecībām kopumā (0,9%) (4.20. attēls). Jāatzīmē, ka Lietuvā un Igaunijā jauktas specializācijas saimniecībās veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā ir augstāks nekā Latvijā (attiecīgi 1,4% un 1%).

⁹⁰ Piezīme: Nav pieejami dati par Grieķiju, Kipru un Maltu.

⁹¹ Piezīme: Nav pieejami dati par Maltu.

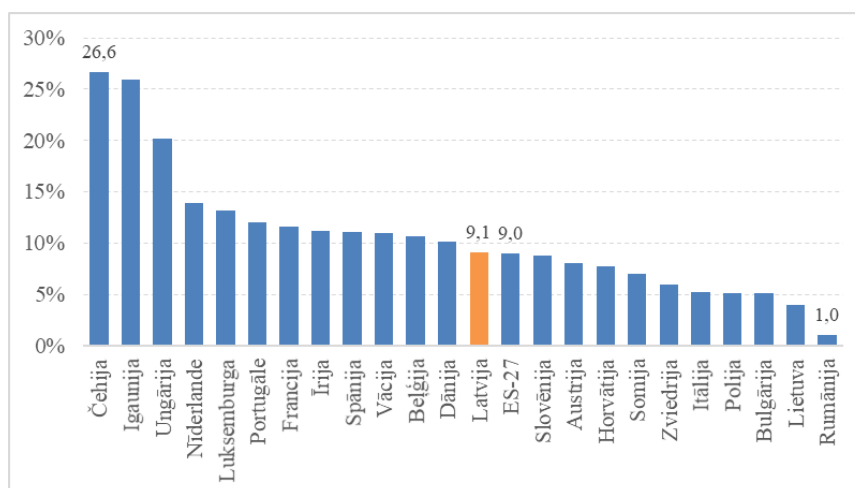
Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams:
<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

4.20. attēls. Veterināro izmaksu īpatsvars ES⁹² FADN jauktas specializācijas saimniecību kopējo izmaksu struktūrā 2021. gadā, %

Var secināt, ka arī dažādās lopkopības specializācijas saimniecību grupās veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu struktūrā Latvijā ir zemāks nekā ES-27 vidēji, un Latvija ierindojas 5-7 ES valstu grupā ar zemāko veterināro izmaksu īpatsvaru kopējo izmaksu sastāvā.

Atšķirīga situācija dažādās lopkopības specializācijas saimniecību grupās veidojas, izvērtējot FADN datus par veterināro izmaksu attiecību pret saimniecību neto ienākumiem.

Piena specializācijas saimniecību grupā veterinārās izmaksas, attiecinot pret saimniecības ienākumu, veido tikai 1% Rumānijā un 26% Čehijā un Igaunijā (4.21. attēls). Latvijas rezultāts šajā saimniecību specializācijas grupā ir tuvs ES-27 vidējam rādītājam (9,1%). Baltijas valstu rādītāji piena lopkopības saimniecību specializācijas grupā ir atšķirīgi un galvenie iemesli ir būtiskās atšķirības piena lopkopības saimniecību ienākumu un veterināro izmaksu apjomā. Igaunijā 2021. gadā piena lopkopības saimniecību ienākumi (44 tūkst. eiro) vairākas reizes pārsniedza ienākumu apjomu Lietuvā un Latvijā (attiecīgi 17,7 un 12,7 tūkst. eiro), bet veterināro izmaksu lielums Igaunijā (11,4 tūkst. eiro) bija 10 reizes lielāks nekā Latvijā un 16 reizes lielāks nekā Lietuvā.

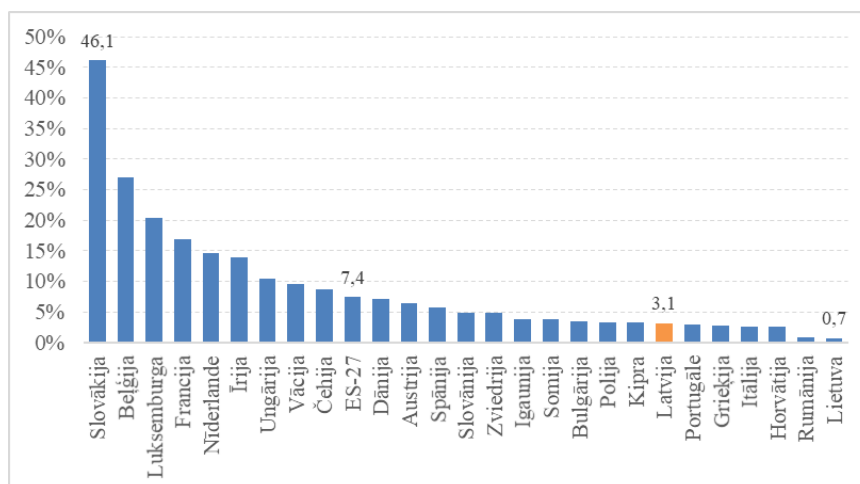
Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams:
<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

4.21. attēls. Veterinārās izmaksas pret saimniecību neto ienākumu ES⁹³ FADN piena lopkopības specializācijas saimniecībās 2021. gadā, %

⁹² Piezīme: Nav pieejami dati par Maltu.

⁹³ Piezīme: Nav pieejami dati par Grieķiju, Kipru, Maltu un Slovākiju.

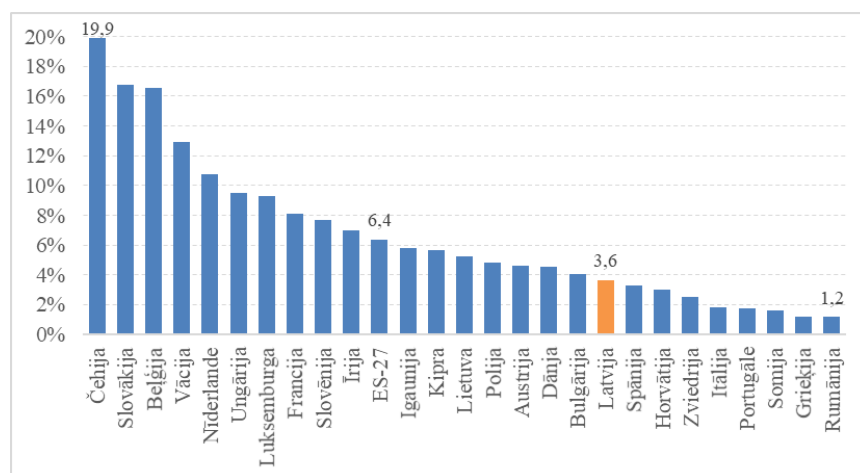
Ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībās veterināro izmaksu attiecība pret saimniecību neto ienākumiem ES valstīs svārstās vēl plašākās robežās. Visās Baltijas valstīs veterinārās izmaksas pret saimniecību neto ienākumiem (Igaunija 5,9%, Latvija 4,4%, Lietuva 2%) ir zemākas nekā ES-27 valstīs vidēji (7,4%) (4.22. attēls).

Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

4.22. attēls. Veterinārās izmaksas pret saimniecību neto ienākumu ES⁹⁴ FADN ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībās 2021. gadā, %

Jauktas specializācijas saimniecībām veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecības svārstības ir mazākā amplitūdā. Latvijā veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākuma attiecība (3,6%) ir zemāka nekā ES-27 vidēji (6,4%), un arī pārējās Baltijas valstīs šis rādītājs ir nedaudz zemāks par ES-27 rezultātu – attiecīgi 5,2% Lietuvā un 5,8% Igaunijā (4.23. attēls).

Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

4.23. attēls. Veterinārās izmaksas pret saimniecību neto ienākumu ES⁹⁵ FADN jauktas specializācijas saimniecībās 2021. gadā, %

Kopumā var secināt, ka lopkopības specializācijas saimniecībās arī veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība Latvijā ir tuva vai zemāka par ES-27 vidējo rādītāju un līdzīga pārējo Baltijas valstu sniegumam (izņemot piena lopkopības specializācijas saimniecību grupu).

⁹⁴ Piezīme: Nav pieejami dati par Maltu.

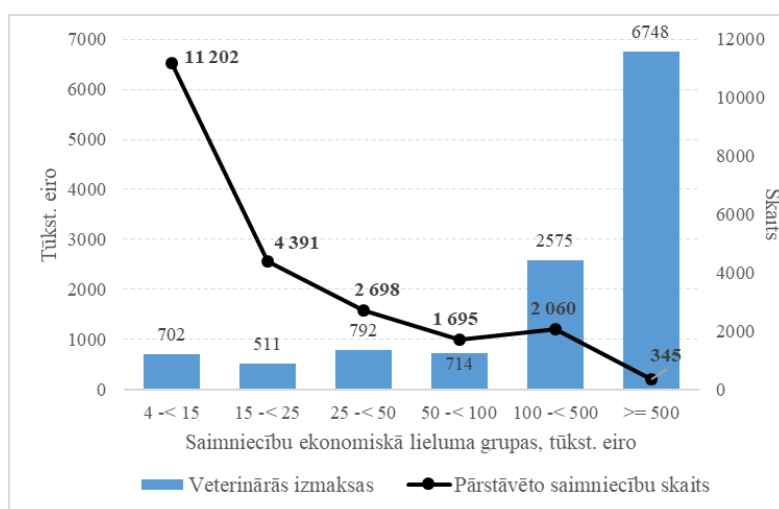
⁹⁵ Piezīme: Nav pieejami dati par Maltu.

4.3.2. SUDAT datu analīze

SUDAT datu ietvaros analīzei ir pieejams izmaksu postenis “Apsēklošana un veterinārās izmaksas” (turpmāk – veterinārās izmaksas), kurš līdzīgi kā FADN datu analīzē, ir attiecināts gan pret saimniecību kopējām izmaksām, gan pret saimniecību neto ienākumiem. Analīze ir veikta visu saimniecību grupā, kā arī detalizētāk saimniecībās ar lopkopības specializāciju – “Piena lopkopības specializācija”, “Ganību mājlopu audzēšanas specializācija”, “Cūkkopība, putnkopība” un “Jaukta lopkopība”, kā arī grupā “Jaukta specializācija”.

Ekonomiskais lielums ir visu saimniecības ražošanas nozaru standarta izlaides kopsūma. Šo lielumu izmanto, lai varētu savstarpēji salīdzināt ražošanas struktūras ziņā atšķirīgas saimniecības (dažādas audzējamās kultūras, sējumu platības, mājlopu grupas un skaits tajās) un to darbības rezultātus. Saimniecību ekonomisko lielumu izsaka eiro. Katra dalībvalsts nosaka savu ekonomiskā lieluma sliekšni - Latvijas lauku saimniecību ekonomiskā lieluma sliekšnis ir 4000 eiro un Latvijā SUDAT saimniecības iedala sešās ekonomiskā lieluma klasēs⁹⁶.

Veterināro izmaksu lielums. SUDAT aptver visa veida Latvijas lauksaimniecības produkcijas ražotājus, atlasot saimniecības ar stratificēto gadījumu izlases metodi⁹⁷. Līdz ar to SUDAT uzskaites datu tīklā iekļauto saimniecību izlases datus var izmantot pārrēķinam Latvijas lauku saimniecību līmenī (SUDAT 1000 izlases saimniecību kopējais pārstāvēto saimniecību skaits ir 22 390 saimniecības 2021. gadā), reizinot SUDAT izlases grupas saimniecību datus ar visu attiecīgā profila Latvijas lauku saimniecību skaitu. 4.24. attēlā ir atspoguļoti veterināro izmaksu pārrēķina rezultāti saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs. 2021. gadā Latvijas lauku saimniecības ar ekonomisko lielumu, sākot no 4000 eiro, par veterinārajiem pakalpojumiem un zālēm iztērēja kopumā 12,04 milj. eiro, no kuriem lielākā daļa izdevumu – 6,75 milj. eiro vai 56% veidojās lielāko saimniecību klasē (ar ekonomisko lielumu virs SI 500 000 eiro), kas pārstāv tikai 1,5% no kopējā saimniecību skaita.

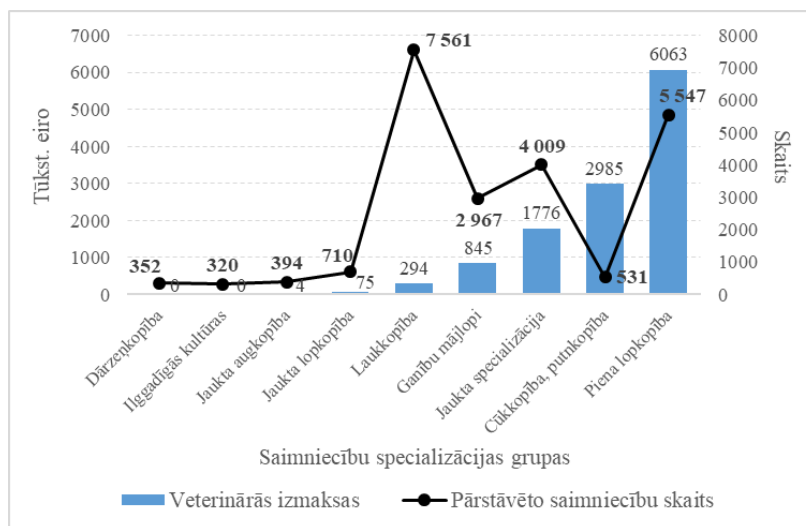
Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

4.24. attēls. Veterinārās izmaksas un saimniecību skaits dažādās Latvijas lauku saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs 2021. gadā, pārrēķinam izmantojot SUDAT izlases saimniecību datus

Līdzīgā veidā, veicot pārrēķinu no SUDAT izlases saimniecību datiem uz visām to pārstāvētajām Latvijas lauku saimniecībām dažādās saimniecību specializācijas grupās (4.25. attēls), var secināt, ka lielākās veterinārās izmaksas veidojās piena lopkopības un cūkkopības un putnkopības specializācijas saimniecību grupās (attiecīgi 6 milj. eiro vai 50% un 3 milj. eiro vai 25% no visām veterinārajām izmaksām). Piena lopkopības saimniecības 2021. gadā pārstāvēja 25% no kopējā saimniecību skaita, kamēr cūkkopības un putnkopības saimniecības – tikai 2%.

⁹⁶ Agroresursu un ekonomikas institūts (2021). Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla metodika. Pieejams: <https://sudat.arei.lv/pub/SUDAT%20metodika.pdf>

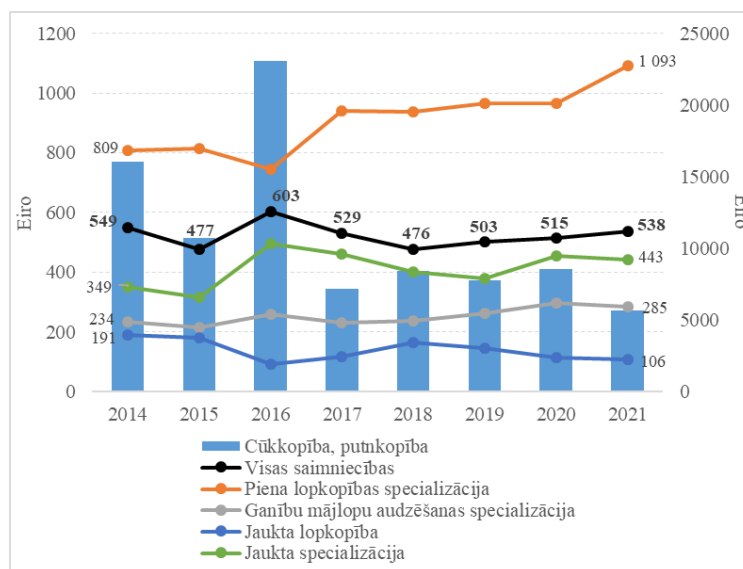
⁹⁷ Agroresursu un ekonomikas institūts (2021). SUDAT Rokasgrāmata. Pieejams: https://sudat.arei.lv/pub/rokasgramata_2021.pdf

Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

4.25. attēls. Veterinārās izmaksas un saimniecību skaits dažādās Latvijas lauku saimniecību specializācijas grupās 2021. gadā, pārrēķinam izmantojot SUDAT izlases saimniecību datus

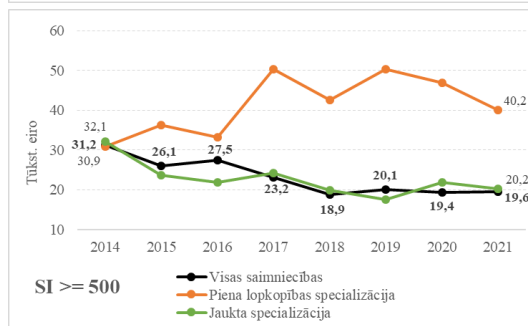
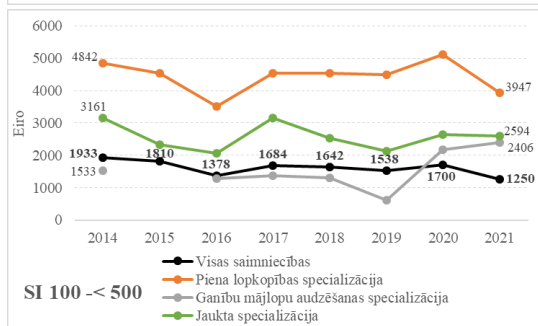
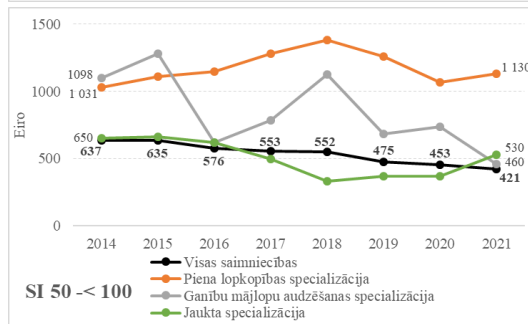
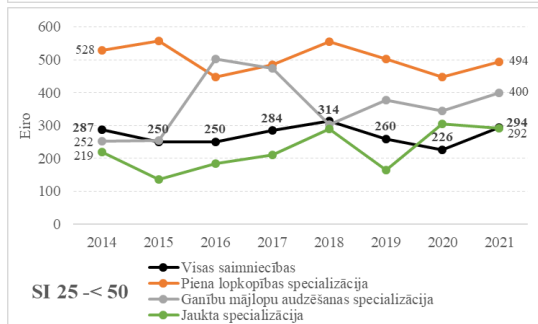
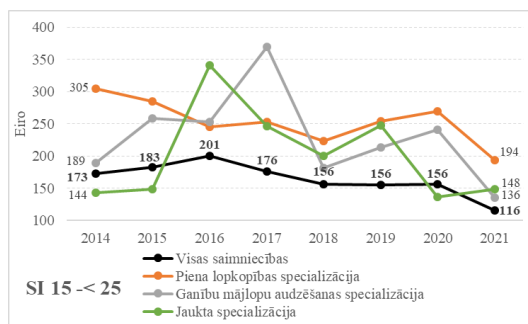
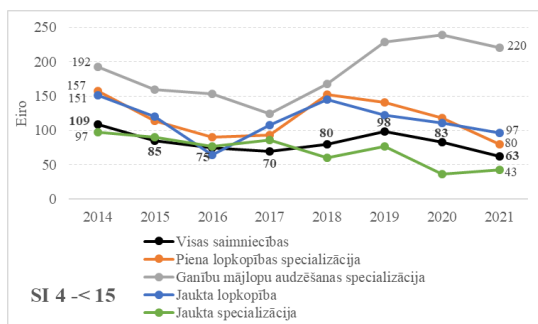
4.26. attēlā apkopots veterināro izmaksu apjoms vidēji saimniecībā dažādās SUDAT saimniecību specializācijas grupās un to apmērs ievērojami atšķiras. 2021. gadā veterināro izmaksu lielums bija robežās no 106 eiro gadā jauktas lopkopības saimniecībās līdz pat 5624 eiro gadā cūkkopības un putnkopības saimniecībās. Visās saimniecībās vidēji veterināro izmaksu apjoms laika periodā kopš 2014. gada ir palicis gandrīz nemainīgs (-2%) un 2021. gadā sasniedzis 538 eiro gadā. Šajā laika periodā ievērojami ir samazinājušās veterinārās izmaksas cūkkopības, putnkopības un jauktas lopkopības saimniecībās (attiecīgi gandrīz 3 reizes un gandrīz 2 reizes), savukārt palielinājušās veterinārās izmaksas ganību mājlopu audzēšanas, jauktas specializācijas un piena lopkopības specializācijas saimniecībās (attiecīgi par 21%, 27% un 35%).

Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

4.26. attēls. Veterinārās izmaksas vidēji saimniecībā dažādās specializācijas SUDAT saimniecību grupās 2014.-2021. gadā, eiro

Nākamajā attēlā ir apkopotas veterinārās izmaksas dažādās specializācijas saimniecībās dažāda saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs (4.27. attēls).

Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

4.27. attēls. Veterinārās izmaksas dažādās ekonomiskā lieluma SUDAT saimniecību klasēs 2014.-2021. gadā, eiro

Veterināro izmaksu lielums dažādās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs ir būtiski atšķirīgs. Vislielākās veterinārās izmaksas ir cūkkopības un putnkopības saimniecībās, tomēr par šīm saimniecībām nav pieejami dati saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs, tāpēc 4.27. attēlā šīs saimniecības nav iekļautas. Ja pēc ekonomiskā lieluma mazāko saimniecību klasē lielākās veterinārās izmaksas bijušas ganāmo mājlopu audzēšanas saimniecībās, tad, sākot no klases ar ekonomisko lielumu SI 15 000 < 25 000 eiro, vislielākās veterinārās izmaksas ir piena lopkopības specializācijas saimniecībās. Piena lopkopības saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu SI 100 000 < 500 000 eiro veterinārās izmaksas pat vairāk nekā trīs reizes pārsniedz veterināro izmaksu apmēru visās saimniecībās vidēji.

Veicot analīzi dažādās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs, var secināt, ka gandrīz visās klasēs vidējais visu saimniecību veterināro izmaksu lielums laika periodā kopš 2014. gada ir samazinājies, pie tam samazinājums ir būtisks – no 33% saimniecību klasē ar ekonomisko lielumu SI 15 000 < 25 000 eiro līdz 42% saimniecībās ar ekonomisko lielumu SI 4 000 < 15 000 eiro. Izņēmums ir tikai ekonomiskā lieluma klase SI 25 000 < 50 000 eiro, kurā veterināro izmaksu apjoms visās saimniecībās vidēji ir saglabājies gandrīz nemainīgs (+2% 2021. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu).

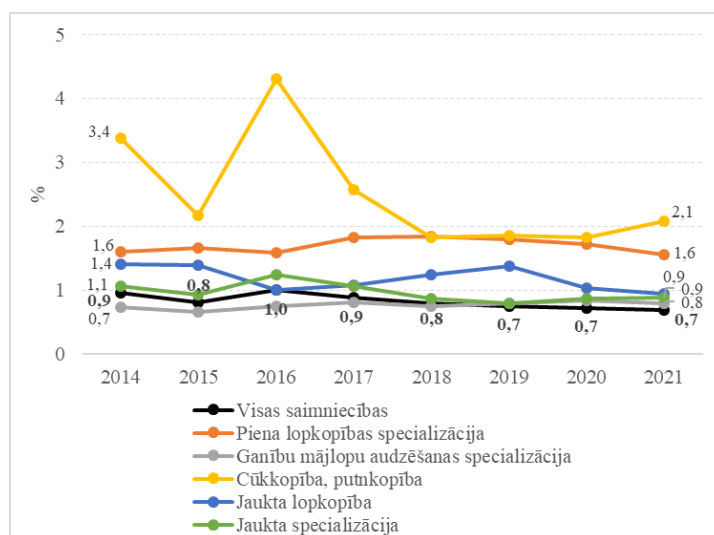
Piena lopkopības specializācijas saimniecību grupā 2021. gadā veterināro izmaksu lielums dažādās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs bija krasi atšķirīgs – no 80 eiro mazāko saimniecību klasē līdz 40,2 tūkst. eiro saimniecību klasē ar SI >=500 000 eiro. Vairumā pēc ekonomiskā lieluma mazāko saimniecību klasēs veterinārās izmaksas ir samazinājušās - lielākais izmaksu samazinājums vērojams abās mazāko saimniecību klasēs – attiecīgi par 49% un 36%. Veterināro izmaksu pieaugums vērojams lielāku saimniecību klasēs - ar ekonomisko lielumu SI 50 000 < 100 000 un SI >=500 000 eiro (attiecīgi

par 10% un 30%), un to pieaugums ir noteicis kopējo veterināro izmaksu pieaugumu piena lopkopības saimniecībās vidēji.

Ganāmo mājlopu audzēšanas specializācijas grupā veterināro izmaksu lielums 2021. gadā svārstījās mazākā amplitūdā nekā piena lopkopības specializācijas saimniecībās – no 220 eiro mazākajās saimniecībās līdz 2406 eiro saimniecību ekonomiskā lieluma klasē ar SI 100 000 -< 500 000 eiro. Dažādās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs situācija ir atšķirīga un nav vērojama izmaksu izmaiņu tendence, kas būtu saistāma ar saimniecību ekonomisko lielumu. Veterināro izmaksu palielinājums analizētā perioda laikā vērojams saimniecību klasēs ar ekonomisko lielumu SI 4 000 -< 15 000, SI 25 000 -< 50 000 un SI 100 000 -< 500 000 eiro (attiecīgi par 14%, 59% un 57%), bet abās pārējās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs veterinārās izmaksas ir ievērojami samazinājušās (par 28% saimniecībās ar SI 15 000 -< 25 000 eiro un par 58% saimniecībās ar SI 50 000 -< 100 000 eiro). Saimniecības ar SI >=500 000 šajā saimniecību specializācijas grupā nav pārstāvētas.

Informācija par visām saimniecību ekonomiskā lieluma klasēm vēl ir pieejama jauktas specializācijas saimniecību grupā, kurā veterināro izmaksu lielums 2021. gadā bija robežās no 43 eiro mazākajās saimniecībās līdz 20,2 tūkst. eiro saimniecībās ar SI >= 500 000 eiro. Šajā grupā izmaksu pieaugums vērojams tieši vidēja ekonomiskā lieluma saimniecību klasēs – ar SI 15 000 -< 25 000 un SI 25 000 -< 50 000 eiro (attiecīgi par 3% un 34%), kamēr pārējās gan mazāka, gan lielāka ekonomiskā lieluma klasēs veterinārās izmaksas ir samazinājušās – visvairāk pašu mazāko un pašu lielāko saimniecību klasēs (attiecīgi 2,3 reizes un par 37% 2021. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu).

Veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā. Detalizētāku informāciju par veterināro izmaksu nozīmīgumu var iegūt, analizējot to īpatsvaru Latvijas lauku saimniecību kopējo izmaksu struktūrā (4.28. attēls).

Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

4.28. attēls. Veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā dažādas specializācijas SUDAT saimniecību grupās 2014.-2021. gadā, %

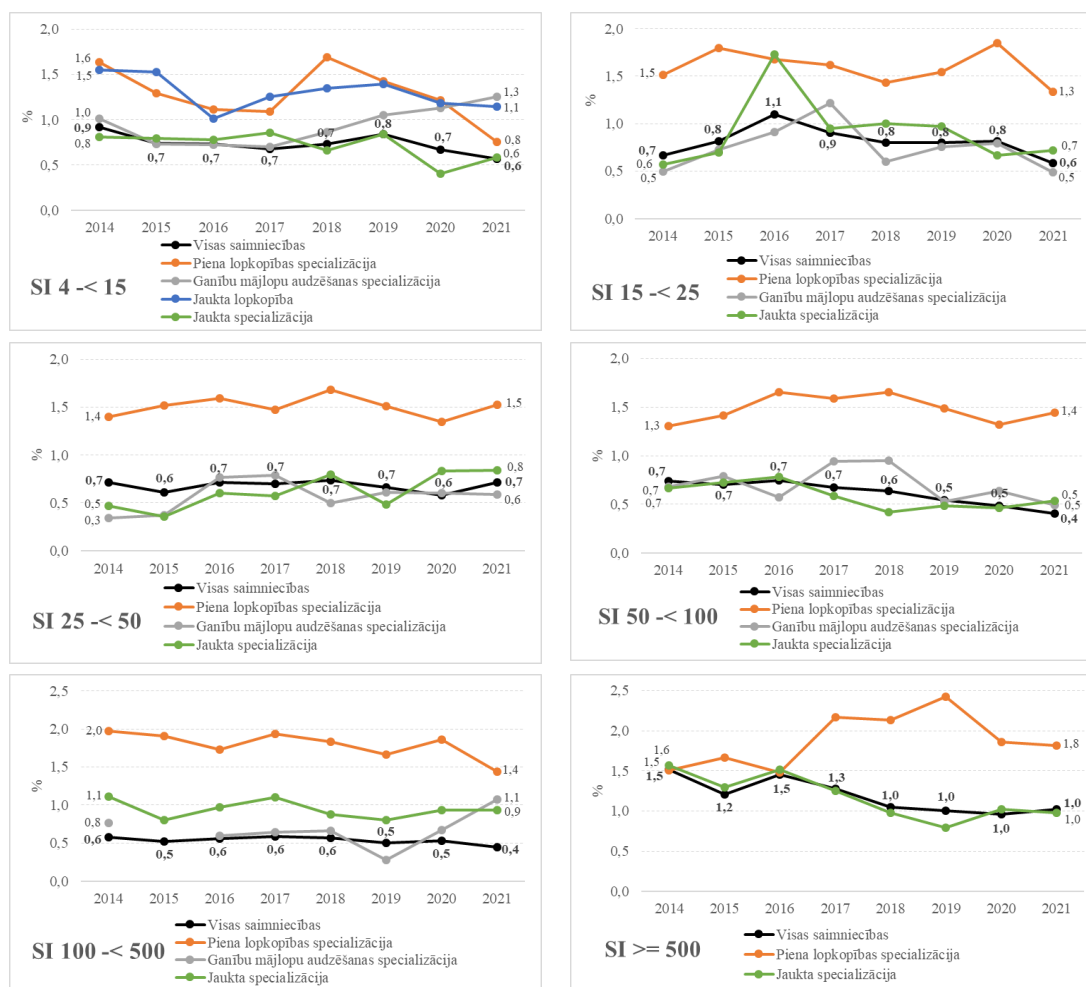
2021. gadā veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu struktūrā svārstījās robežās no 0,8% ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās līdz 2,1% cūkkopības un putnkopības saimniecībās un lielāks šo izmaksu īpatsvars ir saimniecību specializācijas grupās ar lielāko veterināro izmaksu apmēru (cūkkopības un putnkopības saimniecībās, kā arī piena lopkopības specializācijas saimniecībās). Veterināro izmaksu īpatsvars visās saimniecībās vidēji analizētā perioda laikā ir samazinājies no 0,9% uz 0,7% un to ir veicinājis kopējo izmaksu pieaugums (par 35%, sasniedzot 77,8 tūkst. eiro 2021. gadā). Veterināro izmaksu īpatsvars ir samazinājies arī gandrīz visās saimniecību specializācijas grupās vidēji, izņemot ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecības, kurās tas 2021. gadā ir palielinājies par 8%, salīdzinot ar 2014. gadu. Lielākais veterināro izmaksu īpatsvara samazinājums 2021. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, vērojams cūkkopības un putnkopības, kā arī jauktas lopkopības saimniecībās (attiecīgi par 1,3 pp vai 39% un par 0,5 pp vai 33%). Veterināro izmaksu īpatsvara samazinājumam ir divi galvenie iemesli – vai nu kopējo izmaksu pieaugums pārsniedz veterināro izmaksu pieauguma

apjomu (piena lopkopība un jaukta specializācija), vai nu kopējo izmaksu kritums ir mazāks nekā veterināro izmaksu kritums (cūkkopība, putnkopība un jaukta lopkopība) (4.1. tabula).

4.1. tabula. Kopējo un veterināro izmaksu un veterināro izmaksu īpatsvara izmaiņas dažādās SUDAT specializācijas saimniecību grupās 2021. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, %⁹⁸

Saimniecību specializācijas grupa	Kopējo izmaksu izmaiņas, %	Veterināro izmaksu izmaiņas, %	Veterināro izmaksu īpatsvara izmaiņas, %
Visas saimniecības	+35%	-2%	-27%
Piena lopkopības specializācija	+39%	+35%	-3%
Ganību mājlopu audzēšanas specializācija	+12%	+21%	+8%
Cūkkopība, putnkopība	-43%	-65%	-39%
Jaukta lopkopība	-18%	-45%	-33%
Jaukta specializācija	+54%	+27%	-18%

Nākamajā attēlā ir apkopots veterināro izmaksu īpatsvars dažādās specializācijas saimniecībās dažāda saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs (4.29. attēls). Arī šajā attēlā nav iekļautas cūkkopības un putnkopības saimniecības, par kurām dati saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs nav pieejami.

Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

⁹⁸ Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

4.29. attēls. Veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā dažādās ekonomiskā lieluma SUDAT saimniecību klasēs 2014.-2021. gadā, %

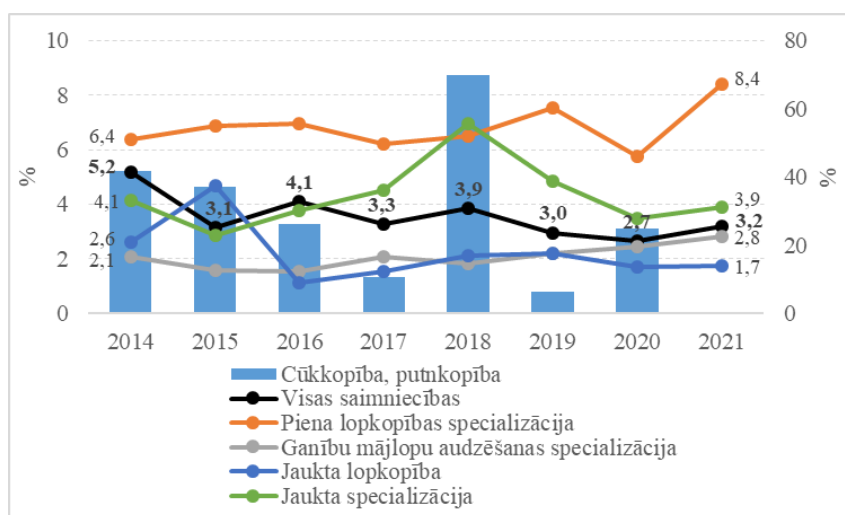
4.29. attēlā apkopotajās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs vislielākais veterināro izmaksu īpatsvars 2021. gadā bija piena lopkopības specializācijas saimniecībām (izņēmums ir tikai mazākā saimniecību ekonomiskā lieluma klase, kurā lielākais veterināro izmaksu īpatsvars bija ganāmo mājlopu un jauktas lopkopības saimniecībām). Veterināro izmaksu īpatsvars visu ekonomiskā lieluma klašu saimniecībās vidēji ir samazinājies, izņemot ekonomiskā lieluma klasi SI 25 000 -< 50 000 eiro, kurā īpatsvars saglabājies nemainīgs. Lielākais veterināro izmaksu īpatsvara samazinājums vērojams saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs SI 50 000 -< 100 000 un 4 000 -< 15 000 eiro (attiecīgi par 45% un 39%).

Piena lopkopības specializācijas saimniecību grupā veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā 2021. gadā bija robežās no 0,8% mazāko saimniecību klasē līdz 1,8% saimniecību ekonomiskā lieluma klasē ar SI \geq 500 000 eiro. Piena lopkopības saimniecībām vērojama veterināro izmaksu īpatsvara samazināšanās tendence mazo ekonomiskā lieluma saimniecību klasēs un palielināšanās lielāko klašu grupā, ko var skaidrot ar nozarē noteikojamiem intensifikācijas procesiem. Vislielākais veterināro izmaksu īpatsvara kritums kopējo izmaksu struktūrā bija mazāko saimniecību klasē ar SI 4 000 -< 15 000 eiro – vairāk nekā divas reizes 2021. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu. Saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs, sākot ar SI 25 000 eiro, veterināro izmaksu īpatsvars ir palielinājies (izņēmums ir ekonomiskā lieluma klase ar SI 100 000 -< 500 000 eiro, kurā īpatsvars ir samazinājies par 27%).

Ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībās vislielākais veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā 2021. gadā bija mazākajā saimniecību lieluma klasē – 1,3%, bet lielākās saimniecībās tas bija 0,5-0,6% robežās līdz 1,1% no kopējām izmaksām saimniecību ekonomiskā lieluma klasē ar SI 100 000 -< 500 000 eiro. Šajā saimniecību specializācijas grupā arī veterināro izmaksu īpatsvaram nav izteiktas ar saimniecību ekonomisko lielumu saistītas tendences. Veterināro izmaksu īpatsvars ir palielinājies saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs ar SI 4 000 -< 15 000, 25 000 -< 50 000 un SI 100 000 -< 500 000 eiro (attiecīgi par 24%, 71% un 40%). Savukārt saimniecību ekonomiskā lieluma klasē ar SI 15 000 -< 25 000 eiro tas ir saglabājies gandrīz nemainīgs (-2%), bet klasē ar SI 50 000 -< 100 000 eiro samazinājies par 28%.

Jauktas specializācijas saimniecībās veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā 2021. gadā pakāpeniski palielinās – no 0,6% mazāko saimniecību klasē līdz 1% no kopējām izmaksām saimniecību ekonomiskā lieluma klasē ar SI \geq 500 000 eiro. Šajā saimniecību specializācijas grupā saglabājas tāda pati tendence kā veterināro izmaksu lielumam – veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu sastāvā ir palielinājies tieši vidēja saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs – ar SI 15 000 -< 25 000 un SI 25 000 -< 50 000 eiro (attiecīgi par 26% un 80%), bet pārējās ekonomiskā lieluma klasēs veterināro izmaksu īpatsvars ir samazinājies (lielākais samazinājums mazo saimniecību klasē ar SI 4 000 -< 15 000 eiro – par 28%).

Veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība. Informāciju par veterināro izmaksu nozīmīgumu sniedz arī veterināro izmaksu attiecība pret Latvijas lauku saimniecību neto ienākumiem (4.30. attēls).

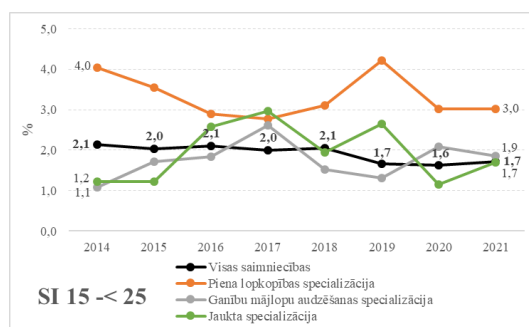
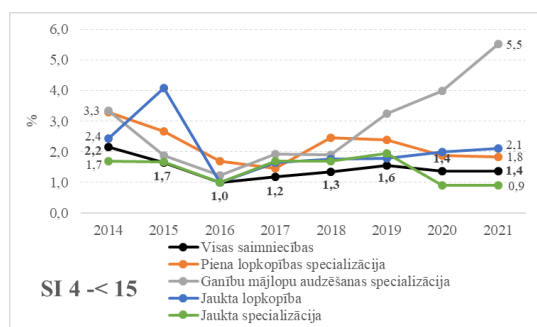

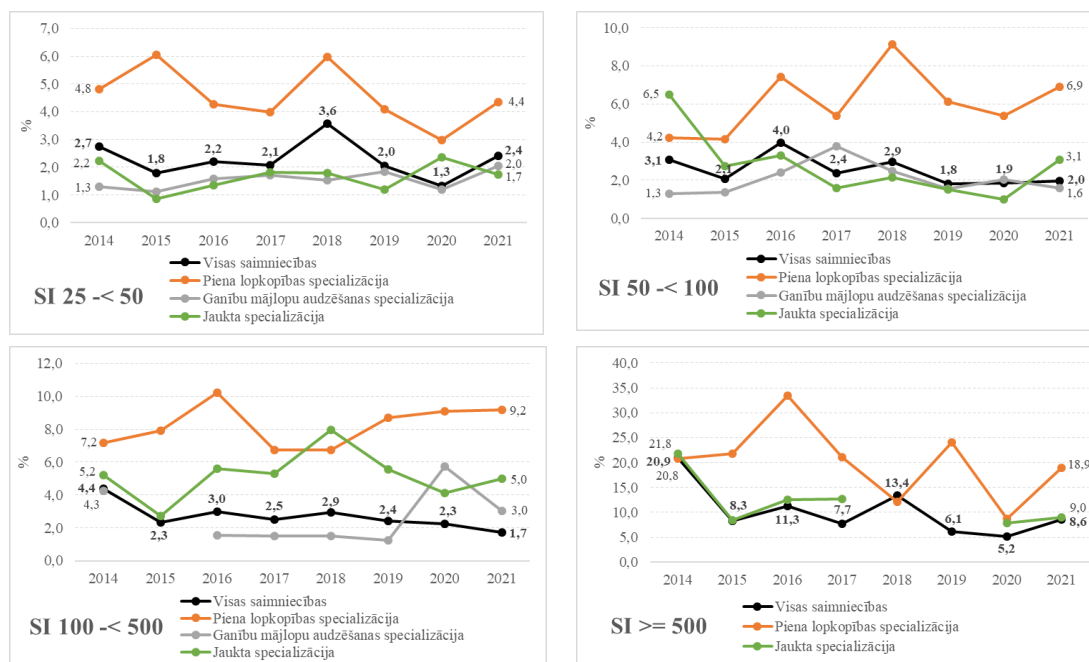
Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

4.30. attēls. Veterināro izmaksu attiecība pret saimniecību neto ienākumiem dažādas specializācijas SUDAT saimniecību grupās 2014.-2021. gadā, %

Veterināro izmaksu attiecība pret saimniecību neto ienākumiem 2021. gadā ir svārstījusies robežās no 1,7% jauktas lopkopības saimniecībās līdz 8,4% piena lopkopības specializācijas saimniecībās. Vislielākā veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība analizētā perioda laikā ir bijusi cūkkopības un putnkopības saimniecībās, lai gan aprēķinus par 2021. gadu nav iespējams veikt, jo šīs specializācijas grupas saimniecību neto ienākumi ir bijuši negatīvi (-5,8 tūkst. eiro). Veterināro izmaksu attiecība pret saimniecību neto ienākumiem vidēji visās saimniecībās analizētā perioda laikā ir samazinājusies no 5,2% 2014. gadā uz 3,2% 2021. gadā un to galvenokārt ir noteicis saimniecību neto ienākuma pieaugums (no 10,6 tūkst. eiro 2014. gadā uz 16,9 tūkst. eiro 2021. gadā vai par 60%) un salīdzinoši stabilais veterināro izmaksu lielums (samazinājums par 2% 2021. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu). Veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība analizētā perioda laikā ir palielinājusies piena lopkopības specializācijas saimniecībām un ganību mājlopu audzēšanas saimniecībām (attiecīgi par 2 pp vai 32% un 0,7 pp vai 35%). Vislielākais veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecības samazinājums vērojams jauktas lopkopības saimniecībām (par 0,9 pp vai 34%), kam seko jauktas specializācijas saimniecības (par 0,2 pp vai 6%).

Nākamajā attēlā ir apkopota veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība dažādas specializācijas saimniecībās dažāda saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs (4.31. attēls). Šajā attēlā nav iekļautas cūkkopības un putnkopības saimniecības, par kurām dati saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs nav pieejami.

Avots: autoru veidots pēc Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT datiem; pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>

4.31. attēls. Veterināro izmaksu attiecība pret saimniecību neto ienākumiem dažādās ekonomiskā lieluma SUDAT saimniecību klasēs 2014.-2021. gadā, %

4.31. attēlā apkopotajās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs vislielākā veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība ir bijusi piena lopkopības specializācijas saimniecībās (izņemot mazāko ekonomiskā lieluma klasi, kur lielākā attiecība 2021. gadā bijusi ganību mājlopu un jauktas lopkopības saimniecībās), kā arī lielākajā saimniecību ekonomiskā lieluma klasē visām tajā pārstāvētajām saimniecību specializācijas grupām. Veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība visu ekonomiskā lieluma klašu saimniecībās vidēji ir samazinājusies. Lielākais šīs attiecības samazinājums vērojams abās lielākajās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs ar SI 100 000 -< 500 000 un ar SI virs 500 000 eiro (attiecīgi par 60% un 59%). Atsevišķos gados dažām saimniecību grupām veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība nav noteikta, jo saimniecību neto ienākumi bija negatīvi.

Piena lopkopības specializācijas saimniecībām veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība 2021. gadā ir svārstījusies robežās no 1,8% saimniecību ekonomiskā lieluma klasē ar SI 4 000 -< 15 000 līdz 18,9% ekonomiskā lieluma klasē ar SI virs 500 000 eiro. Piena lopkopības specializācijas saimniecībām vērojama veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecības pazemināšanās tendence mazāko ekonomiskā lieluma saimniecību klasēs un palielināšanās lielākā ekonomiskā lieluma klasēs (izņēmums ir saimniecību ekonomiskā lieluma klase ar SI virs 500 000 eiro, kur šī attiecība 2021. gadā ir par 9% mazāka nekā 2014. gadā). Vislielākais veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecības kritums bija mazāko saimniecību klasē ar SI 4 000 -< 15 000 eiro – par 45% 2021. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, bet lielākais pieaugums – saimniecību klasē ar SI 50 000 -< 100 000 eiro – par 63%.

Ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās vislielākā veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība 2021. gadā bija mazākajā saimniecību ekonomiskā lieluma klasē – ar SI 4 000 -< 15 000 eiro (5,5%), bet pārējās ekonomiskā lieluma klasēs šī attiecība bija robežās no 1,6% līdz 3% saimniecību ekonomiskā lieluma klasē ar SI 100 000 -< 500 000 eiro. Ganību mājlopu audzēšanas specializācijas saimniecībām veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecībai nav izteiktas ar saimniecību lielumu saistītas tendences. Atšķirībā no piena lopkopības specializācijas, attiecība analizētā perioda laikā ir pieaugusi visās saimniecību ekonomiskā lieluma klasēs, izņemot lielāko klasi, kurā šīs saimniecības ir pārstāvētas – ar SI 100 000 -< 500 000 eiro (-29%). Pie tam lielāks attiecības pieaugums raksturīgs mazo ekonomiskā lieluma klašu saimniecībām, ko nosaka galvenokārt saimniecību neto ienākumu samazinājums. Saimniecībām ar SI 4 000 -< 15 000 eiro pieaugums ir 65%, ar SI 15 000 -< 25 000 eiro – 72%, bet ar SI 25 000 -< 50 000 eiro – 57%.

Jauktas specializācijas saimniecībās veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība pakāpeniski palielinās, pieaugot saimniecību ekonomiskā lieluma klasēm un atrodas robežās no 0,9% mazākajā saimniecību ekonomiskā lieluma klasē līdz 9% saimniecībās ar SI virs 500 000 eiro. Vienīgā saimniecību ekonomiskā lieluma klase, kurā veterināro izmaksu un saimniecību neto ienākumu attiecība ir palielinājusies, ir saimniecības ar SI 15 000 -< 25 000 eiro (+39%), bet lielākais attiecības samazinājums analizētā perioda laikā bija saimniecībās ar SI virs 500 000 eiro – par 59%.

Secinājumi

Veterināro zāļu apriti regulējošie mehānismi kopumā ES ir sarežģīti un kompleksi, bet arī nacionālais regulējums ir sadrumstalots.

Cilvēkiem un dzīvniekiem paredzēto zāļu ražošanas, reģistrācijas un izplatīšanas nosacījumi ir praktiski analogi, tomēr atšķirībā no medicīnas nozares, veterinārmedicīnā nav izstrādāti mehānismi, kas veicinātu veterināro zāļu pieejamību, ražotāju un izplatītāju ieinteresētību piedāvāt plašāku veterināro zāļu sortimentu, kā rezultātā samazinās veterināro zāļu sortiments un to pieejamība.

Latvijā reģistrētu veterināro zāļu klāsts un pieejamība ir ierobežota, kas ir saistīts gan ar salīdzinoši mazo tirgus apjomu, gan ar sarežģīto un dārgo regulējumu zāļu aprītē. Samazinātā PVN likme cilvēkiem paredzētajām zālēm zināmā mērā rada nevienlīdzīgus un sliktākus apstākļus veterināro zāļu ražotājiem un izplatītājiem, jo to cenas gala patērētājam ir mazāk konkurētspējīgas, salīdzinot ar cilvēkiem paredzētām zālēm.

Veterināro zāļu pieejamības un sortimenta samazināšanās var radīt paaugstinātu risku pastiprinātai zāļu aizvietošanai un pat kaskādes principa neievērošanai, kas savukārt var apdraudēt gan dzīvnieku, gan vides un sabiedrības veselību.

Uzcenojuma griestu noteikšana veterinārajām zālēm ir apšaubāms risinājums veterināro pakalpojumu pieejamības uzlabošanā, jo tas varētu vēl vairāk mazināt zāļu izplatītāju interesi laist zāles Latvijas tirgū.

Būtu nepieciešamas radīt instrumentus, kas veicinātu jaunu veterināro zāļu ienākšanu tirgū, tādējādi uzlabojot gan zāļu un pakalpojumu pieejamību, gan līdz ar to arī pakalpojumu kvalitāti.

Valstī praktiski nav nekādu atbalsta mehānismu veterināro pakalpojumu nodrošināšanās jomā, izņemot atsevišķu dzīvnieku infekcijas slimību uzraudzības un apkarošanas programmās paredzētos gadījumus.

Kopumā 11 no 27 ES dalībvalstīm arī veterinārajām zālēm ir noteikta samazināta PVN likme, kas visbiežāk ir vienāda ar likmi cilvēkiem paredzētajām zālēm. Īrijā un Beļģijā samazināta PVN likme tiek piemērota arī veterinārajiem pakalpojumiem.

Veterināro zāļu tirgus tendence Eiropā ir augoša, bet mērķtiecīgas ES politikas īstenošanas rezultātā kopējā tirdzniecības apgrozījuma struktūrā samazinās antibiotiku īpatsvars. 2022. gadā Eiropas veterināro zāļu tirgus apgrozījumā 62% veidoja vakcīnas un pretparazitārie līdzekļi, bet antibiotikas veidoja tikai 9,5%. Eiropas veterināro zāļu tirgus tendence norāda uz pieaugošu mājas/istabas dzīvnieku daļu no kopējā veterināro zāļu tirdzniecības apjoma - 2022. gadā veterināro zāļu apgrozījuma daļa mājas/istabas dzīvniekiem veidoja 47% no kopējā veterināro zāļu apgrozījuma.

Šobrīd visas Latvijā realizētās veterinārās zāles tiek ievestas (1 milj. iepakojumu 2022. gadā) un lielākā daļa Latvijā ievesto veterināro zāļu iepakojumu tiek realizēti Latvijas patērētājiem (85% 2022. gadā). 2022. gadā veterināro zāļu tirgū bija iesaistīti 25 uzņēmumi - veterināro zāļu lieltirgotavas un veterināro zāļu izplatītāji zāļu lieltirgotavās.

Kopējais Latvijā un ārpus Latvijas realizēto veterināro zāļu apgrozījums laika periodā kopš 2014. gada ir nepārtraukti palielinājies, sasniedzot 19,3 milj. eiro 2022. gadā (par 73% lielāks nekā apgrozījums 2014. gadā). Latvijā realizēto veterināro zāļu apgrozījums 2022. gadā bija 18,1 milj. eiro un tā pieaugums, salīdzinot ar 2014. gadu, bija 81%.

2022. gadā Latvijā veterināro zāļu apgrozījuma struktūrā lielāko īpatsvaru veidoja zāļu realizācija dzīvnieku īpašniekiem, kas iekļauti PVD apstiprinātajā to personu sarakstā, kuras nenodarbojas ar veterinārmedicīnisko praksi, bet iegādājas veterinārās zāles tieši no lieltirgotavas savas darbības nodrošināšanai (32,5%) un veterinārmedicīniskās prakses iestādēm (32%). Veterināro zāļu iegāde veterinārajās un vispārējā jeb atvērta tipa aptiekās veidoja salīdzinoši mazāku apgrozījuma daļu - 12%. Latvijā pieejamie dati par veterināro zāļu realizāciju nav pietiekami, lai precīzi noteiktu veterināro zāļu apgrozījuma daļu mājas/istabas dzīvniekiem un produktīvajiem dzīvniekiem.

Dzīvnieku īpašniekiem realizēto iepakojumu vidējā cena 2022. gadā bija par 72% augstāka nekā 2014. gadā (24,3 eiro), veterinārmedicīniskās prakses iestādēm realizēto iepakojumu cena palielinājās par 62% (15,6 eiro), bet veterinārajām aptiekām realizēto iepakojumu cena – par 21%, salīdzinot ar cenu 2014. gadā (9,2 eiro).

Latvijā veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzējus raksturo mazu veterinārmedicīnisko prakšu dominānce, lielāks nekā Eiropā vidēji veterinārārstu vecums, ar Eiropas vidējo salīdzinot zems ieņēmumu līmenis, salīdzinoši augsts nozarē nodarbināto sieviešu īpatsvars un mazāk izteikta specializācija mazo dzīvnieku un produktīvo dzīvnieku grupās nekā Eiropā vidēji. Saskaņā ar statistikas datiem veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēju apgrozījums laika periodā kopš 2010. gada ir pieaudzis trīs reizes, sasniedzot 27,3 milj. eiro. Rīgas un Pierīgas reģionos 2020. gadā strādāja trešā daļa no visiem nozarē nodarbinātajiem un veidojās trešā daļa no nozares kopējā apgrozījuma. Lai gan nozarē nodarbināto atalgojuma līmenis ir paaugstinājies, pēdējo gadu laikā tikai Vidzemes reģionā atalgojuma līmenis ir pielīdzinājies Latvijas vidējai bruto darba samaksai.

Veterinārmedicīnisko pakalpojumu un zāļu pircēji dalās divos lielos segmentos – mājsaimniecības ar mājas/istabas dzīvniekiem un produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku īpašnieki. Eiropā pakāpeniska produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku skaita samazināšanās un mājas/istabas dzīvnieku skaita pieaugums nosaka šīs dzīvnieku grupas nozīmes pieaugumu gan Eiropas veterinārārstu darba apjomā, gan ieņēmumu struktūrā.

Latvijā LDC Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrā ir reģistrēti 225,5 tūkst. mājdzīvnieku, no kuriem lielāko daļu (91%) veido suņi. Atšķirībā no Eiropas, Latvijā mājas (istabas) dzīvnieku skaits ir stabilāks, ar mazāku pieauguma tendenci. Saskaņā ar FEDIAF datiem Latvijā 2021. un 2022. gadā bija 270 tūkst. suņu un 410 tūkst. kaķu, suņi 2022. gadā tika turēti 27% no visām Latvijas mājsaimniecībām, bet kaķi – 21% mājsaimniecību.

Arī Latvijā samazinās gan produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku (izņemot mājputnus) kopējais skaits, gan saimniecību ar lauksaimniecības dzīvniekiem skaits. Tomēr vienlaicīgi visās lopkopības nozarēs ir vērojams ražošanas koncentrācijas process, jo pastāvīgi palielinās produktīvo lauksaimniecības dzīvnieku skaits lielajās Latvijas lauku saimniecībās. 2022. gadā 86% no kopējā cūku skaita atradās saimniecībās ar vairāk nekā 5000 dzīvniekiem, aitkopības nozarē saimniecībās ar vairāk nekā 100 aitām 2022. gadā atradās vairāk nekā puse (53%) no kopējā aitu skaita un saimniecībās ar vairāk nekā 300 liellopiem atradās 28% no kopējā liellopu skaita. 2020. gadā saimniecībās ar vairāk nekā 50 000 mājputniem, kas veidoja tikai 0,1% no kopējā saimniecību skaita, atradās 91% no kopējā mājputnu skaita.

Salīdzinot cenas dažādām veterināro zāļu grupām, var secināt, ka veterināro zāļu cenas starp visām trīs Baltijas valstīm ir līdzīgas.

Igaunijā veterināro zāļu cenas kopumā ir nedaudz augstākas nekā Latvijas tirgū, tomēr šāda tendence nav raksturīga visām veterināro zāļu grupām. Vislielākā starpība novērojama antimikrobiālo preparātu grupā, kur Igaunijā cena vidēji ir par 20% augstāka nekā Latvijā. Pretparazitāro un NSAID zāļu grupām cenas Igaunijas tirgū ir par 3% augstākas nekā Latvijā.

Lai raksturotu veterināro zāļu un pakalpojumu pieejamību dažādos aspektos, pētījumā ir apkopota informācija gan par veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēju teritoriālo izvietojumu un piedāvāto pakalpojumu klāstu, gan novērtēts veterinārmedicīnisko pakalpojumu un zāļu pieejamības finansiālais aspekts no pakalpojumu saņēmēju - Latvijas iedzīvotāju un lauku saimniecību, viedokļa.

Saskaņā ar PVD reģistros esošo informāciju, Latvijā veterinārmedicīniskos pakalpojumus sniedz 58 stacionāras un 130 ambulatoras veterinārmedicīniskās prakses iestādes, kā arī 342 veterinārmedicīniskās prakses kabineti. PVD reģistra dati norāda uz nevienmērīgu veterināro prakšu koncentrāciju Latvijas teritorijā.

Rīgā un tās apkārtnē ir vislabākais stacionāro un ambulatoro veterinārmedicīniskās prakses iestāžu teritoriālais pārklājums un līdz ar to fiziskā pieejamība. Kurzemes reģionā stacionārās un ambulatorās prakses iestādes ir izvietotas gandrīz vienās un tajās pašās lielākajās apdzīvotajās vietās. Vidzemes reģionā ir samērā vienmērīgs ambulatoro prakses iestāžu pārklājums, tomēr specifiski stacionāro prakses iestāžu pakalpojumi nav pieejami. Latgalē ir izvietots salīdzinoši mazs ambulatoro prakses iestāžu skaits un to izvietojums reģiona teritorijā nav vienmērīgs, bet stacionāro prakses iestāžu specifiskie pakalpojumi Latgales reģionā ir pieejami vienīgi Daugavpilī. Veterinārmedicīniskās prakses kabineti ir izvietoti visā Latvijas teritorijā un līdz ar to šaurāks pakalpojumu klāsts visiem Latvijas iedzīvotājiem ir pieejams salīdzinoši tuvā attālumā. Kopumā lielāks attālums līdz veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzējiem ir mērojams daļai no pierobežā dzīvojošajiem Latvijas iedzīvotājiem.

Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu aptaujas datu analīze norāda, ka pietiekami izteikta specializācija (80% un vairāk no iestādes apgrozījuma mājas/istabas vai lauksaimniecības dzīvnieku grupās) ir 81% no kopējā respondentu skaita. Stacionārās un ambulatorās prakses iestādes ir vairāk specializējušās pakalpojumu sniegšanā mājas/istabas dzīvniekiem (attiecīgi 67% un 74%), bet veterinārmedicīniskās prakses kabinetu – lauksaimniecības dzīvniekiem (62%).

Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu piedāvāto pakalpojumu analīze, pamatojoties uz veterinārmedicīnisko prakses iestāžu aptaujas datiem, norāda, ka stacionāro un ambulatoro prakses iestāžu piedāvāto ārstniecisko pakalpojumu un laboratorisko izmeklējumu klāsts un to pieejamība ir līdzīgi, un lielākas atšķirības veidojas diagnostisko pakalpojumu grupā, kurā stacionārās prakses iestāžu piedāvājums ir vislabākais. Veterinārmedicīniskās prakses kabinetu pakalpojumu klāstu ierobežo veterinārmedicīniskās prakses iestādes forma (kabinets) un sniegto pakalpojumu specifiku lielā mērā nosaka specializācija lauksaimniecības dzīvnieku grupā.

Analizējot kopējo respondentu grupu, var secināt, ka vislabāk pieejamie veterinārie ārstnieciskie pakalpojumi ir vakcinācija (piedāvā 92% no respondentiem), mājas/istabas dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju (83%), izsaukums/vizīte uz dzīvnieku turēšanas vietu (77%) un pirmā palīdzība (76%). Veterinārmedicīniskās prakses kabinetu darbības specifiku nosaka lielāka specializācija lauksaimniecības dzīvnieku grupā ar attiecīgi plašāk piedāvātiem izsaukumiem uz dzīvnieku turēšanas vietu, ganāmpulka veselības vizītēm un mākslīgo apsēklošanu (piedāvā attiecīgi 85%, 48% un 39% kabinetu grupas respondentu).

Klientiem vislabāk pieejamie laboratoriskie izmeklējumi ir dažādu materiālu bakterioloģiskie izmeklējumi, kurus piedāvā 88% no visiem respondentiem, asins bioķīmiskie izmeklējumi (piedāvā 87% no respondentiem), kā arī asins hematoloģiskie izmeklējumi, dažādu materiālu virusoloģiskie izmeklējumi, antibiogramma un antivielu titra noteikšana infekciju diagnostikā (izmeklējumus piedāvā 82%-85% no kopējā respondentu skaita). Vismazākā pieejamība ir tādiem izmeklējumiem kā koagulācijas testi, mājas, vides un augu valsts alergēnu noteikšana, audu histoloģiskā izmeklēšana (biopsija) un vairogdziedzera hormonu un citi hormonālie izmeklējumi, kurus attiecīgi piedāvā 37%-55% no kopējā respondentu skaita. Veterināro laboratorisko izmeklējumu veikšanas veida analīze kopējā aptaujas respondentu grupā norāda, ka vidēji visvairāk izmeklējumu tiek veikti dzīvnieku veselības laboratorijās, otrajā vietā ir cilvēku veselības laboratorijas, kam seko izmeklējumu veikšana uz vietas prakses iestādēs.

Veterināro diagnostisko pakalpojumu pieejamība ir salīdzinoši sliktāka nekā ārstniecisko un pakalpojumu un laboratorisko izmeklējumu pieejamība. Vislielākais īpatsvars no kopējā aptaujātā prakses iestāžu skaita savā iestādē nodrošina ultrasonogrāfijas veikšanu (29%), rentgenogrāfijas veikšanu (16%) un oftalmoloģisko izmeklēšanu (14%). Vismazāk prakses iestādēs uz vietas ir pieejama datortomogrāfija un magnētiskā rezonanse, ko nodrošina tikai 1% no respondentiem.

Analizējot iemeslus, kas kavē pakalpojumu sniegšanu prakses iestādēs, visā respondentu grupā tika iegūti sekojoši rezultāti:

- veterinārajiem ārstnieciskajiem pakalpojumiem būtiskākais iemesls ir mazs potenciālo klientu skaits (46%), nepieciešamās kvalifikācijas veterinārārstu trūkums (38%), citi iemesli (27%) un pārāk augsta prognozētā pakalpojuma cena (20%);
- laboratoriskajiem izmeklējumiem vislielākais skaits respondentu norāda divus iemeslus – izmeklējumiem jābūt veiktiem akreditētā laboratorijā un būs mazs potenciālo klientu skaits (attiecīgi 45% un 44%), nepieciešamās kvalifikācijas personāla trūkumu un prognozējamo pārāk augsto pakalpojumu cenu norāda attiecīgi 31% un 30% no visiem respondentiem, bet citus iemeslus - 18% no kopējā respondentu skaita;
- diagnostiskajiem pakalpojumiem dominē citi iemesli (augstas aparatūras iegādes izmaksas, mazs pieprasījums pēc pakalpojumiem un kvalificētu veterinārārstu trūkums, vai šo iemeslu kombinācija, kā arī specializācija lauksaimniecības dzīvnieku veterinārijā kabinetu grupā), kam seko nepieciešamās kvalifikācijas personāla trūkums un mazs potenciālo klientu skaits, bet pakalpojuma cena diagnostikas pakalpojumu grupā ir salīdzinoši maznozīmīgs iemesls.

Apkopojot informāciju par veterinārmedicīniskās prakses iestāžu teritoriālo izvietojumu un to sniegto pakalpojumu analīzi, var secināt, ka vissliktākā pieejamība ir veterinārajiem diagnostikas

pakalpojumiem Latgales un Vidzemes reģionos, kuros ir vissliktākais stacionāro prakses iestāžu pārklājums.

Saskaņā ar pētījuma ietvaros aptaujāto ekspertu viedokli, veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību varētu uzlabot tādi pasākumi kā mobilo klīniku ieviešana un valsts pilnībā vai daļēji apmaksāti un ar resursiem nodrošināti veterinārie pakalpojumi mazapdzīvotos lauku apvidos, atbalsts prakses uzsākšanai jaunajiem veterinārstiem, atbalsts LBTU Veterinārajai klīnikai un priekšnoteikumu radīšana/atbalsts prakšu attīstībai produktīvo dzīvnieku veterinārijā specializētiem veterinārstiem.

Lai novērtētu veterināro zāļu un pakalpojumu izdevumu nozīmīgumu Latvijas mājstājniecību budžetos, izmantoti Centrālās statistikas pārvaldes dati par mājstājniecību patēriņa izdevumiem, kur analīzei ir pieejams izmaksu postenis "Veterinārie un citi pakalpojumi loļojumdzīvniekiem". Saskaņā ar CSP pieejamo informāciju, veterināro un citu pakalpojumu izdevumi uz vienu mājstājniecības locekli 2019. gadā bija 7,94 eiro, un kopumā šim mērķim Latvijas mājstājniecības tērēja vairāk nekā 15 milj. eiro.

Lai noskaidrotu produktīvajiem dzīvniekiem izmantoto veterināro zāļu un pakalpojumu izmaksu nozīmīgumu Latvijas lauku stājniecībās, ir analizēti ES Lauku stājniecību uzskaites datu tīklā (FADN) ietilpstošo lauku stājniecību dati, bet Latvijas lauku stājniecību situāciju detalizētāk izvērtēta, izmantojot SUDAT datus.

FADN datu analīze dažādās lopkopības specializācijas stājniecību grupās norāda, ka veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu struktūrā Latvijā ir zemāks nekā ES-27 vidēji, un Latvija ierindojas 5-7 ES valstu grupā ar zemāko veterināro izmaksu īpatsvaru kopējo izmaksu sastāvā. Arī veterināro izmaksu un stājniecību neto ienākumu attiecība Latvijā ir tuva vai zemāka par ES-27 vidējo rādītāju.

SUDAT datu ietvaros analīzei ir pieejams izmaksu postenis "Apsēklošana un veterinārās izmaksas", kurš līdzīgi kā FADN datu analīzē, ir attiecināts gan pret stājniecību kopējām izmaksām, gan pret stājniecību neto ienākumiem. Analīze ir veikta visu stājniecību grupā, kā arī detalizētāk stājniecībās ar lopkopības specializāciju – "Piena lopkopības specializācija", "Ganību mājlopu audzēšanas specializācija", "Cūkkopība, putnkopība" un "Jaukta lopkopība", kā arī grupā "Jaukta specializācija".

Izmantojot SUDAT izlases stājniecību datus pārreķinam uz visām to pārstāvētajām Latvijas lauku stājniecībām, tika iegūti sekojoši rezultāti: kopējais Latvijas lauku stājniecību, kuru ekonomiskais lielums pārsniedz 4000 eiro, veterināro izmaksu apjoms 2021. gadā bija 12,04 milj. eiro, no kuriem lielākā daļa veidojās lielāko stājniecību klasē (ar ekonomisko lielumu virs 500 000 eiro) - 56% no kopējā veterināro izmaksu apjoma, bet sadalījumā pēc specializācijas virziena - piena lopkopības un cūkkopības un putnkopības specializācijas stājniecību grupās (attiecīgi 50% un 25% no kopējā veterināro izmaksu apjoma).

2021. gadā veterināro izmaksu īpatsvars kopējo izmaksu struktūrā svārstījās robežās no 0,8% ganību mājlopu audzēšanas stājniecībās līdz 2,1% cūkkopības un putnkopības stājniecībās un lielāks šo izmaksu īpatsvars ir stājniecību specializācijas grupās ar lielāko veterināro izmaksu apmēru (cūkkopības un putnkopības stājniecībās, kā arī piena lopkopības specializācijas stājniecībās). Veterināro izmaksu īpatsvars visās stājniecībās vidēji analizētā perioda laikā ir samazinājies no 0,9% uz 0,7% un to ir veicinājis kopējo izmaksu pieaugums.

Veterināro izmaksu attiecība pret stājniecību neto ienākumiem 2021. gadā ir svārstījusies robežās no 1,7% jauktas lopkopības stājniecībās līdz 8,4% piena lopkopības specializācijas stājniecībās. Cūkkopības un putnkopības stājniecībās aprēķinus par 2021. gadu nav iespējams veikt, jo šīs specializācijas grupas stājniecību neto ienākumi ir bijuši negatīvi. Veterināro izmaksu attiecība pret stājniecību neto ienākumiem vidēji visās stājniecībās ir samazinājusies no 5,2% 2014. gadā uz 3,2% 2021. gadā un to galvenokārt ir noteicis stājniecību neto ienākuma pieaugums un salīdzinoši stabils veterināro izmaksu lielums.

Izmantotā literatūra

1. Agroresursu un ekonomikas institūts (2021). Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla metodika. Pieejams: <https://sudat.arei.lv/pub/SUDAT%20metodika.pdf>
2. Agroresursu un ekonomikas institūts (2021). SUDAT Rokasgrāmata. Pieejams: https://sudat.arei.lv/pub/rokasgramata_2021.pdf
3. Agroresursu un ekonomikas institūts. SUDAT dati. Pieejams: <https://sudat.arei.lv/Login.aspx?ReturnUrl=%2f>
4. AnimalhealthEurope (2022). Pieejams: <https://animalhealtheurope.eu/facts-and-figures/>
5. AnimalhealthEurope. Annual Reports 2016; 2019; 2022. Pieejams: https://www.bft-online.de/fileadmin/bft/publikationen/IFAH_Europe_Annual_Report_2016.pdf; <https://animalhealtheurope.eu/about-us/annual-reports/>
6. CM Research & Vetspanel. VetsSurvey 2021. Understanding the veterinary profession. Pieejams: <https://www.portalveterinaria.com/upload/20220127112329Vet-Survey-2021-Final-compressed.pdf>
7. CSP. NACE: Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Kopienā, 2. redakcija. Pieejams: https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/nace-2-red/nace-saimniecisko-daribu-statistiska-klasifikacija-eiropas-kopiena-2-redakcija?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
8. CSP Statistikas datubāze. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/
9. Eiropas Kopienas Statistikas birojs. NACE 2.red. pamatnostādnes. Pieejams: <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/nace-2-red>
10. European Commission. Farm accountancy data network. Pieejams: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/farm-structures-and-economics/fadn_en
11. European Commission. VAT rates applied in the Member States of the European Union. Situation at 1st January 2021. Pieejams: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2021-06/vat_rates_en.pdf
12. European Commission (2022). RIC/CC 1750 Definitions of Variables used in FADN standard results. Committee for Farm Accountancy Data network (FADN). European Commission Directorate General for Agriculture and Rural Development. Pieejams: https://fadn.pl/wp-content/uploads/2021/02/RICC_1750_Standard_Results.pdf
13. EK Regula (ES) Nr. 2021/805. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0805&qid=1694173186637>
14. EK Regula (ES) Nr. 37/2010. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32010R0037&qid=1448286072641>
15. EP Regula (ES) Nr. 2019/6. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32019R0006&qid=1613144575498>
16. EP Regula (ES) Nr. 2022/839. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32022R0839>
17. EP Regula (EK) Nr. 726/2004. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2004/726/oj/?locale=LV>
18. EP Regula (EK) Nr. 470/2009. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32009R0470&qid=1403766228072>
19. European Medicines Agency (2022). Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2021. Trends from 2010 to 2021. Twelfth ESVAC report EMA/795956/2022. Pieejams: https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/sales-veterinary-antimicrobial-agents-31-european-countries-2021-trends-2010-2021-twelfth-esvac_en.pdf
20. Farmācijas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=43127>
21. FEDIAF. European statistics. Pieejams: <https://europeanpetfood.org/about/statistics/>
22. FVE (2019). Survey of the veterinary profession in Europe. Pieejams: https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Survey_2018_WEB.pdf
23. Konkurences padome (2019). Zāļu cenu veidošanās un iespējamie konkurences ierobežojumi, kas ietekmē zāļu finansiālo pieejamību. Pieejams: https://www.kp.gov.lv/sites/kp/files/kp_old/local/documents/Zalu_cenu_veidošanas_TU_.pdf
24. Lauksaimniecības datu centrs. Mājas (istabas) dzīvnieku reģistra dati (uz 30.06.2023. reģistrēti 225466 mājdzīvnieki, t.sk. 206064 suņi, 19223 kaķi, 179 seski). Pieejams: <https://registri ldc.gov.lv/>
25. Likums "Par iedzīvotāju ienākumu nodokli". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/56880>
26. Likums "Par pievienotās vērtības nodokli". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/34443-par-pievienotas-vertibas-nodokli>
27. MK noteikumi Nr. 35 "Kārtība, kādā izsniedzamas, apturamas, pārreģistrējamas un anulējamas speciālās atļaujas (licences) veterinārfarmaceutiskajai darbībai". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225260MK>
28. MK noteikumi Nr. 600 "Veterināro zāļu reģistrēšanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=141448&from=off>
29. MK noteikumi Nr. 169 "Veterināro zāļu reklamēšanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=154196&from=off>

29. MK noteikumi Nr. 246 "Veterināro zāļu izraisīto blakusparādību uzraudzības kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=155764>
30. MK noteikumi Nr. 319 "Noteikumi par veterināro zāļu ražošanu un kontroli, kārtību, kādā veterināro zāļu ražotājam izsniedz labas ražošanas prakses sertifikātu, un par veterināro zāļu ražošanu atbildīgās amatpersonas kvalifikācijas un profesionālās pieredzes prasībām". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=157312>
31. MK noteikumi Nr. 326 "Veterināro zāļu izplatīšanas un kontroles noteikumi". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=282518>
32. MK noteikumi Nr. 327 "Veterināro zāļu ieviešanas un izvešanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/282519-veterinaro-zalu-ievesanas-un-izvesanas-kartiba>
33. MK noteikumi Nr. 336 "Informācijas apkopošanas un statistikas veidošanas kārtība veterināro zāļu aprites jomā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/282531-informacijas-apkoposanas-un-statistikas-veidosanas-kartiba-veterinaro-zalu-aprites-joma>
34. MK noteikumi Nr. 337 "Zāļu iegādes, uzglabāšanas, uzskaites, lietošanas un iznīcināšanas noteikumi veterinārmedicīniskās prakses iestādēs". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/333186-zalu-iegades-uzglabšanas-uzskaites-lietosanas-un-iznicinasanas-noteikumi-veterinarmedicinis-kas-prakses-iestades>
35. MK noteikumi Nr. 405 "Noteikumi par darbībām ar narkotiskajām un psihotropajām vielām un zālēm veterinārmedicīniskās prakses iestādēs". Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/324244-noteikumi-par-darbibam-ar-narkotiskajam-un-psihotropajam-vielam-un-zalem-veterinarmedicinis-kas-prakses-iestades>
36. MK noteikumi Nr. 555 "Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301399-veselibas-aprupes-pakalpojumu-organizšanas-un-samaksas-kartiba>
37. MK noteikumi Nr. 768 "Prasības veterinārmedicīniskās prakses iestādēm un veterinārmedicīniskā pakalpojuma sniedzējiem, to reģistrācijas un reģistrācijas anulēšanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/259748-prasibas-veterinarmedicinis-kas-prakses-iestadem-un-veterinarmedicinis-kas-pakalpojuma-sniedzjiem-to-registracijas-un-registracij...>
38. MK noteikumi Nr. 803 "Noteikumi par zāļu cenu veidošanās principiem". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/120074-noteikumi-par-zalu-cenu-veidosanas-principiem>
39. MK noteikumi Nr. 831 "Noteikumi par ierobežojumiem zāļu lietošanā dzīvniekiem un prasības dzīvnieku un to izcelsmes produktu aprītei, ja dzīvniekiem lietotas zāles". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=195586&from=off>
40. Pievienotās vērtības nodokļa likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/253451-pievienotas-vertibas-nodokla-likums>
41. PVD. Citi reģistri / Veterinārfarmaceutiskā darbība. Licencētas veterinārās aptiekas (dati aktualizēti uz 13.08.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr/203854be>
42. PVD. Citi reģistri / Veterinārfarmaceutiskā darbība. Licencētas veterināro zāļu lieltirgotavas (dati aktualizēti uz 30.06.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr/203854be>
43. PVD. Citi reģistri / Veterinārfarmaceutiskā darbība. Personas, kuras nenodarbojas ar veterinārmedicīnisko praksi (dati aktualizēti uz 09.08.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr/203854be>
44. PVD. Citi reģistri / Veterinārfarmaceutiskā darbība. Veterinārmedicīnisko pakalpojumu sniedzēji (saskaņā ar datiem uz 04.07.2023.). Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/cr>
45. PVD. PVD uzraudzībai pakļauto uzņēmumu reģistrs. Pieejams: https://registri.pvd.gov.lv/ur/dati?act_id=84.7
46. PVD. Veterināro zāļu izplatīšanas statistika. Pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/veterinaro-zalu-izplatisanas-statistika-0>
47. PVD (2022). Veterināro zāļu lieltirgotavu TOPi 2022. gadā, pieejams: <https://www.pvd.gov.lv/lv/media/3822/download?attachment>
48. PVD. Veterināro zāļu reģistrs. Pieejams: <https://registri.pvd.gov.lv/vz>
49. PVD vēstule no 08.08.2023. Nr. 1.1-13E/23/1371 "Par informācijas sniegšanu"
50. Veterinārmedicīnas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/20436-veterinarmedicinas-likums>
51. ZM. Veterināro zāļu regula un tās piemērošana/Kaskāde/Kaskādes princips. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/kaskades-princips>

Pielikumi

1. pielikums

Praktizējošu veterinārārstu interviju anketa par veterinārmedicīnisko pakalpojumu un veterināro zāļu pieejamību Latvijā

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes pētnieku grupa pašlaik strādā pie pētījuma "Par veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību" ar mērķi izstrādāt priekšlikumus politikas veidotājiem par iespējamo PVN likmes pazemināšanu veterinārajām zālēm un pakalpojumiem. Lūdzam Jūs piedalīties pētījumā kā praktizējošu veterinārārstu, lai iegūtu iespējami precīzu nozares pārstāvju viedokli par veterināro zāļu un pakalpojumu pieejamību.

Aptauja ir anonīma un tās rezultāti tiks izmantoti un analizēti tikai apkopojumu veidā.

Aptaujas aizpildīšana aizņems līdz 15 minūtēm Jūsu laika.

Paldies par atsaucību!

1. Ja veterinārmedicīniskiem pakalpojumiem tiktu piemērota samazinātā PVN likme, kā Jūsprāt tas ietekmētu veterinārmedicīnisko pakalpojumu cenu:
 - Pakalpojumu cena samazinātos proporcionāli PVN likmes samazinājumam
 - Pakalpojumu cena samazinātos, bet mazākā apmērā nekā PVN likmes samazinājums
 - Pakalpojumu cena nemainītos
 - Cits _____
2. Ja veterinārām zālēm tiktu piemērota samazinātā PVN likme (kā rezultātā zāļu cena pazeminātos), vai Jūsprāt:
 - Veterinārmedicīnisko pakalpojumu cena samazinātos proporcionāli zāļu/reaģentu cenas samazinājumam
 - Veterinārmedicīnisko pakalpojumu cena samazinātos, bet mazākā apmērā nekā zāļu/reaģentu cenas samazinājums
 - Veterinārmedicīnisko pakalpojumu cena nemainītos
 - Cits _____
3. Lūdzu norādiet, kādas cilvēkiem paredzētas zāļu grupas izrakstāt/lietojat dzīvniekiem "kaskādes" principa ietvaros:
 - Antibiotikas
 - Pretparazitārās
 - Pretalerģijas
 - Pretiekaisuma
 - Neiroloģisko slimību ārstēšanai un profilaksei
 - Intravenozo šķīdumu infūzijas
 - Premiksi
 - Vitamīni
 - Hormoni
 - Cits _____
4. Ja 3. punktā esat atzīmējis kādu no atbildēm, lūdzu norādiet iemeslus to lietošanai/izrakstīšanai:

	Nepietiekami plašs veterināro zāļu sortiments	Šīm veterināro zāļu grupām ir ierobežota pieejamība	Apgrūtināta zāļu piegāde	Informācijas / zināšanu trūkums par jaunāko veterināro zāļu sortimentu	Citi iemesli
Antibiotikas					
Pretparazitārās					
Pretalerģijas					
Pretiekaisuma					
Neiroloģisko slimību ārstēšanai un profilaksei					
Intravenozo šķīdumu infūzijas					
Premiksi					
Vitamīni					
Hormoni					
Cits					

5. Vai cenu atšķirība starp cilvēkiem paredzētām zālēm un veterinārām zālēm ietekmē Jūsu zāļu izvēli to izrakstīšanā/lietošanā:

- Jā
 Nē

6. Vai Jūs esat veterinārmedicīniskās prakses iestādes īpašnieks/vadītājs:

- Jā
 Nē

7. Jūsu darba stāžs:

- Mazāk par 1 gadu
 1 līdz 2 gadi
 3 līdz 5 gadi
 6 līdz 10 gadi
 11 līdz 15 gadi
 Vairāk nekā 15 gadi

8. Vai Jūs galvenokārt sniežat veterinārmedicīniskos pakalpojumus:

- Pilsētā
 Lauku apvidū

Veterinārmedicīniskās prakses iestāžu interviju anketa par veterinārmedicīnisko pakalpojumu un veterināro zāļu pieejamību Latvijā

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes pētnieku grupa pašlaik strādā pie pētījuma "Par veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību" ar mērķi izstrādāt priekšlikumus politikas veidotājiem par iespējamo PVN likmes pazemināšanu veterinārajām zālēm un pakalpojumiem.

Lūdzam Jūs piedalīties pētījumā kā veterinārmedicīniskās prakses iestādes pārstāvi, lai iegūtu iespējami precīzu viedokli par veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību dažādās veterinārmedicīniskās prakses iestādēs.

Anketā atsevišķi formulēti jautājumi par veterinārmedicīniskiem ārstniecības pakalpojumiem, veterinārmedicīniskiem diagnostiskiem pakalpojumiem, veterinārmedicīniskiem laboratoriskiem pakalpojumiem un veterinārām zālēm.

Aptauja ir anonīma un tās rezultāti tiks izmantoti un analizēti tikai apkopojumu veidā.

Aptaujas aizpildīšana aizņems līdz 15 minūtēm Jūsu laika.

Paldies par atsaucību!

1. Lūdzu norādiet Jūsu veterinārmedicīniskās prakses iestādes veidu (lūgums izvēlēties vienu iestādes veidu, par kuru tiks aizpildīta visa anketa):

- Veterinārmedicīniskās prakses kabinets
- Ambulatora veterinārmedicīniskās prakses iestāde
- Stacionāra veterinārmedicīniskās prakses iestāde

2. Lūdzu norādiet Jūsu veterinārmedicīniskās prakses iestādes darbības virzienu – indikatīvo kopējā naudas apgrozījuma sadalījumu procentos (lauksaimniecības dzīvnieki, t.sk. zirgu dzimtas dzīvnieki, un mājas/istabas dzīvnieki):

- L/s dzīvnieki 100% un mājas/istabas dzīvnieki 0%
- L/s dzīvnieki 95% un mājas/istabas dzīvnieki 5%
- L/s dzīvnieki 90% un mājas/istabas dzīvnieki 10%
- L/s dzīvnieki 80% un mājas/istabas dzīvnieki 20%
- L/s dzīvnieki 70% un mājas/istabas dzīvnieki 30%
- L/s dzīvnieki 60% un mājas/istabas dzīvnieki 40%
- L/s dzīvnieki 50% un mājas/istabas dzīvnieki 50%
- L/s dzīvnieki 40% un mājas/istabas dzīvnieki 60%
- L/s dzīvnieki 30% un mājas/istabas dzīvnieki 70%
- L/s dzīvnieki 20% un mājas/istabas dzīvnieki 80%
- L/s dzīvnieki 10% un mājas/istabas dzīvnieki 90%
- L/s dzīvnieki 5% un mājas/istabas dzīvnieki 95%
- L/s dzīvnieki 0% un mājas/istabas dzīvnieki 100%

3. Vai Jūsu veterinārmedicīniskās prakses iestāde ir PVN maksātāja?

- Jā
- Nē

4. Lūdzu atzīmējiet, kurus no zemāk minētajiem ārstniecības pakalpojumiem nodrošina Jūsu veterinārmedicīniskās prakses iestāde:

- Mājas/istabas dzīvnieka identifikācija un reģistrācija
- Vakcinācija
- Sterilizācija un kastrācija
- Pirmā palīdzība
- Akūtā ķirurģija
- Osteosintēze, mugurkaulāja ķirurģija
- Zobārstniecība/stomatoloģija
- Dermatoloģija
- Oftalmoloģija
- Kardioloģija
- Neiroloģija
- Reprodukcija un dzemdniecība
- Fizioterapija
- Izsaukums/vizīte uz dzīvnieka turēšanas vietu
- Ganāmpulka veselības vizītes
- Mākslīgā apsēklošana
- Citi pakalpojumi _____
- Citi pakalpojumi _____

5. Lūdzu atzīmējiet iemeslus, kāpēc nesniedzat visus ārstniecības pakalpojumus savā veterinārmedicīniskās prakses iestādē:

- Nav nepieciešamās kvalifikācijas veterinārārstu
- Nepietiekams atbalsta personāls
- Būs mazs potenciālo klientu skaits
- Prognozējama pārāk augsta pakalpojuma cena
- Citi iemesli _____

6. Lūdzu atzīmējiet katra Jūsu veterinārmedicīniskās prakses iestādē piedāvātā laboratoriskā izmeklējuma veikšanas vietu – Jūsu veterinārmedicīniskās prakses iestādē uz vietas, vai sadarbībā ar akreditētām laboratorijām:

Laboratoriskie izmeklējumi	Jūsu iestādē veiktie izmeklējumi	Akreditētā laboratorijā veiktie izmeklējumi		
		Dzīvnieku veselības, piemēram, BIOR, LBTU VMF u.c.	Cilvēku veselības, piemēram, E.Gulbja, Centrālā laboratorija u.c.	Citā, piemēram, LVĢMC u.c.
Asins bioķīmiskie izmeklējumi				
Asins hematoloģiskie izmeklējumi				
Urīna izmeklējumi				
Dažādu vīrusinfekciju diagnostiskie „Snap” eksprestesti				
Dermatoloģiskie izmeklējumi - parazitāro slimību, sēnīšu slimību, bakteriālu un rauga sēnīšu diagnostika				
Dažādu materiālu bakterioloģiskie izmeklējumi				
Dažādu materiālu virusoloģiskie izmeklējumi				
Antivielu titra noteikšana infekciju diagnostikā				
Audu histoloģiskā izmeklēšana (biopsija)				
Antibiogramma				
Mājas, vides un augu valsts alergēnu noteikšana				
Ģenētiskie testi				
Koagulācijas testi				
Vairogdziedzera hormonu un citi hormonālie izmeklējumi				

Koproloģiskie izmeklējumi, ietverot parazitāros				
Citi izmeklējumi _____				
Citi izmeklējumi _____				

7. Lūdzu atzīmējiet iemeslus, kāpēc neveicat visus laboratoriskos izmeklējumus savā veterinārmedicīniskās prakses iestādē:

- Nav nepieciešamās kvalifikācijas personāla
- Izmeklējumiem jābūt veiktiem akreditētā laboratorijā
- Būs mazs potenciālo klientu skaits
- Prognozējama pārāk augsta pakalpojuma cena
- Citi iemesli _____

8. Lūdzu atzīmējiet, kurus no zemāk minētajiem diagnostiskiem pakalpojumiem nodrošina Jūsu veterinārmedicīniskās prakses iestāde un pārējiem pakalpojumiem atzīmējiet iemeslus, kāpēc saviem klientiem rekomendējat/nosūtāt diagnostiskos pakalpojumus saņemt citā veterinārmedicīniskās prakses iestādē:

Diagnostiskie pakalpojumi	Jūsu iestādē sniegtie pakalpojumi	Pakalpojumu nesniedzat Jūsu iestādē, jo			
		nav nepieciešamās kvalifikācijas personāla	būs mazs potenciālo klientu skaits	prognozējama pārāk augsta pakalpojuma cena	citi iemesli
Rentgenogrāfija					
Endoskopija					
Ultrasonogrāfija					
Ehokardiogrāfija					
Elektrokardiogrāfija					
Oftalmoloģiskā izmeklēšana					
Magnētiskā rezonanse (MR)					
Datortomogrāfija (DT)					
Citi pakalpojumi _____					

9. Ja veterinārmedicīniskiem pakalpojumiem tiktu piemērota samazinātā PVN likme, kā Jūsprāt tas ietekmētu veterinārmedicīnisko pakalpojumu cenu Jūsu prakses iestādē:

- Pakalpojumu cena samazinātos proporcionāli PVN likmes samazinājumam
- Pakalpojumu cena samazinātos, bet mazākā apmērā nekā PVN likmes samazinājums
- Pakalpojumu cena nemainītos
- Cits _____

10. Ja veterinārām zālēm tiktu piemērota samazinātā PVN likme (kā rezultātā zāļu cena pazeminātos), vai Jūsprāt Jūsu prakses iestādē:

- Veterinārmedicīnisko pakalpojumu cena samazinātos proporcionāli zāļu/reaģentu cenas samazinājumam
- Veterinārmedicīnisko pakalpojumu cena samazinātos, bet mazākā apmērā nekā zāļu/reaģentu cenas samazinājums
- Veterinārmedicīnisko pakalpojumu cena nemainītos
- Cits _____

11. Vai Jūs savā veterinārmedicīniskās prakses iestādē izmantojat veterinārās zāles, kas tiek ievestas uz vienreizējas atļaujas pamata:

- Nē
- Reti (ne biežāk kā reizi gadā)
- Līdz 3 reizēm gadā
- Biežāk

Ja izmantojat, lūdzu precizējiet, kuras zāles: _____

Praktizējošu veterinārārstu (ekspertu) interviju anketa par veterināro zāļu un pakalpojumu pieejamību

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes pētnieku grupa pašlaik strādā pie pētījuma “Par veterināro zāļu un veterinārmedicīnisko pakalpojumu pieejamību” ar mērķi izstrādāt priekšlikumus politikas veidotājiem, iekļaujot informāciju par PVN likmes ietekmi uz veterinārajām zālēm un veterinārmedicīniskajiem pakalpojumiem.

Lūdzam Jūs piedalīties pētījumā kā nozares ekspertu, lai iegūtu iespējami precīzu nozares pārstāvju viedokli.

Pētījuma atskaitē tiks minēti Jūsu kā projekta eksperta personas dati (vārds, uzvārds, ieņemamie amati un zinātniskais grāds), bet Jūsu viedoklis par aptaujas jautājumiem tiks atspoguļots apkopojošā veidā.

1. Kāda Jūsaprāt ir situācija ar veterināro zāļu pieejamību dzīvnieku ārstēšanai Latvijā, sniedzot veterinārmedicīnisko pakalpojumu?
2. Vai Jūsaprāt pastāv kādi faktori, kas samazina veterināro zāļu pieejamību (finansiāli, tiesiskais regulējums, teritoriāli, ekonomiski, informētība/zināšanas u.c.), sniedzot argumentus un paskaidrojumu/pamatojumu.
3. Lūdzu norādiet veterināro zāļu grupas, kurām Jūsaprāt Latvijā ir slikta pieejamība:
 - Antibiotikas
 - Pretparazitārās
 - Pretalerģijas
 - Vakcīnas
 - Pretiekaisuma
 - Neiroloģisko slimību ārstēšanai un profilaksei
 - Intravenozo šķīdumu infūzijas
 - Premiksi
 - Vitamīni
 - Hormoni
 - Cits _____
4. Ar kādu valsts līmeņa pasākumu palīdzību Jūsaprāt būtu iespējams uzlabot veterināro zāļu pieejamību Latvijā (norādot pasākumus katrai problemātiskajai zāļu grupai)?
5. Kāds ir Jūsu viedoklis par veterināro zāļu iespējamo PVN likmes pazemināšanas ietekmi uz veterināro zāļu cenu gala patērētājam?
6. Kāds ir Jūsu viedoklis par veterināro zāļu pieejamības ietekmi, ja noteiktai zāļu grupai tiesiskajā regulējumā noteiktu uzcenojuma ierobežojumus visā izplatīšanas ķēdē (lieltirgotava/apteka/veterinārmedicīniskā prakse) vai kādā no izplatīšanas ķēdes posmiem?
7. Lūdzu norādiet indikatīvi, cik bieži Jūsaprāt netiek ievērots “kaskādes princips” zāļu izvēlē un lietošanā dzīvniekiem?
8. Kādi Jūsaprāt ir galvenie “kaskādes principa” neievērošanas iemesli?
9. Lūdzu norādiet, kādas cilvēkiem paredzētas zāļu grupas Jūsaprāt veterinārārsti izraksta/lieto dzīvniekiem “kaskādes” principa ietvaros:

- Antibiotikas
- Pretparazitārās
- Pretalerģijas
- Pretiekaisuma
- Neiroloģisko slimību ārstēšanai un profilaksei
- Intravenozo šķīdumu infūzijas
- Premiksi
- Vitamīni
- Hormoni
- Cits _____

10. Lūdzu nosauciet/atzīmējiet veterināros ārstniecības pakalpojumus (izņemot diagnostiskos un laboratoriskos izmeklējumus – tiem ir veltīti tālākie jautājumi) ar mazāko pieejamību pilsētās un lauku apvidos. Kādi Jūsaprāt ir galvenie šo pakalpojumu pieejamību ierobežojošie iemesli?

Pakalpojumi	Mazākā pieejamība	
	pilsētās	lauku apvidos
Mājas/istabas dzīvnieka identifikācija un reģistrācija		
Vakcinācija		
Sterilizācija un kastrācija		
Pirmā palīdzība		
Akūtā ķirurģija		
Osteosintēze, mugurkaulāja ķirurģija		
Zobārstniecība/stomatoloģija		
Dermatoloģija		
Oftalmoloģija		
Kardioloģija		
Neiroloģija		
Reprodukcija un dzemdniecība		
Fizioterapija		
Izsaukums/vizīte uz dzīvnieka turēšanas vietu		
Ganāmpulka veselības vizītes		
Mākslīgā apsēklošana		
Citi pakalpojumi		

11. Lūdzu nosauciet veterināros diagnostiskos pakalpojumus ar mazāko pieejamību pilsētās un lauku apvidos. Kādi Jūsaprāt ir galvenie šo pakalpojumu pieejamību ierobežojošie iemesli?

Pakalpojumi	Mazākā pieejamība	
	pilsētās	lauku apvidos
Rentgenogrāfija		
Endoskopija		
Ultrasonogrāfija		
Ehokardiogrāfija		
Elektrokardiogrāfija		
Oftalmoloģiskā izmeklēšana		
Magnētiskā rezonanse (MR)		
Datortomogrāfija (DT)		
Citi pakalpojumi		

12. Lūdzu nosauciet/atzīmējiet veterināros laboratoriskos pakalpojumus ar mazāko pieejamību pilsētās un lauku apvidos. Kādi Jūsaprāt ir galvenie šo pakalpojumu pieejamību ierobežojošie iemesli?

Pakalpojumi/izmeklējumi	Mazākā pieejamība	
	pilsētās	lauku apvidos
Asins bioķīmiskie izmeklējumi		
Asins hematoloģiskie izmeklējumi		
Urīna izmeklējumi		

Dažādu vīrusinfekciju diagnostiskie „Snap” eksprestesti		
Dermatoloģiskie izmeklējumi - parazitāro slimību, sēnīšu slimību, bakteriālu un rauga sēnīšu diagnostika		
Dažādu materiālu bakterioloģiskie izmeklējumi		
Dažādu materiālu virusoloģiskie izmeklējumi		
Antivielu titra noteikšana infekciju diagnostikā		
Audu histoloģiskā izmeklēšana (biopsija)		
Antibiogramma		
Mājas, vides un augu valsts alergēnu noteikšana		
Genētiskie testi		
Koagulācijas testi		
Vairogdziedzera hormonu un citi hormonālie izmeklējumi		
Koproloģiskie izmeklējumi, ietverot parazitāros		
Citi izmeklējumi		

13. Ar kādu valsts līmeņa pasākumu palīdzību Jūsaprāt varētu uzlabot veterināro ārstniecības, diagnostisko un laboratorisko pakalpojumu pieejamību Latvijā?
14. Kāds ir Jūsu viedoklis par veterināro zāļu iespējamo PVN likmes samazināšanas ietekmi uz veterinārmedicīnisko pakalpojumu cenu un pieejamību?

Veterināro izmaksu īpatsvars ES FADN saimniecību kopējo izmaksu struktūrā 2014.-2021. gadā, %

Valstis	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/2014, %
ES-27	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5	100
Beļģija	3,2	3,2	3,5	3,3	3,1	3,1	3,0	2,8	86
Bulgārija	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	103
Čehija	1,4	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	94
Dānija	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,6	1,5	117
Vācija	1,9	1,9	2,0	2,0	1,9	1,9	1,8	1,6	82
Igaunija	1,0	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9	88
Īrija	5,0	5,1	5,3	5,3	4,7	4,7	5,2	5,1	102
Griekija	0,2	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	261
Spānija	1,0	1,3	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,3	135
Francija	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	89
Horvātija	1,3	1,1	1,2	1,2	1,0	1,0	1,1	0,8	63
Itālija	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2	1,1	1,4	1,2	94
Kipra	0,1	1,2	1,0	1,1	1,3	1,3	1,0	1,0	1385
Latvija	1,0	0,8	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	76
Lietuva	1,0	1,0	0,9	1,0	0,7	0,7	0,7	0,8	76
Luksemburga	2,1	2,5	2,5	2,5	2,5	2,7	2,4	2,3	109
Ungārija	0,5	0,4	1,5	1,6	1,4	1,7	1,5	1,3	271
Malta	1,0	0,9	0,8	0,8	1,0	1,1	1,0	n.d.	n.d.
Nīderlande	1,4	1,6	1,6	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	96
Austrija	1,9	1,8	1,9	1,9	2,0	2,0	2,2	2,0	107
Polija	1,4	1,6	1,6	1,6	2,2	2,1	2,1	1,9	135
Portugāle	1,3	1,1	1,1	1,1	1,3	1,3	1,2	1,2	94
Rumānija	0,6	0,8	0,6	0,7	0,3	0,4	0,3	0,2	36
Slovēnija	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0	1,1	120
Slovākija	0,9	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,9	0,7	79
Somija	0,7	0,7	0,8	0,6	0,6	0,7	0,8	0,7	102
Zviedrija	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	107

Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.

Veterinārās izmaksas pret saimniecību neto ienākumiem ES FADN saimniecībās 2014.-2021. gadā, %

Valstis	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/2014, %
ES-27	5,2	5,3	5,4	4,7	5,1	4,8	5,1	4,2	81
Beļģija	14,1	15,6	13,3	11,4	11,2	10,7	12,9	12,4	88
Bulgārija	3,7	3,8	5,1	3,2	3,2	3,5	3,6	1,9	52
Čehija	8,0	9,9	11,8	11,2	10,5	11,3	11,1	12,1	152
Dānija	22,3	40,9	70,2	12,6	76,1	10,2	9,6	10,1	45
Vācija	12,2	14,8	11,9	10,2	13,1	11,4	13,6	9,3	76
Igaunija	19,4	13,9	-70,7	6,0	16,5	7,1	7,7	5,9	30
Īrija	11,1	10,9	13,3	10,7	14,1	13,3	14,5	11,5	103
Griekija	0,4	0,6	0,7	0,7	0,9	0,9	0,9	1,0	258
Spānija	2,0	2,3	2,4	2,3	2,2	2,3	2,4	2,3	114
Francija	9,4	8,8	11,3	7,8	7,2	7,0	8,4	5,6	59
Horvātija	4,1	3,4	2,9	2,6	2,4	2,1	1,7	2,2	53
Itālija	1,8	1,7	1,7	1,6	1,7	1,7	1,9	1,5	84
Kipra	0,3	5,3	5,3	3,6	4,6	4,2	2,8	3,5	1028
Latvija	6,2	3,8	4,6	3,7	6,0	3,5	3,2	4,4	71
Lietuva	3,7	2,8	3,3	2,9	3,6	2,4	1,5	2,0	55
Luksemburga	9,3	9,9	14,3	9,9	10,3	11,4	10,2	11,8	127
Ungārija	1,5	1,6	4,9	5,1	4,4	5,6	4,5	3,9	255

Malta	2,7	2,5	2,4	2,5	3,0	3,0	3,2	n.d.	<i>n.d.</i>
Nīderlande	11,5	10,8	9,7	6,9	8,3	6,6	9,7	6,5	<i>57</i>
Austrija	5,9	6,3	5,6	5,5	5,5	5,8	6,1	4,9	<i>83</i>
Polija	4,3	5,1	4,9	4,3	7,0	5,8	5,7	4,3	<i>101</i>
Portugāle	2,3	1,6	1,7	1,6	1,9	1,9	2,1	1,7	<i>72</i>
Rumānija	0,9	1,8	1,2	1,1	0,6	0,7	0,6	0,4	<i>39</i>
Slovēnija	4,7	4,8	4,6	4,1	4,1	3,7	4,2	4,2	<i>89</i>
Slovākija	24,5	18,7	6,0	256,1	22,4	37,1	12,0	8,3	<i>34</i>
Somija	4,7	5,4	8,2	4,2	4,0	5,1	4,8	4,0	<i>85</i>
Zviedrija	14,2	8,2	6,9	6,5	17,1	4,9	6,0	4,4	<i>31</i>

Avots: autoru veidots pēc FADN Public Database; pieejams:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FADNPublicDatabase/FADNPublicDatabase.html>.